Kosovo, Vučić, Tači...
BRAĆA PO POLIGRAFU

Istraživanje: Haške kontroverze
SLOBODAN MILOŠEVIĆ, MISTERIJE MOZGA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01420
9 770353 802002

VREME

broj 1456

29. novembar 2018.

NAPAD NA BORKA STEFANOVIĆA

KRVAVA ZASTAVA SRBIJE

Nije važno kuda plovite, **već s kim.**

Atlantic Grupa je okean prilika za sve koji žele da sarađuju sa otvorenim, znatiželjnim i posvećenim profesionalcima. Svojim kolegama, investitorima i poslovnim partnerima pružamo neograničene mogućnosti za rast, ulaganje i napredak.

www.atlanticgrupa.com

ATLANTIC GRUPA

VREME
BROJ 1456
29. novembar 2018.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Zoom: Čija tetka crnu vunu prede
06 Napad na Borka Stefanovića: Krvava zastava Srbije
10 Intervju: Borko Stefanović
13 Nuspojave: Simulant i simultanka
14 Trgovinski rat i posledice: Braća po poligrafu
18 Srbija i Kosovo: Pogled sa Zapada
20 Lični stav: Tatjana Lazarević, KoSSev
22 Zveckanje oružjem: Televizijski vikend ratovi
24 Lični stav: Aleksandra Jerkov
26 Istraživanje: Slobodan Milošević, misterija mozga

30 **Gradsko saobraćajno preduzeće Beograd: Kako nas vozaju**

34 „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama": Saslušajte i moju priču
37 TV Manijak: Pozorište u TV kući

KULTURA

38 **Stambol kapija: Pokrićemo je staklom, postavićemo tablu**

40 Arheologija: Šta će biti sa Singidunumom
42 Festival autorskog filma: Od tereta do tereta
44 Kazalište „Kerempuh": Peta Božja zapovest
45 BeFem 2018: Ne/vidljivo
46 Pozorište: Urnisanje i nadživljavanje

SVET

48 Rusija i Ukrajina: Sukob u moru

50 **SAD–Avganistan 2001–2018: Zaglibljeni u ratu**

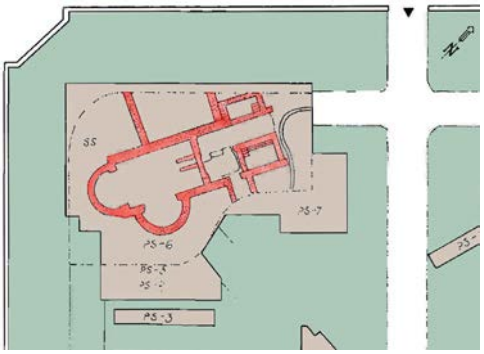
MOZAIK

56 Intervju: Momir Đekić, TeleGroup
59 Navigator: Ceo život u zrnu pirinča
60 Strip: O borskoj beležnici (6)
62 Vreme uživanja: Jesen

Odlasku lekara i ostalih medicinskih radnika u inostranstvo u poslednjih nekoliko godina priključili su se i vozači kamiona i autobusa. GSP "Beograd" napušta sve više vozača i majstora, pa je stanje u ovom javnom preduzeću alarmantno

PIŠE: RADOSLAV ĆEBIĆ

Ako se obećanje Gorana Vesića obistini, istorijski ostaci Virtemberške/Stambol kapije postaće deo Beograda

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

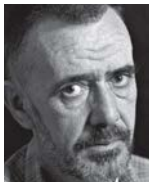

Deca rođena kada je počeo ovaj u SAD gotovo zaboravljeni rat ulaze u godinu punoletstva, a Vašington još uvek ne zna kako da iz njega izađe mada je još 2003. proglasio pobedu – zbog procene da je poraz skuplji od vođenja rata

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Medija centar**

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Čija tetka crnu vunu prede: Postoji li državni poligraf nabaždaren da ovima što su prošli ispitivanje ne meri otkucaje srca i o Đilasovom pitanju i Vučićevom odgovoru

Sinonim za mutne poslove postala je "tetka iz Kanade", pa je Dragan Đilas tu nedavno pitao ko je Vučićeva tetka nakon što je predsednik Srbije optužio Đilasa da je zaradio 300 miliona evra dok je bio na vlasti. Uzgred, taj broj je nepunih sedam dana posle narastao na 500 miliona evra

BLAGOVEST: PRVI NA BRANIKU PROŠAO POLIGRAF

Verovatno imam pogrešan utisak, ali mi se čini da je sat i po vremena na RTS-u Aleksandar Vučić iskoristio sa ambicijom da u par rečenica odgovori na otvoreno pitanje Dragana Đilasa – odakle ti, Vučiću, pare i ko je tvoja tetka iz Kanade.

Ostalo je bilo u "programskim okvirima": puno o Kosovu a ništa novo, osim što je branio Milana Radoičića, potpredsednika Srpske liste na Kosovu, čoveka za koga je maltene juče tvrdio da ga ne poznaje, ističući da je novostečeni drugar prošao poligraf u vezi sa sumnjama da je umešan u ubistvo Olivera Ivanovića.

Ovde se to uzima kao krunski dokaz pravovernosti i istinoljubivosti. Uostalom, i Aleksandar Vučić i njegov kum Nikola Petrović prošli su poligraf, ama prošao bi ga i Aleksandar Vulin s pričom o tetki iz Kanade, kao i svako ko je blizak vlasti, jer to je, izgleda, neki državni poligraf nabaždaren da ovima što su prošli ispitivanje ne meri otkucaje srca.

"Milan Radoičić je više puta, uz sve druge stvari kojima ne mora da se ponosi, bio prvi na braniku Severne Mitrovice. On je bio čovek broj jedan za odbranu Severne Mitrovice", rekao je Vučić o "čoveku koga ne poznaje" i protiv koga se vode procesi i pred srpskim organima kojima je, izgleda, podjednako nedostupan kao i onima iz Prištine. "Da su ubili Milana Radoičića pre dva dana, pa ko bi ikada rekao da on nije ubio Oliver Ivanovića. Milan je sam želeo da ide na poligraf i prošao je. Ne samo da ga nije ubio, nego nije učestvovao ni u pomaganju", objasnio je Vučić.

Ali, manimo se poligrafa i Radoičića i vratimo se parama i tetkama.

SLUČAJEVI: ULOGA PORODICE U AKUMULACIJI KAPITALA

Prva tetka u novijoj političkoj istoriji Srbije bila je tetka Božidara Đelića na čijem kauču je spavao kada je onako skroman i ambiciozan došao da ministruje u Vladi Srbije, pa su se posle, kad se obogatio, svi sprdali sa ovom epizodom iz Đelićevog života.

Ali slavu ove tetke pomračila je tetka Aleksandra Vulina (istine radi, tetka njegove žene), koji je na pitanje odakle mu novac za luksuzan stan rekao da su to tetkine pare iz Kanade, ne nudeći nijedan dokaz o istinitosti te tvrdnje. A mogao je lepo i on na poligraf, tu šejtan mašinu koja razdvaja pravednike od onih koji nešto mute.

Od te afere sinonim za mutne poslove postala je "tetka iz Kanade" pa je Dragan Đilas tu nedavno pitao ko je Vučićeva tetka nakon što je predsednik Srbije optužio Đilasa da je zaradio 300 miliona evra dok je bio na vlasti. Uzgred, taj broj je nepunih sedam dana posle narastao na 500 miliona evra (Vučićev već pomenuti intervju za RTS), ali Predsednika više niko i ne pita za brojke kad se s njima već olako frlja.

Đilasovo pitanje: "Možeš li ti da objasniš odakle tebi pare?" objavljeno je u pismu dnevnom listu "Danas" i vredi ga radi istorije i živopisnosti, kao i eventualnog nekog novog poligrafa, citirati nešto šire:

"Kako to sa 100.000 dinara plate živiš kao da zarađuješ 100.000 evra mesečno? Od kojih para si kupio loro pjana jaknu u kojoj si se slikao i koja košta 3400 evra? Od kojih para si plaćao privatne avione kad si išao u London da gledaš Arsenal-Zvezda ili u Rim na utakmicu Lige Šampiona? Je l' puno

Foto: Capucettorosso /wikipedia.org

koštalo kad si leteo u Francusku privatnim avionom da kupiš vina za svoj podrum u Jajincima? Decu mi pominješ, kažeš da sam ih iz obesti, a ne zbog posledica besomučne kampanje koju si mi organizovao 2012. i 2013. poslao u Englesku gde žive sa majkom. Dok su živele u Srbiji, išle su u državnu školu, koja je, kao što znaš, besplatna. A tvoja? Možeš li da objasniš građanima odakle si ti plaćao školarine koje koštaju više hiljada evra mesečno? Je l' i to od 100.000 dinara plate ili je i tebi kao Siniši Malom to plaćao prijatelj iz inostranstva? Dokle ćeš da lažeš ljude da živiš u garsonjeri od 30 kvadrata kada si u stanu tri puta tolikom i to samo kada se ne širiš u dve državne vile – Bokeljka i Mir, što ni Slobodan Milošević nije radio. Od kojih para si napravio vinski podrum u Jajincima, za koji upućeni kažu da vredi više od bilo kog mog stambenog objekta?

Da li je i tebi kao Vulinu tetka iz Kanade poslala pare? Pitaš li nekad Nebojšu Stefanovića odakle mu pare za kuću na Bežanijskoj kosi i od kojih para kupuje ženi luj viton tašne koja svaka košta preko dve hiljade evra? Priupitaš li svoje saradnike što pokupovaše onolike kuće na Glifadi i to sve jednu do druge. I ja, Aleksandre Vučiću, imam rođenog brata, ali za njega niko ne zna. Pametniji je i sposobniji od mene, ali dok sam bio vlast, nije bio umešan ni u jedan visoko profitabilan posao u Srbiji kao tvoj brat."

PUKA SIROTINJA: OSIROMAŠENJE KAO CENA VLASTI

Predsednik je odmah reagovao izjavom da su Đilas i Dragan Šolak tetke sveukupne srpske opozicije, naravno i onih medija koji ne duvaju u Vučićevu tikvu, ali je osetio i potrebu da za RTS kaže da se njegova imovinska karta od 2012. godine, kada je postao prvi potpredsednik vlade i ministar odbrane, nije uvećala, niti njegove šire porodice, naprotiv, nešto se smanjila.

"Moja imovina, imovina moje šire porodice, moje najšire porodice se nije uvećala, naprotiv, nešto se i smanjilo. To ljudi treba da znaju, nemam ni bankovne račune, zakopane pare, ni u čarapama, ni u slamaricama, niti bilo kakvu imovinu, automobile ili bilo šta slično", rekao je Vučić.

On je upitao šta bi njemu javnost rekla da je zaradio 500 miliona evra dok je na vlasti, dok, kako je primetio, Đilasa to niko nije nikada pitao.

Ima u romanu *Pet uglova* nobelovca Marija Vargasa Ljose jedna scena kad upravnik rudnika dolazi da se potuži vlasniku da je opet ukraden eksploziv i predlaže da ga ne čuva više policija jer su toliko bedno plaćeni da učestvuju u krađama.

Evo, odoh i ja na poligraf da posvedočim da kraj ovog teksta nema veze sa ostatkom komentara. ¶

KRVAVA ZASTAVA SRBIJE

Nije glava Borka Stefanovića razbijena jer Vučić viče na nas iz televizora, niti zato što najodvratnijim uvredama časti političke protivnike i nezavisne medije. Vladajuća SNS ima političko i militantno krilo. To je linija koja vodi direktno do Aleksandra Vučića, čoveka koji vodi partiju sa dve paralelne strukture, kao glavnog krivca za napad na Stefanovića

Do sada već svi znaju šta se dogodilo: u petak, 23. novembra, pred početak tribine Saveza za Srbiju u Kruševcu, trojica divljaka pretukli su lidera Levice Srbije Borka Stefanovića, njegovog stranačkog kolegu Bobana Jovanovića i policajca koji je trebalo da vodi računa o mogućim incidentima tokom tribine.

Brzom akcijom policije, dva od tri napadača uhapšeni su odmah i određen im je pritvor od 48 sati. U subotu, 24. novembra, Savez za Srbiju održao je konferenciju za novinare zajedno sa Demokratskom strankom Srbije, Socijaldemokratskom strankom Borisa Tadića i Pokretom slobodnih građana Saše Jankovića, uz podršku slobodnih poslanika, poput Đorđa Vukadinovića. Poruke koje su sa te konferencije poslate sažeto glase: Borko Stefanović napadnut je isključivo zbog svojih političkih stavova; s obzirom na brutalnost napada i mogući smrtni ishod, radi se o pokušaju ubistva; atmosfera u društvu je takva da je razbijanje lobanje normalizovano, a glavni krivac za tu atmosferu je predsednik Srbije Aleksandar Vučić, koji svojim tretmanom neistomišljenika podstiče i generiše agresiju.

Na nekom drugom mestu ili u nekom drugom vremenu, reakcija na ovaj događaj bila bi vrlo jednostavna: svi bi se listom svrstali na stranu pretučenih, bez obzira da li se slažu sa njihovim političkim stavom ili ne, bez obzira da li politički stav imaju ili nemaju. Vodili bi se elementarnom ljudskošću i čestitošću. Nažalost, tako bi bilo negde drugde, u nekom paralelnom univerzumu u odnosu na ovaj u kome živimo.

Umesto toga, politički protivnici Borka Stefanovića deklarativno su osudili napad, pohvalili se brzom akcijom policije, a onda na te osude dodali ono čuveno "ali". Razbijena glava i izbijeni zubi nisu nešto oko čega bi trebalo polemisati. Krv bi trebalo da bude crvena linija iza koje ne postoji "ali". Ali, nije.

Kad god se desi nešto ovako, treba proveriti šta na Tviteru pišu pristalice Srpske

Napad na Borka Stefanovića izdvaja se od svih ostalih: nijedan do sada nije bio ovako brutalan i, pošto se sve odigralo u Kruševcu, nikada se nije desilo da neko od glavnih lidera jedne opozicione partije bude napadnut na lokalu

UMESTO NA TRIBINU, U KRUŠEVAČKU BOLNICU: Borko Stefanović
Foto: *twitter.com*

napredne stranke. To je uvek indikator u kom će pravcu u narednim danima ići i zvanični, režimski narativ ili, makar, šta će stajati u podtekstu izjava koje budu davali predsednik, premijerka i ministar policije. Iste večeri je bilo jasno da će politička biografija Borka Stefanovića, gresi iz mladosti, pa čak i način na koji se oblači biti važnija tema od njegove razbijene glave. Da će cena njegovog sakoa biti veći problem od broja šavova kojima su mu ušivene posekotine ili od broja zuba koji su izbijeni Bobanu Jovanoviću. Da će intimne veze Borka Stefanovića biti interesantnije od činjenice da su se tri osobe osetile dovoljno sigurno i dovoljno iznad svakog zakona da mogu tek tako da se zalete metalnim šipkama i besomučno pretuku druga tri čoveka koji su mirno stajali, bez ikakve šanse ili načina da pruže otpor. Tamo gde ima časti i pristojnosti, saosećanje se podrazumeva. Ovde ga nema.

Nije ovo prvi fizički napad na političke neistomišljenike otkako je u Srbiji 2012. došlo do promene režima. Podsetimo »

samo na neke: tokom izbora u opštini Vrbas 2013. kidnapovan je i pretučen aktivista DS-a Danilo Bobić, koji je svedočio da iza napada stoji Zoran Milojević Zelja, blizak SNS-u i šefu Kancelarije za KiM Marku Đuriću; u maju 2015. nakon izbora za članove jedne mesne zajednice u Orašju, kod Velike Plane, pretučeno je troje aktivista DS-a i troje iz DSS-a, najverovatnije iz osvete jer je njihova opcija pobedila u toj mesnoj zajednici; u kampanji za poslednje lokalne izbore u Beogradu, u martu ove godine, funkcioneri Demokratske stranke Dragan Šutanovac, Nataša Vučković i Balša Božović gađani su polomljenim flašama dok su kod pijace Đeram razgovarali sa građanima. Još 2015. tadašnji predsednik DS-a Bojan Pajtić izjavio je da je izbrojao 95 napada na aktiviste samo te stranke od 2012. na ovamo. U međuvremenu, gotovo uvek su lokalni izbori, izbori za mesne zajednice, pa i parlamentarni i predsednički, obeleženi napadima na pristalice opozicije u malim mestima i više ih niko i ne broji. Pa i mimo izbora, pre samo dva meseca, grupa predvođena ultradesničarem Mišom Vacićem napala je pristalice Pokreta slobodnih građana koji su mirno protestovali u Pionirskom parku.

MILITANTNO KRILO SNS-a

Pa ipak, napad na Borka Stefanovića izdvaja se od svih ostalih: nijedan do sada nije bio ovako brutalan i, pošto se sve odigralo u Kruševcu, nikada se nije desilo da neko od glavnih lidera jedne opozicione partije bude napadnut na lokalu. Naravno, možemo da se pravimo ludi i da se čudimo što se sve ovo desilo. Ali možemo i da saberemo dva i dva i kažemo da su četiri, iako će vladajuća klika tvrditi da je pet. Pa tako možemo da se pitamo zašto je, recimo, napadnut baš Borko Stefanović. Relativizacijama će nam zatrovati mozgove, pa ćemo se plašiti da kažemo onako kako smatramo da jeste, iako dokaze nemamo. Pa, hajde da skinemo rukavice i kažemo kako mislimo da jeste: Borko Stefanović je napadnut jer je predsednik Levice Srbije i jedan od članova Saveza za Srbiju, koji trenutno važi za, iako slabu, ipak najjaču alternativu vladajućoj većini. Osim toga, od svih lidera Saveza za Srbiju, Stefanović je, uz Dragana Đilasa i Vuka Jeremića, jedan od najprepoznatljivijih. Samo, za razliku od prve dvojice nema dovoljan broj saradnika da može da šeta okolo okružen sa po deset-petnaest ljudi. A nema ni sirovi imidž Boška Obradovića iz Dveri koji prosto poručuje da mu se nije zamerati, naročito ne fizički. Borko Stefanović je napadnut u Kruševcu, prestonom gradu šefa Bezbednosno-informativne agencije Bratislava Gašića, koji je pre uspenja na ovu poziciju bio lokalni don, bog i batina, čovek sa gomilom poslušnika i izvršilaca raznih poslova. I da, u pravu je Nebojša Stefanović kad kaže da je suludo tvrditi kako su Gašić ili Vučić direktno naredili napad na Borka Stefanovića. Uostalom, niko to nije ni rekao. Oni su označeni kao glavni krivci za stvaranje atmosfere u kojoj je ovo moguće.

Ali, hajde malo da analiziramo šta znači ta atmosfera, ili kako reče sociolog Dario Hajrić u članku za "Dojče vele" na istu ovu temu: hajde da se ne palamudimo. Nije glava Borka Stefanovića razbijena jer Vučić viče na nas iz televizora, niti zato što najodvratnijim uvredama časti političke protivnike i nezavisne medije. Ništa od ovoga nije posledica javnih nastupa. Ovo je posledica organizacione strukture Srpske napredne stranke. Najveća vladajuća partija, to znamo svi i mučno je praviti se blesav, ima dva organizaciona nivoa. Jedan je ovaj paradni koji čine Vučić, ministri u vladi, predsednica parlamenta, njihovi poslanici... Dakle, ovi koji su za pokazivanje. Ali, postoji i paralelno krilo, sačinjeno od lokalnih uterivača straha u kosti, zaduženih za plašenje i ucene birača i zaposlenih u javnim preduzećima. To su Zelje i Pane, to je Zvonko Veselinović, to je, dok se nije etablirao kao predstavnik Srpske liste na Kosovu, bio Milan Radoičić. To su momci u žutom hameru koji kruže, recimo, po Kragujevcu, pa ceo grad zna da je, kad se oni pojave, dan kada ugostitelji plaćaju reket. To su falange lokalnih siledžija kojima niko ne mora ništa da naredi, jer im je data sva sloboda ovog sveta da plaše, ucenjuju, kidnapuju, pale i biju. E, baš zbog toga što im je neko dozvolio da imaju prekomeran osećaj slobode, takvi se povremeno zaigraju i preigraju, pa se dosete da uzmu metalne štangle i počnu da razbijaju glave. Što baš Borku Stefanoviću? Pa, zato što je te večeri bila tribina Saveza za Srbiju i zato što je on na tu tribinu došao. Eto, samo zato. I eto, baš to je linija koja pokazuje da put do metalne štangle vodi direktno do Aleksandra Vučića, kao čoveka koji vodi partiju sa dve paralelne strukture i kao glavnog krivca za napad na Stefanovića. Ili da zaoštrimo još više: izgleda da SNS ima političko i militantno krilo. Posle ovog napada, teško je ikoga zdravomislećeg ubediti u suprotno.

KRIZNI PR ANE BRNABIĆ

Dakle, sva je prilika da se militantno krilo malo zaigralo, pa sad MUP Nebojše Stefanovića mora da hapsi svoje, baš kao što je sirota Maja Gojković svojevremeno morala da izrekne opomenu svom stranačkom kolegi poslaniku Aleksandru Martinoviću zbog homofobnog ispada dok je u skupštinskoj sali sedela tada još uvek "samo" ministarka Ana Brnabić. Nismo zaboravili Majino čuveno: "Moram, Ana je tu", kad su joj kolege zamerile što izriče opomenu jednom od svojih.

Ana je i ovog puta bila tu. Premijerka je na optužbe opozicije odgovorila oštro i nepromišljeno, rekavši da podele u društvu, agresija i verbalno nasilje dolaze od strane opozicije. Premijerka je istakla "one koji dele Srbiju na građansku Srbiju i na bezube, na pametne i na glupe" i

SOLIDARNOST: B. Stefanović i lideri opozicije
Foto: Medija centar

Posle ovoga, podela je jasna: ili smo na strani onih koji tuku ili na strani onih koji dobijaju batine. Dilema je lažna, samo treba vremena da većina birača to shvati

dodala da je njeno mišljenje da agresiju u društvu koja postoji danas pre svega unose lideri Saveza za Srbiju: "Ne možete pozivati na javno silovanje, govoriti 'zatvorićemo je u kuću pa će nacionalna televizija da snima mesecima da je siluju' i onda reći da Ana Brnabić i Aleksandar Vučić pozivaju na nasilje. Ne možete da kažete 'završićete na vešalima na Terazijama', a onda reći da ti ljudi koji će da završe na vešalima pozivaju na nasilje. Nemojte da obrćete stvari."

Nećemo da obrćemo stvari. Istina je da je lider sindikata Sloga i jedan od članova Saveza za Srbiju Željko Veselinović pretio na svom Fejsbuk profilu silovanjem Ane Brnabić. Istina je da je ta pretnja bila odvratna i da se Savez nije pravovremeno i dovoljno ogradio od nje. Suviše je taj Veselinovićev scenario koji je uključivao nekakve crnce, zatvaranje Ane Brnabić u hotelsku sobu i direktan TV prenos silovanja bio razrađen da bi mogao da se brani afektom. I istina je da je to što Željko Veselinović nije snosio nijednu posledicu za izrečeno – neoprostiv faul Saveza za Srbiju. Istina je da agresiju u javnom govoru proizvode i vlast i opozicija. Ali u govoru, a veza između verbalne i fizičke agresije, koju je doživeo Borko Stefanović ipak nije tako neposredna kako premijerka tvrdi. Pa čak i da jeste, opozicija je imala taj jedan gnusan faul. U tom smislu, premijerka, ona koja se čudi što u Srbiji postoje problemi sa medijskim slobodama, može da odabere nasumično bilo koju stranu, ne čak ni naslovnu, nego baš bilo koju stranu "Informera" ili da pusti bilo kojih pet minuta Pinkovog jutarnjeg programa, pa da vidi kako izgleda huškanje, klevetanje i kačenje mete na čelo protivnicima režima koji ona reprezentuje. Evo, na primer, baš one večeri kad je napadnut Stefanović, "Informer" je na svom sajtu pustio šture dve rečenice o tome, "bogato" ilustrovane fotografijama sa Tvitera, dok je među povezanim linkovima uz tu vest stajalo ono što je "Informeru" u petak bila priča dana: "KAKVO JE OVO GO*NO OD ČOVEKA! Vuk Jeremić ponovo lažno optužio Aleksandra Vučića!" Otkako su napadači na Stefanovića uhapšeni, nijedan prorežimski tabloid ovaj događaj više ne pominje, dok rat za keks i grickalice sa "Šiptarima" još dominira, garniran izveštajima o zdravstvenom stanju pevača Darka Lazića, koji je pijan i drogiran sam izazvao saobraćajnu nesreću u kojoj je teško povređen (Darko se ženi u bolnici, ako nekog zanima).

UKLANJANJE OŽILJAKA

Posekotine na glavi Borka Stefanovića će zarasti. Boban Jovanović će biti pušten iz bolnice i valjda će moći da nadoknadi izbijene zube. Obojica će možda nositi ožiljke od fizičkih povreda dobijenih te noći, ali moći će sa njima da žive. S tim što Boban Jovanović i drugi aktivisti i pristalice Saveza za Srbiju i opozicije uopšte, treba da nastave život u Kruševcu. Nemojmo se zavaravati, Srbija je mala zemlja, svaki je grad, uključujući Beograd, dovoljno mali da život u njemu posle ovakvog događaja bude komplikovan i napet. Ali, šta ćemo da ožiljcima na društvu, sa ranama koje nikako da zarastu jer iznova pucaju? Ovaj režim počeo je karijeru 2012. sa jasnom namerom da poklopi i uguši sve što misli drugačije. Ali pre šest godina metode su im bile suptilnije i "nežnije". Pre šest godina niko nije morao da pred kamerama pokazuje krvavu košulju kao što je to u subotu učinio Borko Stefanović. Ta krvava košulja bila je tog dana zastava Srbije, bizarni artefakt koji navodi na pitanje da li živimo u državi ili u talačkoj krizi, kako osloboditi taoce i ima li ikoga ko ume da pregovara sa otmičarima. Opozicija u Srbiji trenutno je slabašna, ali sad smo već stigli do tačke kad je smisleno pitati se da li je sama za to kriva. Stigli smo dotle da lipti krv zbog otvorenog suprotstavljanja vlasti. A mehanizmi ove vlasti dobro su nam poznati: sada će se malo primiriti, a onda je samo pitanje ko je sledeći i da li će imati sreće da bude u nesvesti samo pet-šest sekundi poput Borka Stefanovića. To nas vraća na crvenu liniju i na duboke podele. Posle ovoga, podela je jasna: ili smo na strani onih koji tuku ili na strani onih koji dobijaju batine. Dilema je lažna, samo treba vremena da većina birača to shvati. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Pokušaj ubistva n zove se fašizam

“Vlast ne treba da bude srećna zbog ovog što mi se dogodilo. To je pokazalo da su neke linije u ovoj zemlji pređene i da više nema neutralnih. Prosto – ili će sledeći put doći po vas ili ćemo se svi ujediniti i promeniti Srbiju nabolje demokratskim načinom. Ako im je bila poruka da nas zaplaše i tako zaustave – nisu uspeli”

Tri dana nakon brutalnog napada u Kruševcu, Borko Stefanović govori za “Vreme”. Naduvenog dijela lica i sa zavojima po glavi, kaže da prima injekcije i da mu smeta čim malo duže sjedi.

“VREME”: Kako ste se osjećali kada ste od predsjednika Srbije Aleksandra Vučića čuli da su vam nanesene lakše tjelesne povrede?

BORKO STEFANOVIĆ: Vrlo poniženo, stideo sam se umesto njega. O čemu taj čovek govori? Bobanu Jovanoviću, članu Levice Srbije u Kruševcu izbili su tri zuba, a ja sam bio u nesvesti... Shvatio sam, takođe i da je to znak za početak režimske relativizacije napada na mene – njihovi tabloidi i televizije sa nacionalnom frekvencijom izbegli su da pokažu slike krvi, a kamoli bilo šta drugo.

Vučić je rekao i da postoji više verzija događaja u Kruševcu...

Ima samo jedna verzija, a to je ono što stvarno dogodilo. Troje mojih saradnika i ja stigli smo pred zgradu u Mesnoj zajednici Rasadnik gde je lokalni Savez za Srbiju organizovao tribinu; sala je bila prepuna. Uglavnom, pred ulazom, u nekom polumraku, stajala su tri momka u crnim kapuljačama. Verujući da su došli na tribinu i prolazeći pored njih, rekao sam im “dobro veče”. To je poslednje čega se sećam.

Što se tada desilo?

Napadnut sam s leđa, iz mraka, kukavički i fašistički – udaren nekim metalnim predmetom u potiljak, izgubio sam svest na nekih sedam ili osam sekundi. Sve se munjevito dešavalo: Bobanu su izbili zube, a još dvojici mojih saradnika su zadati udarci u glavu. Prvo čega se sećam jeste kako me podižu sa zemlje i od tada znam što se dalje dešavalo.

A u međuvremenu?

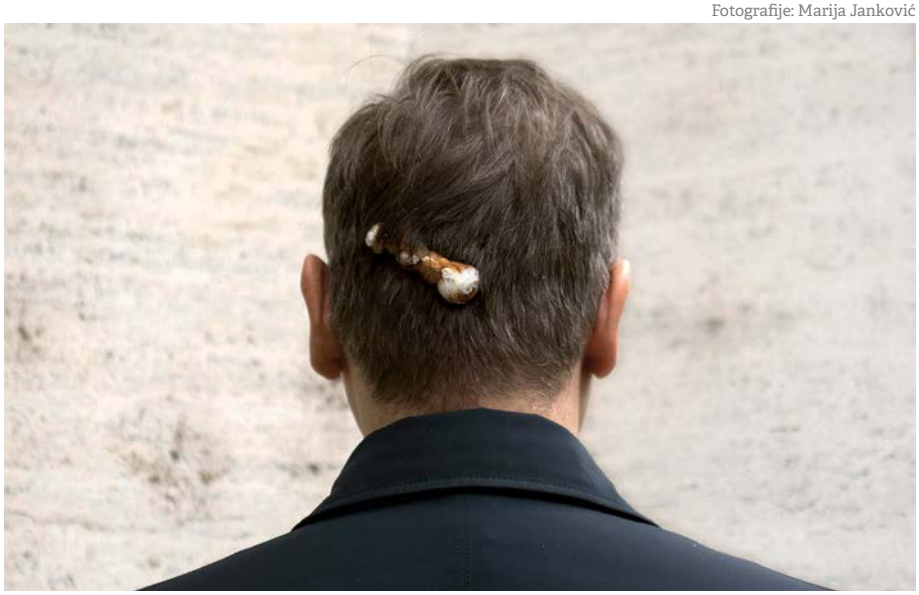
Kao što je Vučić rekao, tu je bio jedan inspektor u civilu, častan čovek i profesionalac. Za razliku od drugih situacija gde policija ne interveniše, on je uleteo među napadače. To su bile sekunde: ja sam u nesvesti, oni me šutiraju nogama u glavu, hrabri inspektor kome se ovim putem zahvaljujem viče “Stoj policija!” da bi i sam, kako sam kasnije čuo, dobio udarac u glavu. Međutim, zgrožen sam spinovanjem vlasti i njihovim izjavama da ja sada treba da budem srećan što je policija došla čim se ovaj pokušaj ubistva desio; smatram da je sve trebalo predupredi ti jer je ovo organizovani napad.

Zbog čega to vjerujete?

Tokom svog političkog rada obišao sam čitavu Srbiju i nikad nisam doživeo niti jedan incident, nikad me niko nije opsovao. Ovo je prvi put i da je neka vidljiva javna ličnost iz opozicije brutalno napadnuta sa namerom da se ubije. Jer, kada vas neko udari u potiljak svom snagom metalnim predmetom i, nakon što izgubite svest, šutira nogom u glavu – ne znam kako bi se to drugačije nazvalo nego pokušaj ubistva. Nije reč o nasilničkom ponašanju pošto je to eufemizam za tuču – nije bilo tuče, nije bilo verbalne razmene, nema više verzija događaja. Ovo je jedina verzija, ovo je organizovan i smišljen napad!

Fotografije: Marija Janković

eistomišljenika

Kakva je pozadina takvog napada?

Ti ljudi su nas pratili, a jedan čovek slikao na trgu kod Doma sindikata u centru Kruševca. Naravno da znamo njihova imena, ali ih za sada ne bih iznosio da ne ispadne da ugrožavam istragu. Ipak, taj što nas je slikao jeste iz Srpske napredne stranke. Ne kažem sad da su ovi što su me napali naprednjaci, ali zna se da su dobili nalog od nekog čoveka ili ljudi koji se bave biznisom u Kruševcu. Oni ne bi mogli da postoje u poslovnom smislu bez dobrih veza sa SNS-om. A još je gore što je sve ovo posledica užasne, agresivne, otrovne atmosfere i podele u društvu koju su stvorili Vučić i njegov režim: Vučić je taj koji nas godinama naziva lopovima i izdajnicima; Vučić je taj koji je nama kao i Oliveru Ivanoviću nacrtao mete na leđima. Njegov režim je od Srbije napravio bojno polje i tu podelu da li ste uz vlast ili ste neprijatelj, izdajnik. Mi možemo biti politički protivnici, ali da nekoga pokušate da ubijete samo zato što drugačije misle – e, to je, zaista, fašizam.

Što građani sad mogu očekivati?

Uveren sam da je reč o poruci i meni i drugim liderima opozicije, ali pre svega – građanima. Njen cilj je da se ljudi zapitaju šta li tek njih može da snađe ako ja ovako prolazim. Građani su okovani strahom. Oni znaju da se nikad nisam bavio biznisom, nemam firmu, dinar nikad nisam ukrao; znaju da ne postoje nikakve kontraverze u vezi sa mojim delovanjem. Ne postoji, dakle, ni jedan razlog da me neko napadne a da mu motiv nije politički. Nije važno da li su to ti ljudi uradili da se dodvore ili su se možda dahije otele sultanu pa sprovode sopstvene zulume. I odmah da poručim Vučiću da kada već citira Njegoša i kaže da su napadači na mene privedeni "poznaniju prava", onda neka ga citira u celosti. A taj citat glasi: "Stati za vrat svakom tirjanstvu i privesti ga poznaniju prava, najsvetija je dužnost u čovjeka." To je i moja poruka njima. Mi ćemo tiraniji stati za vrat.

Kako se poslije svega osjećate?

Nisam prvi, a, nažalost, neću biti ni poslednji koji će ovako biti napadnut. Sve ovo se više puta dešavalo od Vrbasa, Mionice, Vranja... Ne treba zaboraviti sve te slučajeve agresije, koji su sve češći zato što ih indukuje vlast. Možda ona u lokalu deluje samostalno, možda po naređenju, ali neka niko ne misli da u svemu ovome ima išta spontano.

Da li se sada osvrćete kada izađete na ulicu?

Osvrćem se, kako se ne bih osvrtao... Međutim, mnogo više se osvrću ljudi iz mesnih organizacija opozicije po opštinama i gradovima Srbije koji su svaki dan u opasnosti da prođu na isti način kao i ja. Ali znam i da ćemo i svi mi u opoziciji sada biti složniji i opredeljeniji da ovaj režim smenimo na miran način, a Srbiji vratimo slobodu i pravdu. Ona više ne sme da bude zemlja kojoj je zastava krvava košulja, kao što je to rekla novinarka "Vremena" Jovana Gligorijević.

Šta slijedi dalje?

Vlast ne treba da bude srećna zbog ovog što mi se dogodilo. To je pokazalo da su neke linije u ovoj zemlji pređene i da više nema neutralnih. Prosto – ili će sledeći put doći po vas ili ćemo se svi ujediniti i promeniti Srbiju nabolje demokratskim načinom. Ako im je bila poruka da nas zaplaše i tako zaustave – nisu uspeli; ako im je cilj bio da raširе strah – imaće delimičnog i kratkoročnog uspeha, prvenstveno zbog kontrole medija koje imaju. Evo i sada, dok razgovaramo u restoranu, dve savetnice predsednika republike sede iza nas. Ne kažem da su one tu namerno došle, ali mi služe kao neka vrsta metafore da se ništa u Srbiji ne dešava bez prisustva vlasti, pa ni naš razgovor.

Premijerka Ana Brnabić je, govoreći o napadu na vas, rekla da je za podjele, agresiju i verbalno nasilje kriva opozicija.

Svako normalan bi osudio reči upućene premijerki ili nekom drugom što su bili nedopustivi potezi pojedinih ljudi iz Saveza. Mi smo se od toga ogradili, a oni izvinili. Međutim, sramno je poređenje onog što se meni desilo i napada u virtualnom prostoru tvrdeći da je to isto. Ja znam da će Brnabić neko poverovati, kao što će poverovati komentarima botova SNS-a da sam se sam udario, polio kečapom, sve inscenirao. Ne znam kako se zove država u kojoj u jednoj vesti nije dovoljno reći da sam napadnut i da su pohapšeni oni koji su to učinili. Zašto je odmah potrebno na »

tu vest reći da su oni iz opozicije tražili da se siluje i veša na Terazijama? Da li su ljudi iz režima uopšte normalni? Zar hoće da nas sledeći put pucaju na nas? Da li je to ideja? To kako se brane najbolje pokazuje da su u strahu i panici jer dobro znaju da je sve ovo samo ojačalo Savez za Srbiju i Levicu Srbije.

Ipak, činjenica je da je govor mržnje preplavio Srbiju.

Vlast indukuje govor mržnje – u Skupštini, u medijima, na ulici... Ali nije ista odgovornost opozicije i vlasti koja kontroliše medije, službe bezbednosti, novac, sve živo. Oni su ogrezli u kriminal; oni misle da će agresijom i mržnjom zaustaviti pravdu i istinu; oni misle da ćemo, ako prebiju mene ili nekog drugog iz opozicije, svi mi pobeći, a građani se zavući u mišije rupe. Pazite, mi sada nismo u situaciji da govorimo o bilo kakvoj ekspresiji pobune; mi sada govorimo o elementarnoj slobodi govora jer u Srbiji pada krv zbog reči. Nisko je spuštena granica agresije. Šta sutra možemo da očekujemo? Niko ne može da me ubedi da fizički napad na neistomišljenika nije fašizam.

Napad na vas desio se paralelno sa još jednom krizom vezanom za Kosovo...

Mislim da jedno s drugim nema nikakve veze. A ako ima, to bi onda značilo da je nalog za napad na mene stigao iz vrha vlasti i da to ide mnogo više od trećerazrednog ešalona naprednjaka u Kruševcu. Ipak, zašto Vučić malo ne pogleda ko mu čini partiju po Srbiji? Ko su ti ljudi koji se skupe pa nas pljuju u Šapcu? Zar sledeći korak nije šipka u glavu?

Ipak, bili ste pregovarač sa albanskim predstavnicima.

Kao i svi drugi ljudi iz Saveza, godinama sam etiketiran. Svako od nas na svoj način: neko je izdajnik, neko lopov, neko tajkun, neko nasilnik i tako dalje. Sam Vučić je neki dan rekao da sam ja postavljao granične prelaze na Jarinju i Brnjaku. To naravno, nije istina. Ali on, prosto, više i ne zna kad ne govori istinu – možda samo kada spava. To je samo cigla u zidu beščašća kojom su nas okružili. A kad kažem nas, mislim na ljude koji misle drugačije i to ne smo iz opozicije, nego i iz javnosti, medija, umetnosti, nevladinog sektora. Svi takvi su u jednom procesu getoizacije. Ova vlast ih gura u male kružoke i onemogućava da mrdnu dalje od Starog grada. A ja koji sam svih ovih sedam godina išao po Srbiji postao sam im meta. Sutra će to biti neko drugi.

Kakvo je pravo stanje u unutrašnjosti?

Postoje mnoge opštine u Srbiji gde ako niste u SNS-u, nemate šta da jedete. Drugo, ovakvi kriminalci i fašisti koji su me napali u Kruševcu postoje u svakom gradu. Svaki izborni ciklus pod naprednjacima protiče u pritiscima i kupovini glasova, a nekada i u fizičkom nasilju. Kada smo Dragan Đilas i ja govorili 2012. da će Srbija postati diktatura, ljudi su nam se smejali. Sada svi vide koliko smo bili u pravu. U svakom slučaju, pozitivno sam iznenađen brojnim pozivima običnih članova SNS-a, čak i funkcionera; svoju podršku su mi izrazili kri-

“Vi u unutrašnjosti vidite strah u očima ljudi kakav ne postoji u Beogradu. I to nije samo strah od gubitka posla”

šom, naravno. Neki od njih i žele da pređu u Savez za Srbiju. Stepen stida koji osećaju pokazuje da nisu izgubili ljudskost za ovih sedam godina slepog praćenja vođe. To mi daje nadu da se vredi boriti.

To se za sada mnogo ne vidi, zar ne?

Uveren sam da su se u nahijama koje vode naprednjačke dahije neki od njih osilili. Tako pokazuju sultanu da su mu lojalni i bolji nego što jesu, ili vode neku svoju posebnu politiku. U Lučanima oko 1300 ljudi radi u fabrici namenske industrije “Milan Blagojević”. Niko od njih nije smeo da dođe na naš skup. Ni jedan jedini čovek! Vi u unutrašnjosti vidite stah u očima ljudi kakav ne postoji u Beogradu. I to nije samo strah od gubitka posla.

Odakle sva ta autoritarnost?

Zašto Vučić opsesivno čita to što ljudi pišu na društvenim mrežama? Zato što je došao do faze u kojoj je svaka kritika postala nedopustiva, svako pitanje nedozvoljeno, a svaki predlog izlišan pošto nemate gde da ga plasirate. Ljudi, moramo da shvatimo da su oni od Srbije napravili kutiju od stiropora obmotanog bodljikavom žicom. Na to ne mislim samo figurativno – dovoljno je da se pogleda samo granica sa Mađarskom. Režim je u dekadentom stanju. Ja ga vidim kao Neronov dvor – što se više požar širi, to on manje može da kontroliše svoje senatore i centurione. Naš samodržac će uskoro ostati sam. Ali tada će sebi govoriti da je najlepši, najbolji i da je bog. Ne kažem da je za sve lično kriv. Međutim, znam da je on, kada ostane sam sa sobom, svestan koliko je doprineo ovom otrovu koji se širi Srbijom. Ono što moramo da učinimo jeste da ne dozvolimo da taj strah okuje Srbiju do kraja. Jer ako se to dogodi, sloboda će postati samo prazna definicija iz knjiga o prošlosti. Taj strah moramo pobediti. Ljudi moraju videti da je u redu da misle drugačije, u redu da se bore i da nas neće zaustaviti.

Kako u tom kontekstu tumačite da baš ovakva vlast u Srbiji uživa veliku podršku iz inostranstva uključujući Evropsku uniju?

Najveći deo nas iz Saveza ceo smo se svoj politički život borili za Evropsku Srbiju. Zato jasno i otvoreno kažemo da je sramna podrška koju ovaj režim dobija iz Evrope. Oni podržavaju sve što se ovde dešava. Jer da ne podržavaju, nešto bi rekli nakon napada na mene. Jedini ko je to osudio i pružio mi podršku bio je šef delegacija Evropske unije u Srbiji, Sem Fabrici – hvala mu na tome.

Nije vas pozvao niti jedan drugi ambasador u Srbiji?

Ne. Poslao mi je poruku Majkl Devenport, ali on je odavno ambasador Velike Britanije u Kuvajtu. Niko drugi. Evropa se za činovnike briselske administracije završava na Horgošu. To što su me pokušali ubiti, oni vide kao nesretni incident koji ne sme ugroziti famozne reforme koje niko od nas ne vidi. A dokle god naš režim ima podršku spolja zbog Kosova, on će unutra da se ponaša kao da ima dozvolu za prebijanje i ubijanje.

Što dalje?

Sada je veliki posao da Tužilaštvo ovo karakteriše kako treba, a to je pokušaj ubistva. Ipak, plašim se da će napadači na mene biti optuženi za neko mnogo lakše delo ili će ceo slučaj završiti u fioci. Nisam optimista. Ipak, Srbija će u petak imati priliku da vidi Savez za Srbiju i sve ostale opozicione političke partije koje nam se pridruže – jer su sve pozvane – na protestu u Kruševcu protiv nasilja u politici. ¶

FILIP ŠVARM

TEOFIL PANČIĆ

Simulant i simultanka

Predsednik Srbije govori kao da se više niko ne seća stvarnosti pre 2012. godine, pa tako ni njega iz vremena kad je bio sveden na sopstvene mogućnosti

Znate li šta je simultanka? Svojevrsni šahovski "turnir" u kojem jedan šahista – obično vrhunski profesionalac – igra više partija istovremeno, na primer dvadeset, protiv isto toliko protivnika (obično prosečnih i anonimnih igrača, ako ne i čistih hobističkih pacera). Svako se, dakle, muči i znoji nad svojom šahovskom tablom i nad svojom partijom, jedino Maestro ide od table do table kao što pčelica Maja prpošno leti s cveta na cvet, jer je on kadar da igra protiv svih njih uporedo. Inače ne bi ni bio to što jeste.

Aleksandar Vučić voli da zamišlja sebe kao političkog velemajstora, i to zamišljanje mu ide tako dobro – uostalom, trenirao je decenijama, a nikada ništa drugo u životu nije ni radio – da se čini da je i sam poverovao u sopstvene fantazije i autoprojekcije. Ili možda ipak ne? Jer, naposletku, Vučićeve simultanke se nikada ne dogode: on samo "preti" da bi se mogle dogoditi, ali te najave se redovno pokažu kao verbalni ekstrakti one čuvene kafanske "pustite me da ga razbijem" koja se u pravom trenutku pretvori u "dr'žte me da ga ne razbijem".

O čemu se tu, dakle, radi? Otkad je ovaj čovek prekrio Srbiju, javni je dijalog gotovo sasvim zamro, a bilo kakvo javno, slobodno i ravnopravno sučeljavanje različitih političkih projekata i ponuda što ukinuto, što gurnuto na marginu. Samog Vučića, pak, ni u kakvom dijalogu nema – osim ako ne mislite da je to ono kad krene da se petparački prepucava s retkim preostalim novinarima koji bi ga na pres konferencijama pitali nešto što je u javnom, a ne njegovom interesu. U takvim okolnostima, normalna politička debata prirodno zamire i izumire. Ali, ako već nema nje, kao surogat imamo povremeno Vučićevo bahato puvakanje u stilu "dovedite mi petoricu opozicionih lidera da ih sve odjednom smažem za doručak". Samo što se naređeno "dovođenje" iz nekog čudnog razloga nikada ne dogodi, a neće biti da je zato što bi ovi potonji odbili da se pojave u njemu.

I tako to traje već pet-šest godina, i ne vidi se da će skoro kraj ove pažljivo smišljene i sprovedene degeneracije javnog govora. Jedino što se u međuvremenu menja jeste izvesno inflatorno nagomilavanje, tj. uvećavanje broja suparnika u imaginarnoj Vučićevoj simultanki. Tako je ovih dana za RTS rekao i ovo: "Spreman sam da dođem i protiv deset opozicionih lidera, al' ne da biram jednog ili dvojicu nego da imam deset i da imam isto vreme kao svako od njih. Je'l to fer? Dovedite ih i ja dolazim i pobediću ih sve".

Teško je nabrojati šta je sve fundamentalno pogrešno u ovom kvazi-mačo paunisanju (tako, uostalom, karakterističnom za Punjene ptice). Ne znaš odakle da kreneš i gde da se zaustaviš, jer je sve šuplje sa koje god strane ga zahvatio. Najpre, ništa od ovoga ("deset na jednog" i tome slično) neće se nikada dogoditi, i to odlično znaju i onaj koji to izgovara i onaj koji sluša i oni kojima je ovo tobože ponuđeno. Potom, i kad bi bilo zamislivo da se dogodi, a nije, u osnovi bi bilo besmisleno i karikaturalno, i niko razuman ne bi ni pristao da u tome učestvuje. Naime, tako se u normalnom demokratskom društvu ne debatuje s političkim suparnicima, jer bi to više ličilo na bahati egzibicionizam i na spektakluk posvećen opsenjivanju prostih nego na suvislu raspravu o bilo čemu, više na farsičnu graju nego na polemičku razmenu mišljenja i ideja odraslih i ozbiljnih ljudi (plus Vučić). Ili, drukčije i medijskom ukusu Vučićevom bliže, pre bi to bio reality show nego prilog unapređenju demokratske političke kulture.

Ali, ima još nešto što je tu fundamentalno naopako, a to je fakat da Vučić nema nikakav problem (o stidu neću ni pokušati da zucnem) da govori kao da se ama baš niko više ni ne seća stvarnosti pre 2012. godine, pa se samim tim niko više ne pamti ni kako je to izgledalo kada bi stvarni, realno postojeći i na skromne individualne resurse oslonjeni Vučić – tada usidren duboko u radikalskoj, pa naprednjačkoj opoziciji – učestvovao u javnoj debati. Teatralan, pasivno-agresivan, muklo patetičan, isprazan, s večitim nadurenim izrazom uvređene veličine kojoj se čini očigledna nepravda i koja ne dobija dovoljno tetošenja, Vučić je u najvećem delu javnih debata bio inferoran čak i mnogima koje ne krasi ni osobita pamet ni retorički dar, a kamoli objektivno boljima od sebe. A kada smo poslednji put mogli da ga gledamo bez unapred uključene zaštite, u sučeljavanju jedan-na-jedan sa Oljom Bećković, demontiran je kao neka stara tavanska skalamerija. To je O. B., doduše, platila emisijom i karijerom. Ali je Pantokrator u nastajanju naučio lekciju, i pobrinuo se da se ništa slično više ne ponovi, tj. da se sistematski ukinu i same pretpostavke za mogućnost tako nečega. Ako to u praksi znači kolaps javnog dijaloga u zemlji, koga je briga? Njemu to sigurno nije iz oka ispalo. Uostalom, da dijalog nešto vredi, onda bi u njemu uvek Vučić *izdominirao*, a ne da ga i Janko i Marko klepaju po ušima kako stignu. Na kraju krajeva, govorimo o čoveku kojeg je fudbaler Savo M. rastavio na sastavne delove u živom prenosu. Ne, dakle, predsednik SANU, slavni književnik, velika naučnica ili eminentni filozof, nego jedan veseljak što ceo život nabija kožnu mešinu po zelenoj travi.

E, zato Srbija danas mora da izgleda ovako kako izgleda: kao mahniti monolog na autopilotu jednog sasvim izgubljenog čoveka, koji je ušao u više brojeva prevelike cipele, i više ni ne ume da se sazuje. Otuda i larmanje tipa "dajte mi desetoricu"; nema tu simultanke, samo jedan otužni simulant, zamorna pokora sebi i svetu. ¶

BRAĆA PO I

Kosovo nije primljeno u Interpol, Kosovo je uvelo trgovinske sankcije Srbiji, Kosovo je pokušalo da ubije Milana Radoičića, Radoičić je pobegao u Srbiju i dao iskaz srpskoj policiji, Rama je bio u Peći sa Haradinajem, Vučić se sprema za dolazak Makrona, Srbi s Kosova napuštaju institucije Kosova – neki su od događaja u poslednjih desetak dana koji zagrevaju balkansko bure baruta. Ko će zaustaviti piromane

Teške građevinske mašine bruje na graničnom prelazu Merdare, na prelazu između Srbije i Kosova kada se ide prema Prištini iz pravca Pojata. Ono što je donedavno izgledalo kao privremeni administrativni prelaz, iz dana u dan postaje pravi granični prelaz, sa velikom zgradom, prekrivenim delom i više mesta za prolaz automobila, autobusa i kamiona. Do prelaza Merdare ide se regionalnim putem sa dve kolovozne trake, dok na kosovskoj strani već postoji "motorvej", put sa četiri trake u izgradnji koji vodi do Prištine.

Putnik koji je možda i vozio brže u delu kroz Srbiju, čim pređe na Kosovo, vozi po saobraćajnim pravilima, izbegava da prekorači propisanu brzinu, i vozi kao i drugi sa kosovskim tablicama. Ovim putem, posle odluke vlade u Prištini donete nekoliko dana posle propalog pokušaja da Kosovo uđe u Interpol kojom je carina na proizvode u Srbiji podignuta na 100 odsto, sve ređe će prolaziti kamioni robe sa oznakom "Proizvedeno u Srbiji". Da bi anulirala poraz na međunarodnom planu, kosovska vlast se odlučila na rizičan potez i povela trgovinski rat protiv Srbije.

Samo u nedelju dana posle neuspelog ulaska u Interpol i slavljenja "pobede" u srpskom delu Mitrovice, kao i seirenja dela srpske Vlade, jedan administrativni potez doveo je region pred mogućnost novog sukoba sa posledicama koje nije lako utvrditi. Vlada Hašima Tačija u Prištini u kojoj sede i trojica srpskih ministara, odlučila je da povećanjem carina na srpsku robu zaustavi kamione iz Srbije, da na taj način pošalje neku poruku svetu i Beogradu.

Potez je ocenjen ne samo kao rizičan nego i glup, gotovo na ivici razuma.

"Porezi će ostati dok Srbija ne prizna Kosovo", poručio je Hašim Tači, predsed-

POLIGRAFU

KOSOVSKA MITROVICA:
Protest zbog sankcija za robu iz Srbije
Foto: Tanjug AP Photo

nik Republike Kosovo. "Ovo se nije dešavalo ni u trinaestom, ni u četrnaestom veku", rekao je predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Vučić je u nekoliko navrata izjavio da moli vlast u Prištini da promeni odluku i da ne sprečava trgovinu između Srbije i Kosova, pokušavao je da zvuči umereno u odnosu na ministra spoljnih poslova Ivicu Dačića i šefa Kancelarije za Kosovo i Metohiju Marka Đurića. Srpska strana je odmah tražila od EU i SAD da utiču na Kosovo da promeni odluku, pozivajući se na činjenicu da je Kosovo deo CEFTA sporazuma o regionalnoj saradnji u oblasti slobodne trgovine. I EU i SAD pozvali su vlast u Prištini da poništi odluku o uvođenju novih carina i vrati se dijalogu.

Međutim, nekoliko loših političkih poteza proizvelo je mnogo negativnog sentimenta na terenu i sada je pitanje da li će se brzo preći preko ove serije incidenata ili smo svedoci stvaranja "nove realnosti" koja bi trebalo da dovede do nekog novog iznuđenog rešenja.

ŠTA JE U SRPSKIM KAMIONIMA

Kosovo je za srpske proizvode, naročito iz oblasti prehrambene industrije, prava meka. Posle godina odsustvovanja sa tog tržišta zbog rata i svega što se dešavalo u poslednjih dvadeset godina, srpska industrija sa svojim proizvodima počela je da se vraća tamo gde je bila dominantna više decenija. Dok u srpskim prodavnicama teško da možete da nađete neki proizvod sa Kosova, izuzev vina koje se pravi sa etiketom manastira u Dečanima, kosovske su piljare i veliki trgovinski lanci dobro popunjeni srpskim prehrambenim proizvodima i to onim brendovima kojih se stanovnici kosova sećaju još iz zlatnih vremena: plazme, eurokrema, mleka, zejtina i drugih konditorskih proizvoda.

Srbija ostvaruje veliki suficit u trgovini sa Kosovom, oko 300 miliona evra, a predstavnici Privredne komore su izjavljivali da je do blokade rast razmene bio oko 15 odsto ove godine. Od trenutka proglašenja nezavisnosti u zimu 2008. godine, a posebno nakon Briselskog sporazuma iz 2013, srpski su se proizvodi iz različitih industrija vraćali na Kosovo. Tada su bili viđeni kao nešto po prijemčivoj ceni, sa čime su kupci od ranije upoznati, čijem kvalitetu veruju. Do juče je kosovski kupac opušteno pazario srpske proizvode, odnosno, robu proizvedenu u Srbiji, a poslednjih dana ih spaljuje i bojkotuje tražeći u tom činu kompenzaciju za neuspeh Kosova da se na bolji način izbori za svoju poziciju na međunarodnoj sceni.

S druge strane, na društvenim mrežama pojavili su se šaljivi klipovi poput onog na kom Albanci sa Kosova švercuju plazma keks kao da je reč o drogama, a postoji fotografija u kome izdrobljena plazma služi kao zamena za kokain.

Osim sporadičnih napada članova pokreta Samoopredeljenje na pojedine srpske kamione s robom, uspostavljena je »

Cena komšijine crknute krave

Kada je reč o kosovsko-metohijskoj politici Srbije na međunarodnoj sceni, mi smo skloni da zaboravimo ključnu stvar: da su Sjedinjene Američke Države i 22 od 27 država Evropske unije priznale nezavisnost Kosova i da ih odbijanje "male, prkosne" Srbije da to isto učini i podmetanje noge "lažnoj, šiptarskoj" državi kada god se za to ukaže prilika sve više iritira. To zna i predsednik Srbije Aleksandar Vučić, koji se i dalje kune u proevropske ambicije Srbije i prozapadnu politiku koja ga je dovela na vlast

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je ljut. Ljut je na Sjedinjene Američke Države, na Evropsku uniju, na 22 od 27 država EU koje su priznale nezavisnost Kosova, na NATO, na KFOR. Ljut je što je izostala energična osuda Zapada kosovskog dizanja carine na srpsku i bosansko-hercegovačku robu prvo za deset, a onda za čitavih sto odsto, što praktično znači prekid trgovinskih odnosa Kosova sa Srbijom i Bosnom i Hercegovinom, jedine dve postjugoslovenske države koje nisu priznale nezavisnost Kosova.

Predsednik Vučić je ljut zato što je na Zapadu potpuno izostala osuda "skandaloznog upada" kosovske specijalne policijske jedinice ROSU u srpski deo Kosovske Mitrovice, što su "šiptarski policajci" naoružani dugim cevima "terorisali", "zastrašivali" i "pohapsili" četvoricu Srba, što su im "mučki" upali u stanove u cik zore. Ne samo da Zapad nije osudio tu "nečuvenu" i "neviđeno brutalnu" akciju, već je zvaničan stav KFOR-a da je to bila "legitimna, legalna i najavljena" akcija kosovske policije u okviru istrage ubistva Olivera Ivanovića. KFOR, to jest NATO, polazi od toga da je kosovska policija delovala na jedinstvenoj teritoriji suverenog Kosova.

Vučić je ljut i zgranut zato što Zapad nije osudio "albanisanje" premijera lažne države Kosovo Ramuša Haradinaja i Albanije Edija Rame, koji su se sastali u Peći neposredno posle čitave ove bure oko dizanja carina, Interpola i akcije ROSU, pravili od prstiju pred kamerama albanske dvoglave orlove i najavili da se između Kosova i Albanije postepeno ukidaju granice, a vrlo brzo, već za pola godine, carina na svu robu, da će to biti jedan jedinstveni carinski sistem i zajedničko, slobodno tržište po uzoru na EU. Zvaničnici Srbije su ljutito i preneraženo konstatovali da EU i SAD, izgleda, ne vide stvaranje velike Albanije ispred njihovih noseva i ne prepoznaju opasnost po čitav region i da to tako neće moći, da Srbija to neće tolerisati. "Suočavamo se sa odlučnošću Albanaca da zaokruže svoju naciju i teritoriju po svaku cenu. Pitanje je da li su Srbi spremni da sami plate takvu cenu", rekao je predsednik Srbije Aleksandar Vučić gostujući u emisiji RTS-a "Oko".

Vučić je ljut i na Srbe i građane Srbije jer ne shvataju i ne razumeju da "ne možemo da održimo status kvo", jer "ne možemo da uđemo u sukob sa NATO ili Evropskom unijom". Predsednik je ukazao na istraživanja koja navodno pokazuju da većina Srba "upravo to želi zalaganjem za održavanje stanja kakvo jeste", a da on, Vučić, sumnja "da žele da plate cenu toga".

I onda se, opet jednom, nakon iznošenja dijametralno suprotnih stavova, postavlja pitanje šta je zvanična kosovska politika Srbije: da li zbog Kosova ulazimo ili ne ulazimo u sukob sa EU, SAD i NATO? Hoćemo li sa Zapadom ili sa Rusijom i Kinom? Da li želimo da Srbija bude "mala, prkosna" zemlja koja će za vijek i vijekov da se bori protiv nezavisnosti Kosova i Metohije ili želimo, što je (još uvek) zvanična SNS-ovska politika, da Srbija postane članica kakve-takve Evropske unije. I jedno i drugo ne može. To je bilo jasno za vreme vladavine Demokratske stranke i Borisa Tadića, to je još jasnije sada.

To nam kaže i Vučić kada baš ne govori suprotno, samo što ga mi, izgleda, ne razumemo: "Ne možemo da održimo status kvo".

POGLED SA DRUGE STRANE

Zapadne zemlje nisu osudile najavljeno ukidanje carina između Kosova i Albanije zato što je sa stanovišta Zapada to pozitivan primer regionalne saradnje dve suverene države. Ni Vašington, ni Brisel, ni Berlin ili Pariz i London nisu osudili akciju ROSU u srpskom delu Kosovske Mitrovice, jer se polazi od toga da policija jedne suverene države ima pravo da interveniše na čitavoj svojoj teritoriji.

Iako predstavlja flagrantno kršenje Centralnoevropskog ugovora o slobodnoj trgovini (CEFTA), relativno su mlake bile osude podizanja carinskih stopa na Kosovu za proizvode iz Srbije i BiH koje su stigle iz EU i SAD. I predstavnica EU za spoljnu politiku i bezbednost Federika Mogerini i državni sekretar SAD Majk Pompeo, nakon što se sreo sa kosovskim predsednikom Hašimom Tačijem u Vašingtonu, jesu, doduše, rutinski

trgovina, postavljeni su temelji za buduću saradnju i počelo je da se vraća poverenje. U jednom trenutku, pre godinu ili dve, izgledalo je da je saradnja toliko dobra da će se sama tržišta ujediniti. Međutim, jedna nervozna politička odluka dovela je do toga da se zaboravi ono što je osnova odnosa – trgovina između dve zemlje i da se pređe na teren identiteta: dakle, sa pozicija ponašanja i navika vratili smo se na nivo u kome raspravljamo "ko smo, šta smo i odakle smo".

Vlast u Prištini je najpre podigla carine u visini od deset odsto na proizvode iz Srbije i BiH (ocenjeno je da i BiH radi protiv Kosova), a posle propasti u Interpolu otišlo se na neverovatnih sto odsto carina.

DALJE, JOŠ NIŽE

Ali, to nije bilo sve. Dok se srpska strana trudila da prigovorima partnerima u EU i SAD izdejstvuje poništavanje ove odluke, kosovska policija, koja je mesecima ćutala o ubistvu Olivera Ivanovića iz januara 2018. godine, sprovela je par brzih akcija na severu pokrajine, u nameri da pohapsi počinitelje i njihove pomagače. Sa trgovinskog, slučaj se preselio u zonu bezbednosti, odnosno, vratio se u oblast policije i istraga odakle se i krenulo kampanjom za i protiv Interpola.

Kosovska policija najpre je pohapsila četvoricu Srba iz Mitrovice za koje se

AMERIČKA TURNEJA:
Hašim Tači sa državnim sekretarom Majkom Pompeom
Foto: Tanjug/ AP Photo

tražili od Prištine da povuče mere koje urušavaju sporazum CEFTA i stvaraju tenzije sa Srbijom (BiH je tu kolateralna šteta), ali je takva reakcija bila daleko ispod očekivanja Beograda.

Evropski komesar za proširenje Johanes Han preuzeo je obavezu da posreduje između Vučića i Tačija apelujući na obojicu da spuste loptu.

Predsednik Vučić je bio naročito kivan što su sa Zapada pozivali "obe" strane na uzdržanost i prevazilaženje tenzija, jer je sa stanovišta Beograda bilo sasvim jasno da su privremene vlasti u Prištini promišljeno izazvale krizu sa namerom da isprovociraju Srbiju, a da Srbija tome na bilo koji način nije doprinela.

Samo što to iz ugla država koje su priznale nezavisnost Kosova ne izgleda baš tako: svaki put kada Srbija uz pomoć Rusije na neki način blokira prijem Kosova i Metohije u neku međunarodnu organizaciju, na Zapadu raste stepen iritacije. Posmatrano iz te vizure, Srbija vodi politiku u duhu one narodne "da komšiji crkne krava", jer u okvirima realne i pragmatične politike građani Srbije od toga nemaju nikakvu korist. Obrazloženje kosovske vrhuške za sumanuto dizanje carina za srpsku robu bilo je kako je licemerno da Srbija u Briselu vodi pregovore sa Kosovom o normalizaciji odnosa, dok istovremeno Kosovu podmeće nogu gde god i kada god stigne, što produbljuje sukob, te je (za sada) ukidanje carina uslovila srpskim priznanjem kosovske nezavisnosti.

Na osnovu reakcija sa Zapada stiče se utisak da zapravo preovladava razumevanje za taj "iznuđen" potez kosovskih Albanaca, jer je jedna stvar sasvim jasna: ako Srbija želi da postane članica EU, moraće kad-tad da prizna nezavisnost Kosova. Biće da su ona proslava kao da je Srbija osvojila SP u fudbalu i isuviše otvorena zajedljivost i busanje u grudi nakon što je propao prijem Kosova u Interpol doprineli razumevanju većine zapadnih zemalja za "gubitak strpljenja" i zaoštravanje kosovskih Albanaca.

I JARE I EU

Dok sa jedne strane predsednik Vučić nastupa kao političar koji je nakon nacionalističkih, šovinističkih i ratnohuškačkih nestašluka devedesetih godina izrastao u pragmatičnog lidera koji čvrstom rukom vodi Srbiju u pravcu Brisela, sa druge strane, udara u bubnjeve nacionalnog ponosa i prkosa. Za visoke državne funkcionere Srbije blokada Kosova na međunarodnoj sceni je postala potpuno normalna, ritualna stvar oko koje se ne vrti samo spoljna politika Srbije, već je, na neki način, prerasla u nacionalnu identifikaciju.

U duhu politike "i istok i zapad i sever i jug", na kojoj se već sapleo Boris Tadić, Vučić se, nezadovoljan držanjem zapadnih prijatelja i partnera usred krize, demonstrativno i javno požalio ambasadorima Rusije i Kine u Beogradu. Bila je to svojevrsna poruka Vašingtonu i Briselu, samo što je naročito nezgodno pala u trenutku kada je došlo do sukoba ruske i ukrajinske ratne mornarice u Azovskom moru i kada se svet podsetio na pomalo zaboravljeni hladnoratovski sukob Zapada i Rusije zbog ruske aneksije Krima. Ako je Vučić kalkulisao sa tim da će se Zapad zbog toga uplašiti da ne izgubi Srbiju, onda to ukazuje da mu je u priličnoj meri sužen manevarski prostor.

Čak i ako SAD i EU pritisnu Beograd i Prištinu da nekako prevaziđu najnoviju eskalaciju sukoba i ponovo započnu pregovore, predsednik Vučić je u pravu kada kaže da je ovaj status kvo "neodrživ". On nije rekao da se stiče utisak kako vreme za Srbiju da postigne nekakav dogovor sa vlastima u Prištini sve brže ističe, ali se čini da je toga svestan. Istovremeno se stiče utisak da on sam još uvek nije spreman da prelomi između srpskog Kosova i Metohije i članstva Srbije u EU, da vuče vreme i da zapravo njemu odgovara produžavanje statusa kvo dok televizija Pink, RTS, "Informer" & Co. izveštavaju da Srbija beleži najbolje ekonomske rezultate u svojoj bližoj i daljoj istoriji.

Rezultat najnovije utakmice Beograda i Prištine je: Srbija je sprečila prijem Kosova u Interpol – Kosovo je Srbiji diglo carinu za 100 odsto; kosovska policija je gotovo jedanaest meseci nakon ubistva Olivera Ivanovića upala u srpski deo Kosovske Mitrovice da hapsi navodne osumnjičene; Kosovo je ugovorilo bescarinsku zonu sa Albanijom. ¶

ANDREJ IVANJI

pretpostavlja da su učestvovali ili znaju nešto o ubistvu Olivera Ivanovića, a onda su u spektakularnoj akciji u subotu 24. novembra 2018. promašili da uhapse Milana Radoičića, potpredsednika Srpske liste, stranke koja je surogat SNS-a na Kosovu i partner Vlade u Prištini. Pokušaj hapšenja Radoičića proizveo je haos i pitanje je na koji način će se sad okončati ta "afera". Predsednik Srbije ga je na RTS-u, u programu uživo, označio kao najvažnijeg Srbina na severu Kosova i jedinog koji je u stanju da odbrani narod i državu.

Samo godinu dana ranije, sve je bilo drugačije.

Radoičić važi za "kontroverznog biznismena" rodom iz okoline Peći i dobrog prijatelja Ramuša Haradinaja, predsednika Vlade Kosova. Poznat je srpskoj javnosti od zime 2018. godine kada je bio osumnjičen kao čovek koji bi mogao da zna više o ubistvu Ivanovića. Sam Ivanović je u jednom intervjuu za BIRN još u jesen 2017. označio Radoičića kao glavnog čoveka među Srbima na Kosovu. Pre samo godinu dana to je bilo čudno za ljude van Kosova, niko za njega nije bio čuo, a čak je i predsednik Srbije Aleksandar Vučić negirao da ga poznaje i da zna bilo šta o njegovom delovanju. Radoičić je važio za čoveka čije se ime ne izgovara glasno na severu Kosova i koji je bio toliko "jak" da je u jednoj situaciji »

Foto: Kosovo Government via AP/ Tanjug

javno išamarao predsednika opštine Gorana Rakića. Da ga poznaju i imaju bilo kakva saznanja o njemu negirali su tih dana i ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović i šef kancelarije za KIM Marko Đurić. Izgledalo je da je jedini koji ga poznaje i zna njegovu ulogu Ramuš Haradinaj, koji je javno govorio o tome da se sa Radoičićem dogovora o svemu kada je srpska zajednica u pitanju. Tako smo dobili "novog lidera Srba" u pokrajini, a verovalo se da sve stvari kontroliše Zvonko Veselinović, Radoičićev kum i pokrovitelj.

Pokušaj da se Radoičić uhapsi je propao: on je očevidno imao dojavu, pobegao je u Srbiju i objavio saopštenje u kom kaže da je uvek spreman da brani Srbiju, da nije umešan u ubistvo Olivera Ivanovića i da je spreman da razgovara samo sa srpskim istražnim organima. To je objavio u nedelju 25. novembra, a u petak, dva dana ranije, opet se nije pojavio na suđenju u Pirotu pred Višim sudom povodom slučaja u kom su Radoičić i Veselinović označeni kao osobe koje su se nelegalno obogatile na poslovima iskopavanja i prevoza šljunka za potrebe izgradnje Koridora 10.

Dakle, Radoičić, čovek sa pozamašnim policijskim dosijeom, čovek koga srpska država traži zbog tog slučaja, beži u Beograd i priča da je spreman da razgovara sa srpskim vlastima. Njega ovde primaju na "najvišem nivou" jer je od točioca na pumpi i čoveka umešanog u brojne kriminalne radnje, o čemu je ovde ranije bilo reči, prerastao u preduzetnika, vlasnika kompanija koje rade brojne poslove i dobrog prijatelja ljudi iz okruženja Aleksandra Vučića.

Valjda su ga zato vodili na poligraf, omiljeni medij Aleksandra Vučića, ultimativno oruđe za utvrđivanje istine, kome su se ranije, poput neke vrste inicijacije, bili podvrgli i Vučićev kum Nikola Petrović kao i sam Vučić, da bi se docnije srpskoj javnosti, između istorijskog pregleda situacije na Kosovu i analize suficita u budžetu, saopštilo da je Radoičić nevin i da nema nikakve veze sa ubistvom Olivera Ivanovića.

Vučić je u dvosatnom nastupu na RTS-u objasnio "slučaj Radoičić" i sada ga predstavio kao svog starog znanca iako nije tako govorio pre samo 10 meseci kada je Ivanović ubijen. Optužio je međunarodnu zajednicu i opoziciju da su zapravo izmislili slučaj Ivanović na početku kampanje za izbore u Beogradu jer je "bilo planirano da padne Beograd, a onda i da se brzo reši sve na Kosovu", poentirao je predsednik u maniru analiza iz časopisa "Zona sumraka".

Naravno, pošto novinar nije smeo da pita, ostalo je nejasno odakle Vučiću sva ta saznanja, a da ne pričamo odakle mu pravo da sam vodi istragu na televiziji i još jednom iskoristi istragu registrovanih kriminalaca protiv ljudi iz opozicije. Tako je rekao da mu nije jasno kako neko ko nije znao kako je ubijen čovek u njegovom stanu može da govori o tome ko je ubio Ivanovića, aludirajući na tabloidni slučaj optužbi na račun nekadašnjeg ombudsmana Saše Jankovića.

TOPUZ I TRAGOVI

Dok kosovska policija naprasno pokazuje znake života posle propalog pokušaja da bude deo međunarodnog policijskog sistema i ide i hapsi po severu Kosova, Srbi šalju zabrinjavajuće poruke da se zbog trgovinske blokade dovodi u pitanje rad bolnica i škola i da srpski živalj maltene neće imati čime da se prehrani. Aparat manipulacije pokrenut je u Beogradu i mediji pod kontrolom vlasti danima vrte isti narativ: Albanci sve ovo rade iz osvete i žele da na ovaj način proteraju Srbe sa Kosova. Tenzija je toliko podignuta da opet izgleda kao da smo u stanju zamrznutog rata i da bi vas, ako biste se usudili da otputujete na Kosovo i tamo progovorite na srpskom, u najmanju ruku – proterali.

Meseci truda da se uspostavi kakva-takva komunikacija kao da su pali u vodu. Umesto reči pomirenja i razumevanja stižu pretnje i borbeni pokliči. I jedna i druga strana hrabre sebe i svoju javnost kao da i jednima i drugima preti invazija u svakom trenutku. Ovaj naizgled haos dolazi posle meseci u kojima se kao tražilo neko rešenje i kada, čini se, nije lako mogla da prođe zajednička ideja Tačija i Vučića o podeli teritorija. Pored toga, Srbija se "dobro pripremila" i svaku najavu sa Kosova u domaćim medija višestruko uvećava, pa kada se "napravi rezultat" kao što je bilo u slučaju Interpola, to se tumači kao srpska pobeda nad Amerikom i Evropom, pobeda nad najmoćnijim zemljama sveta.

Vučić je odlučio da javno zaštiti čoveka koga se Srbi na severu Kosova plaše

Foto: Mirjana Mitrović/ Tanjug

ZAOŠTRAVANJE: Vlada Hašima Tačija; srpska roba na Kosovu; policija nakon hapšenja u Kosovskoj Mitrovici

Foto: Bojan Slavković/ Tanjug/ AP

i da ga predstavi onako kako je do sada samo Zvonka Veselinovića predstavljao: "Da li ćete vi ići da branite Srbe ili on?" retorički je upitao sluđenog voditelja Gorislava Papića. Ako je istina da se Radoičiću gleda kroz prste zato što će sutra da "pogine na mostu" ako treba, kao i Veselinoviću pre toga dok nije postao jedan od najbogatijih i najuticajnijih ljudi u Srbiji, onda taj argument pada u vodu jer je Radoičić pobegao čim je jedinica ROSU prešla most na Ibru i krenula po njega, a ne po Srbe.

Dakle, u pitanju je neka veća igra i s obzirom na to da Vučić ratuje preko televizije i sprema se da otputuje najpre na Kipar pa u Italiju, a onda pegla košulje da se spremi za doček Emanuela Makrona, kao da situacija na Kosovu i nije tako napeta, odnosno, u "tom ludilu ima i te kako sistema".

Vučić je, pošto je bolji političar od kolega u Prištini, pristao na trgovinski rat, da bi i njegovi protivnici tamo zabeležili neki poen u domaćoj javnosti. Uveli su Srbiji trgovinske sankcije, pokrenuli istragu, hapse Srbe po severu kosova, ROSU upada tamo gde ne bi smeo. Srbi izlaze iz institucija, počinju sa protestima zbog diskriminacije. Krug se zatvorio: ostaje samo da se Srbi zatvore u rudnik Trepča i da im iz Slovenije stignu banane, kao Albancima devedesetih. Priština je nemoćna, prijatelji je ostavljaju, mora da pristane da Srbiji ostanu četiri opštine na severu. Tači pobeđuje, Haradinaj gubi – Milan Radoičić postaje potpredsednik SNS-a i predsednik opštine Severna kosovska Mitrovica. Zvonko Veselinović se vraća na posao u Pošti Srbije, tamo odakle je krenuo, Vučić zida stadione po Srbiji.

Mir dolazi na Zapadni Balkan. Zar nije dobar plan?

Međutim, stvari sada ne izgledaju tako lepo. Negativna osećanja ponovo su pokrenuta, medijska mašinerija puca iz svih oružja. Srbi i Albanci su decenijama udaljeni od pomirenja i prihvatanja činjenice da moraju nekako da dele zajednički prostor. Trgovinski ratovi se retko okončaju na miran način – Priština je povukla veliku kartu, povukla je potez koji neke može da košta i više od gubitka vlasti.

Jedno je sigurno, rejting Aleksandra Vučića nije ugrožen. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

CRTA

POZIV ZA UČEŠĆE U IZRADI JEDINSTVENOG IZBORNOG ZAKONA

CRTA pokreće proces za razvoj predloga jedinstvenog izbornog zakona i poziva sve zainteresovane pojedince koji imaju profesionalno iskustvo u izbornim procesima i zakonodavstvu, da se prijave za članstvo u radnim grupama koje će se baviti pitanjima: izbornih organa, biračkog spiska, zloupotrebe javnih resursa i pozicije javnih funkcionera u kampanji, transparentnošću izbornog procesa i medijima u tom procesu.

Angažman obuhvata rad na jednoj od navedenih kategorija problema u periodu **od decembra 2018. do jula 2019. godine.**

Rok za prijave je petak **07. decembar 2018.** godine do **17h.** Prijavu poslati na e-mail: **marta.zagorac@crta.rs**

Detalje o uslovima prijavljivanja pogledajte na **WWW.CRTA.RS**

Predsednik i dve kampanje

U ovoj situaciji nije važno gde je Milan Radoičić, već nešto drugo. A to je da su pitanja, uglavnom neizgovorena, dobila svoj javni epilog

Piše: **Tatjana Lazarević**

Autorka je novinarka portala Kosovo Sever KoSSev

"Radoičić nije ni akademik, ni intelektualac, ali je za razliku od mnogih velikosrba, ne jedanput, uz sve druge stvari kojima se ne ponosimo i kojima ni on nije srećan, uvek bio na braniku Severne Mitrovice. Dok nije bio ubijen ovom kampanjom da je ubica, on je bio čovek broj 1 za odbranu Severne Mitrovice, u smislu onih koji bi pružili otpor Albancima", u ponedeljak je na nacionalnom javnom medijskom servisu građanima Srbije (uključujući nas sa Kosova i Metohije) predsednik republike otkrio ono na šta smo čekali skoro godinu dana.

Ne mislim na ovo o kampanji i stradanju, već na prvog čoveka sa branika Severne Mitrovice – Milana Radoičića.

Jer kada su Olivera Ivanovića ubili, slušala sam desetine sugrađana koji su rekli: "Ode jedini čovek koji je mogao da nas odbrani." Iznenadila me je ta vera u Olivera s obzirom na to da je njegova politička moć s godinama slabila, a naprasno nestala od 2014, te da se uz to približavao i svojoj 70. godini. Valjda su se ljudi još sećali da je zaista bio čovek broj jedan za odbranu Severne Mitrovice onda kada se sa Albancima i skoro celom međunarodnom zajednicom stvarno išlo na megdan. Ili je postojeća galerija političkih prvaka među Srbima u "tamnom vilajetu" – na šta nas je podsetio predsednik – sa toliko ramova bez stvarnih profila da su kosovski kukavci vadili 46-godišnjeg karatistu sa nekog VHS snimka iz '99 kao svog spasitelja? ...Tako sam licitirala razloge za ono "jedini čovek".

Ni taj jedini čovek nije bio akademik. Imalo je takođe i mnogo toga zbog čega ne bi, kao svi grešnici koje pominje predsednik, trebalo da ne bude ni srećan, ni ponosan za života. No, od ovog ponedeljka se pokojnom Oliveru Ivanoviću tako pridružio još jedan Srbin sa Kosova koji je "ubijen kampanjom" i to skoro u isto vreme, samo godinu dana kasnije.

Doduše, Oliver nije bio ubijen kampanjom da je ubica, već kao "nepošten čovek", neko kome je njegov sprženi folksvagen pasat "bio važniji od ubijenog sugrađanina", onaj koji je "izdao poverenje" i "zastupao interese Prištine", "dogovarao sa KFOR-om okupaciju Severa".

Ostala je još jedna veza između njih dvojice. Radoičića su označili kao ubicu Olivera Ivanovića, podsetio je predsednik. Milan Radoičić nije Oliverov ubica, a uvek je bio prvi na braniku Severne Mitrovice, dao je i odgovore na pitanja koja javnost postavlja od januara, a ispostavilo se u prošli petak – i Specijalno tužilaštvo Kosova. Tako veza među njima dvojicom nije više tajna.

Osim da je Radoičić bio prvi na braniku, ali 400-500 kilometara od mesta na kom je ubijen Ivanović, saznali smo još jedan važan detalj iz istrage, koje je u ime pravosudnih organa takođe saopštavao predsednik države u studiju RTS, istovremeno dok je na kablovskoj N1 par hiljada duša gledalo neki dokumentarni film BIRN-a "SNS: Početak – 2008.": umesto na braniku Severne Mitrovice, Milan Radoičić je, prema podacima predsednika države, 16. januara 2018, posle 8 časova ujutru, bio ili u Grčkoj, ili negde oko Herceg Novog, možda u Novom Sadu, ili nešto dalje od Sofije.

Znamo preko predsednika i da su ga u ponedeljak ispitali srpski policijski organi, mada ne i gde; ne znamo sasvim tačno ni zašto.

ODGOVORI NA NEIZGOVORENA PITANJA

Baš o tome gde je bio dosta njih se pita, a kako je formalno predstavljeno, verovatno od svih najviše Specijalno tužilaštvo Kosova. Jer Milan Radoičić je, barem za sada, jedan od pet već poznatih osumnjičenih za slučaj umešanosti u ubistvo Olivera Ivanovića – uz dva uhapšena pripadnika Kosovske policije sa severa Kosova Dragiše Markovića i Nedeljka Spasojevića, te mlađeg Marka Rošića – kako ga predstavljaju – vođe navijača, grupi su pridružili i sekretaricu Olivera Ivanovića, Silvanu Arsović, sa stažom od 15 godina Ivanovićeve bliske saradnice i prijatelja. Eno i nje u pritvoru od 48 sati, nosi i dalje crninu i svakog 16. oplače dok pali sveću na mestu ubistva svog šefa i prijatelja.

"Ako se Srbi na Kosovu i Metohiji pitaju gde sam, reći ću im samo da sam blizu, i da čekam i posmatram, jer nikome od nas nema uzmicanja, a pobeda će na kraju, bez ikakve sumnje, biti naša," ovo je prvo obraćanje javnosti potpredsednika Srpske liste Milana Radoičića, ako se izuzme jedna kraća izjava za BIRN posle Ivanovićevog ubistva o onome kroz šta prolaze on i njegova porodica zbog upiranja prsta u njega posle ubistva.

Sirena za vazdušnu opasnost, od koje većina Mitrovčana traume ima još od '99, počela je da zavija u petak ujutru, nešto pre 6 sati i bez prestanka se prolamala gradom do 7.07. Svetla su se popalila. Uz najmanje jednu eksploziju šok bombe i nekoliko hitaca iz vatrenog oružja brzo se raširila vest – *Policija u Greju! Hapse Milana!* Setila sam se sirena 2000, 2001, i tako redom, do neke 2005, 2008, možda čak i 2011. Minut tog groznog jauka i grad je na nogama, to jest na ulici. Pa, ovakvo neraspoloženje da se izađe na ulicu bilo je i 26. marta, a znalo se da su odvukli Đurića.

ČOVEK OD PREDSEDNIKOVOG POVERENJA: Milan Radoičić (u sredini)
Foto: Aleksandar Levajković /FoNet

"Milane, imaš samo jedan greh. Bio si uz svoj narod", neka poruka jedne Mitrovčanke sa Fejsbuka ili Instagrama završila je na naslovnici "Kurira".

"Riba ove lopove oko njega i počeo da daje sirotinji", objasnio mi je čovek letos za Radoičića.

"Pa, to kao neki Robin Hud sa Severa?", ljubopitljivo sam dobacila.

"Pa da, on je narod."

Rizikujući da me legalisti pogrešno shvate, zaista mislim da u ovoj situaciji nije važno gde je Milan Radoičić, osim u mistici živopisa lika Robina Huda. Meni je važno nešto drugo: to što je došao trenutak da se uvaži snaga javnog mnjenja. Pitanja koja su provejavala, uglavnom neizgovorena, osim iz usta par usamljenih likova, sada su javno dobila epilog u odgovorima. Njega je javno izrekao Aleksandar Vučić.

"Saznali smo da Milan Radoičić, taj ozloglašeni ubica, nije ubio Olivera Ivanovića i to srpska policija od danas može sa punom sigurnošću da tvrdi. Milan Radoičić je sam hteo da ide na poligrafsko ispitivanje, prošao na poligrafu. Neću da pričam o drugim stvarima... Prošao je za ubistvo Olivera Ivanovića. Ne samo da ga nije ubio, nego nije učestvovao ni u organizaciji, logistici, pomaganju, podstrekivanju", Vučić je ekskluzivno saopštio rezultate istrage ili saopštio ekskluzivne rezultate istrage – može i jedno i drugo.

"Uze mi muštuluk", priznajem da ipak zamišljam makar nekog iz Tužilaštva, odnosno Suda da je mogao da saopšti.

Uvažavanje uloge javnosti pokazao je prethodno i sam Milan Radoičić, koji se dan pre predsednika oglasio preko svoje Srpske liste, a na šta je javnost čekala od, kako je sam predsednik pomenuo, "drugog dana od ubistva":

"Nisam bio najbliži prijatelj sa Oliverom Ivanovićem, ali nisam ubica i nikakve veze sa ubistvom nemam. Došli su kod mene u stan, gde živim sa ženom i malom decom, sa armijom do zuba naoružanih ljudi, sa samo jednim ciljem – da me ubiju. I za to sam dobio jasne dokaze. Priština želi da me ukloni zato što znaju da sam zajedno sa mojim prijateljima i mojom braćom jedan od retkih koji je spreman da im se suprotstavi u njihovoj nameri da zgaze i osvoje sever Kosova i Metohije i pokore srpski narod. Neću im se predati, jer ne želim da budem iskorišćen kao preparirana lutka za pokazivanje onima koji vode specijalni rat protiv Srbije i srpskog naroda ili instrument u zataškavanju nečijeg gnusnog i zločinačkog napada na jednog od srpskih političkih lidera Olivera Ivanovića, posebno zato što oni nisu došli da me odvedu živog."

Da su hteli da ga ubiju, potvrdio je i sam predsednik Vučić, a za to je predstavio više razloga: Crnogorac iz narko-kartela trebalo je da Radoičića pre likvidacije lažno optuži za ubistvo Ivanovića i da se u stvari tako, kako predsednik objašnjava, zapravo optuži Beograd i on lično kao "fašistički lider koji je pobio pola svoje države". Hteli su takođe da slome Sever, a upravo je Milan na braniku.

"Moja sudbina oklevetanog i progonjenog čoveka je danas sudbina svakog Srbina na Kosovu i Metohiji, jer svi zajedno se u ovim teškim trenucima borimo za kolektivni opstanak srpskog naroda na prostorima na kojima mnogi žele da nas ne bude, i ovim saopštenjem obraćam se pre svega svojim sugrađanima i sunarodnicima na Kosovu i Metohiji," poručio je sa svoje strane Radoičić, koji je izbegao hapšenje, odnosno likvidaciju, a kojeg vide kao najzaslužnijeg što je prošle godine uopšte formirana vlada Kosova.

ZNA SE KO JE ŠEF

"100% Srbin" – od prošlog vikenda po Kosovskoj Mitrovici šeruje se i lajkuje nova fotografija na društvenim mrežama. U pozadini srpske trobojke je Milan Radoičić.

Nema više "5:0". Ni "10:0" mu ne bi pomoglo. Marka Đurića Srbi na Kosovu odavno ne vide više kao vođu. U Mitrovici se još na vreme znalo ko je šef.

Ništa bez 100 odsto. Pa se tek sad setih da su Albanci pre nepun mesec uveli 10 odsto carinske dažbine na srpske proizvode, da bi za par nedelja sumanuto podigli na 100 odsto. "Od tzv. Kosova sa ljubavlju. STOP 100%" – bila je naslovnica lista "Zeri", kosovske verzije srpskih "Večernjih novosti". Mi smo ostali bez srpske dnevne štampe, sada i nedeljne. Tako je počeo trgovinski rat. "Do priznanja", kaže Haradinaj. "Do kraja. Za narod i otadžbinu!" Ko bi se setio svega za 30 dana? Možda kada budete čitali ove redove sutra, sve ovo bude samo stara vest. ¶

Televizijski vikend ratovi

Ko tebe kamenom – ti njega Kosovom. Kad je teško – Tači. Tako bi se, otprilike, mogla svesti politika vlasti u Srbiji, kad god treba rešiti neki unutrašnji problem ili zataškati pojedina događanja. A ukoliko se proceni da situacija treba biti "zategnutija", upotrebljavaju se teži argumenti – pokreti jedinica Vojske Srbije s jedne, ili specijalnih policijskih jedinica ROSU s druge strane. Efekat je uvek isti – nula

Spektakularno medijski najavljivane sednice Saveta za nacionalnu bezbednost, tela u kojem sedi čak i Zagorka Dolovac, državni tužilac za čije postojanje se maltene ni ne zna, a o radu je izlišno i govoriti, ili večiti "vršilac dužnosti" direktora Kancelarije za Kosovo Marko Đurić (koliko puta je izabran u v.d. stanje na tri meseca, "mučeni" Marko verovatno ni sam ne bi znao odgovoriti), samo su deo igrokaza za javnost u Srbiji, a svakako i na Kosovu. Jer, Aleksandar Vučić i Hašim Tači kao da po nekom dogovoru povlače poteze koji idu na obostranu korist. Kad god je na Kosovu nešto "zaškripalo" na unutrašnjem planu, tu je bila Srbija da "pripomogne", bilo da se radilo o nepromišljenim (a smišljeno urađenim) postupcima državnih organa i njihovih eksponenata na severu Kosova, bilo o potezima ili izjavama nekih u političkom i javnom životu minornih Albanaca. Ali, kad mediji, bilo u Beogradu ili Prištini to "puknu" na naslovne strane i kad se o tom izjašnjavaju najviši državni zvaničnici, onda takve minornosti dobiju na značaju.

A ukoliko se proceni da situacija treba biti "zategnutija", upotrebljavaju se teži argumenti – pokreti jedinica Vojske Srbije s jedne, ili specijalnih policijskih jedinica ROSU s druge strane. Efekat je uvek isti – nula.

Hapšenje sekretarice pokojnog Olivera Ivanovića, navodni pokušaj hapšenja biznismena i iznenadno postavljenog na funkciju potpredsednika Srpske liste Milana Radoičića (za koga je Vučić tvrdio da ga ne poznaje), samo su potvrda tog besmislenog igrokaza. Radoičića, koji je tada, gle čuda, bio u Beogradu, došla su da hapse, prema rečima predsednika Srbije i SNS čak 52 kosovska policajca, plus još četrdesetak u poslovima logistike. Svi oni koji se imalo razumeju u policijske poslove, odmah su shvatili o kakvoj predstavi za javnost se radi, pogotovo što je sve bilo praćeno TV kamerama. I dodatno, "gospodin Radoičić" je redovan u susretima sa premijerom Kosova Hašimom Tačijem, tako da ga je policija mogla privesti kad god su hteli. I za to bi bila dovoljna dvojica – ali to nije atraktivno za kamere, treba da ih bude još 50.

Isti slučaj je i sa privođenjem sekretarice Olivera Ivanovića – još jedan dokaz na delu koalicije Vučić-Tači. Stvori se medijska pompa i onda nesrećna žena, koja se bez razloga našla u žiži javnosti, bude puštena. Istovremeno, MUP Srbije saopštava da je građanin Kosova M.R. saslušan na okolnosti ubistva Ivanovića i da nema indicija da je učestvovao u tome. Taj građanin je, naravno, Radoičić, koji je preko noći postao medijska zvezda "Informera", Pinka i ostalih provučićevskih medija, pa čak objavljuju i njegova saopštenja.

U Radoičićevu odbranu stao je i onaj koji je rekao da ga ne poznaje – Vučić (ono "Aco, Srbine" iz Kosovske Mitrovice posle izbora, otvaranje šampanjca sa "mučenim Markom" se očigledno ne računa), tvrdnjom da su kosovski policajci hteli da ubiju Radoičića jer onda ne bi moglo da se dokaže da on nije ubio Ivanovića. "Radoičić je pristao na poligrafsko ispitivanje i prošao", obelodanio je Vučić.

CRKVA NA TOČKOVIMA

Za one koji se sećaju, a zahvaljujući režimskim medijima, sećanje je kratko, ova kosovska kriza, jedna u nizu, samo je nastavak verovatno dogovorenih.

Najbolji primer za to je onaj čuveni "oslikani" voz koji je krenuo iz Beograda za Kosovsku Mitrovicu u januaru 2017. godine. Niko nije znao povod zašto ono što bi se moglo nazvati "crkva na točkovima" kreće dan posle pravoslavne Nove godine za Mitrovicu. I to što će voz ići bar osam sati do Mitrovice manje je bilo bitno od pitanja ko će njim putovati. Odgovor je dao "mučeni Marko" (tako ga je Vučić nazvao), objašnjavajući da će ga koristiti studenti koji iz centralne Srbije idu na fakultete Prištinskog univerziteta u Kosovsku Mitrovicu. Možda je samo zaboravio da kaže "članovi SNS". Jer, oduvek je bilo da su studenti iz unutrašnjosti dolazili u Beograd, a o onima koji su išli u suprotnom smeru bilo je drugačije mišljenje – pa je tako, recimo, bivši predsednik Srbije Tomislav Nikolić, Kragujevčanin, fakultet završio u Sremskoj Kamenici, a aktuelni ministar odbrane Aleksandar Vulin iz Novog Sada je "putovao" da završi Pravni fakultet u Kragujevcu. Upoznaj domovinu da bi je više voleo, bilo je nekad geslo.

DIZANJE MORALA UZ POMOĆ VOJSKE: Predsednik Vučić i ministri Stefanović i Vulin
Foto: Dimitrije Goll /Tanjug

Uglavnom, taj voz je prošao kako je prošao, "mučeni Marko" je sa svitom napustio kompoziciju već u Topčideru, a sudeći prema izveštajima TV Pink i "Informera", vlast je svesno žrtvovala novinare, šaljući ih u smrt. Pink je objavio snimak navodno postavljene protivtenkovske mine na prugu od Jarinja prema Kosovskoj Mitrovici, koja bi trebalo da podigne voz u vazduh, a time ubije i novinare u njemu. "Informer" je otišao i korak dalje – objavili su "pakleni plan Šiptara", sa sve imenom mašinovođe-kamikaze, koji je trebao da se lokomotivom zabije u voz.

Da bi čitav spektakl bio zaokružen, pobrinuo se Vučić, prvo dramatičnim održavanjem konferencije za novinare (smešna slika – novinari koji su bili u vozu, a među njima i autor ovog teksta, na železničkoj stanici u Raški gledaju prenos i slušaju šta im se spremalo), a potom i sednicom Saveta za nacionalnu bezbednost. Vojska je, naravno, dignuta u povišeno stanje borbene gotovosti, a na kraju – nikom ništa.

RITUALNO PALJENJE TENKOVA

Što se vojske tiče, to je postalo omiljeno sredstvo Vučića i "seiza" mu Vulina; kad god ustreba, tu je vojska da podigne "moral nacije". Pa je tako, kad je ubijen Oliver Ivanović, Vulin otišao u Rašku i naredio da se pale tenkovi, a slično je bilo i kad je uhapšen "mučeni Marko". Prave se uzbune, diže borbena gotovost, pripadnici vojske smeju...

Činjenica koja se prećutkuje u državnim i paradržavnim medijima jeste da onog trenutka kad se upale motori neke ne tenkovske nego mehanizovane jedinice, NATO zna za to. Koliko god Vulin obmanjivao javnost o borbenoj moći, jednom rečenicom ga "pokopa" njegov "vrhovni komandant" kad kaže da ga odmah zovu strani ambasadori i pitaju kakvi su to pokreti jedinica iz Kragujevca za Kraljevo. To je dokaz da stranci ne samo da znaju, nego i više od toga, imaju svoje "insajdere". Uzgred, iz Kragujevca za Kraljevo nije mogla otići nikakva mehanizovana ili pešadijska jedinica koja bi mogla da krene na Kosovo, nego samo raketna baterija Protivvazdušne odbrane. Ali, eto, stranci znaju i to, toliko je Vojska Srbije, pod Vulinovom komandom, "izbušena".

Hapšenje Đurića, zabrana ulaska Vučiću u kosovsko selo Banje u septembru, tenzije oko prelaza, a i sad ovo oko takse za srpsku robu, sve je očigledno deo dogovorenog marketinga i kampanje, i dila Vučića i Tačija "ti meni – ja tebi". Dodatna taksa za robu iz Srbije nije slučajno uvedena jer je i kosovska vlast u unutrašnjoj krizi i ne mogu da se dogovore u parlamentu ni oko najobičnijih stvari. Težnja za stvaranjem Oružanih snaga Kosova gubi bitku sa realnošću i onda je potrebno otvoriti "drugi front". Srbija, istovremeno, ne može da objasni zašto ne može da se formira Zajednica srpskih opština, a sve se svodi na jedno – treba naći modalitet da se ozvaniči "sveobuhvatni sporazum o normalizaciji odnosa", što se čita kao priznanje Kosova.

Koalicija Vučić – Tači, ozvaničena u parlamentu Kosova jer je Ramuš Haradinaj postao premijer zahvaljujući podršci Srpske liste, tako nastavlja da deluje. Predstavnici Srpske liste, dovedeni na skup u Beograd prošle nedelje da se, kao, usprotive uvođenju dodatnih taksi, samo su to potvrdili, jer se videlo da je reč o klasičnom scenariju za domaću javnost. "Spontana" pitanja Vučiću (iako je predsednik Srbije i SNS-a "zamolio" da ne bude organizovano nego kako ko želi) prvo su postavili predsednik Srpske liste i gradonačelnik Severne Mitrovice Goran Rakić, pa onda njegov zamenik Igor Simić, usledio je potom direktor bolnice Milan Ivanović, predstavnik "studenata" Milan Savić, direktor Studentskog centra Jovo Popović, rektor Univerziteta Rade Grbić (verovatno zbog funkcije, jedini koji je realno govorio, nije bio instruisan).

Posebnu pažnju zaslužuje Ivanović, koga je čak i Vučić u dva navrata opominjao da se drži teme, jer je krenuo da se "obračunava" sa medijima i novinarima.

"Šta očekivati od njega, on ti je brat blizanac Sulejmana Ugljanina – dok mu ne daš funkciju, napada vlast na najgori način, čim dobije neku funkcijicu, zaćuti", objasnio je tu situaciju jedan novinar starije generacije.

Farsa sa događanjima na Kosovu se, kao što se i očekivalo, završila za sedam dana, a čak ni drug Vulin nije dobio priliku da se istakne, nije smeo od svog "vrhovnog". Do sledeće prilike. ¶

DAVOR LUKAČ

Uterivanje nacionalizma i isteri

Građani Vojvodine su stogodišnjicu prisajedinjenja dočekali prevareni i poniženi. Umesto Zakona o finansiranju, dobili su kralja koji nikada pre toga nije video Novi Sad i to na Trgu Republike, umesto nadležnosti dobili su nacionalističku histeriju, umesto vizije razvoja moderne evropske regije idealizovanu i iskrivljenu sliku prošlosti. Zato građani Vojvodine nisu imali šta da slave ovih dana. Zato su aktivisti Srpske napredne stranke iz cele Srbije dovoženi autobusima

Piše:
dr Aleksandra Jerkov
Narodna poslanica u Skupštini Srbije

"Priključujemo se Kraljevini Srbiji, koja svojim dosadašnjim radom i razvitkom ujemčava slobodu, ravnopravnost, napredak u svakom pravcu, ne samo nama, nego i svim slovenskim, pa i neslovenskim narodima, koji sa nama zajedno žive" – glasi deo rezolucije koju je Velika narodna skupština 25. novembra 1918. u Novom Sadu, a koju prati druga rezolucija kojom je odlučeno se Banat, Bačka i Baranja "proglašuju ... otcepljeni kako u državnopravom, tako i u političkom i privrednom pogledu od Ugarske". Ova odluka posledica je ratne pobede saveznika u Prvom svetskom ratu, prestanka postojanja Austrougarske monarhije i težnje srpskog i drugih slovenskih naroda da se ujedine sa drugim južnoslovenskim narodima u zajedničku državu. Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca nastala je kao antiimperijalni i emancipatorski projekat i pratila je tada najmodernija shvatanja o pravu naroda na samoopredeljenje, što su južnoslovenski narodi koji su živeli u Austrougarskoj monarhiji vrlo dobro prepoznavali, shvatali i prihvatali.

Iako su političke elite u Vojvodini bile jedinstvene u stavu da treba raskinuti veze sa Ugarskom, među njima su postojale suštinske razlike o budućnosti i statusu Vojvodine, kao i o načinu na koji treba realizovati ujedinjenje sa drugim južnoslovenskim narodima u zajedničku državu. Sukobile su se dve koncepcije, a taj sukob, u određenom obliku zadržao se do danas i predstavlja okosnicu političkog života Vojvodine, ali i Srbije. Jedna koncepcija bila je demokratska, liberalna i građanska. Nju su predvodili Vasa Stajić, Petar Konjović i drugi, a smatrala je da Vojvodina sa svim svojim specifičnostima i posebnostima, kao zasebni entitet, treba da postane deo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Druga koncepcija, koja je na Velikoj narodnoj skupštini na kojoj su bili predstavnici samo slovenskih naroda, bila je uskosrpska i nacionalistička, predvodili su je vojvođanski radikali na čelu sa Jašom Tomićem, a zagovarala je bezuslovno utapanje Vojvodine u Kraljevinu Srbiju kao vrhovni nacionalni i politički cilj i svesrpsko ujedinjenje koje je podrazumevalo nestanak Vojvodine. Ovaj pristup podržavali su i radikali u Beogradu kroz Nikolu Pašića sa kojim su se vojvođanski radikali često konsultovali, a nastavili su da ga podržavaju i sprovode i kada je Stojan Protić, kao ministar i predsednik, nepunih godinu dana nakon prisajedinjenja naložio ukidanje pokrajinske vlasti i demisioniranje organa koje je ustanovila Velika narodna skupština.

VOJVODINA JE ODUVEK SMETALA RADIKALIMA

Još jedna činjenica koja govori o problemima sa kojima se građansko društvo u Vojvodini, ali i u Srbiji, suočava, seže još dalje u prošlost. Kada je u maju 1848. godine stvorena Vojvodina, ona je smetala mađarskim nacionalistima koji su u njoj videli pretnju za uspostavljanje unitarne države. Baš kao što je i u 20. veku predstavljala pretnju srpskim nacionalistima koji su pokušavali da je unište, ukinu joj autonomiju i svedu na administrativnu prepreku njenim građanima. I na kraju, baš kao što i danas predstavlja pretnju nacionalistima koji privremeno njome upravljaju i, baš kao i njihovi politički idoli, pokušavaju da je zatru, unište njenu suštinu i posebnost, promene joj i falsifikuju joj prošlost i probude nacionalizam u njoj.

VOJVODINA JE ODUVEK SMETALA NACIONALISTIMA

"Ko kontroliše prošlost, kontroliše budućnost. Ko kontroliše sadašnjost, kontroliše prošlost", napisao je Orvel u svojoj 1984. I zaista, teško da se može naći tačnija i pogubnija deviza od ove njegove misli. Falsifikovana prošlost najbolji je način za manipulacije, obmane, prevare, zablude, iskrivljenu sliku sadašnjosti i izgradnju budućnosti na lažima. A upravo je dvodnevna proslava stogodišnjice prisajedinjenja Vojvodine Srbiji primer kako se falsifikatima pokušava poništiti sve što se navodno slavi i kako se jedan istorijski važan događaj može podrediti prizemnim političkim i koristoljubivim ciljevima, zloupotrebiti za nacionalističke ambicije i agende i iskoristiti za pranje sopstvene političke prošlosti i propalih projekata koji su desetine hiljada ljudi na ovim prostorima koštali života.

Taj pokušaj da se celokupna istorija Vojvodine ugura u samo jednu godinu, 1918, da se kroz nacionalističku propagandnu prikaže da i dalje postoje teritorije koje je Srbija u ratu osvojila i zadržala u svom sastavu, da se prikaže da je prisajedinjenjem prestao svaki razlog da Vojvodina postoji, da se ponovo aktuelizuju snovi o državi u kojoj će zajedno živeti svi Srbi, pokazuju da nacionalistička matrica koja je oblikovala

vanje građanskog društva

CENTRALNI DOGAĐAJ:
Otkrivanje spomenika Kralju Petru u Novom Sadu
Foto: Jaroslav Pap/ Tanjug

ratne devedesete nikada nije prestala da bude glavni ideološki obrazac naših političkih elita. Narodnjaštvo, nacionalizam, antizapadnjaštvo i autoritarizam dominirali su ovom navodnom proslavom. Tim pre što su njeni organizatori imali samo jedan cilj – da jeftinom nacionalističkom propagandom zamene činjenicu da je Vojvodina danas nedovoljno razvijen region koji ne može svojim građanima da pruži bolji život jer nema nikakve nadležnosti, koji nema više nikakav modernizacijski potencijal, koji tumara između idealizovanih sećanja o slavnoj prošlosti i potpunog nedostatka ideje o tome kakva treba da bude njena budućnost i da ne može da bude moderan evropski region koji je u stanju da odgovori na potrebe savremenog sveta.

A Vojvodina mora biti upravo to. Mora da bude to, jer je uvek to i bila. I upravo takva je potrebna Srbiji, ukoliko Srbija želi da bude moderna. To je bila i kada je čuvala srpsku pismenost, crkvu, kulturu, škole i tradiciju kada za njih u Srbiji pod turskom vlašću nije bilo mesta, to je bila i kada su njeni prvaci postali deo evropske borbe za vrednosti građanskih revolucija 19. veka, to je bila i kada su se njeni intelektualci družili sa najučenijim ljudima Evrope toga vremena i reformisali i menjali Srbiju nabolje, to je bila i kada je dva puta donela odluku da uđe u sastav Srbije, i kada je, uz Sloveniju bila najrazvijeniji deo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, a to je bila i kada je u decembru 1990. godine na predsedničkim izborima Ivan Đurić ubedljivo pobedio Slobodana Miloševića.

Danas, ona mora ponovo to da bude. Mora biti region koji će onima koji u njoj žive omogućiti da budu slobodni, da žive dobro, da žive od svog rada, da u njemu ostanu i da u njemu grade budućnost za sebe i svoje porodice. Region koji će biti nalik svim drugim modernim evropskim regionima, u kom će najveći kapital biti njeni ljudi koji će, kao nekada, znanjem, obrazovanjem i svešću o tome ko su i odakle su menjati i Evropu i Srbiju i Vojvodinu. Region koji će shvatati u kakvom svetu i kakvoj Evropi živimo, koji će znati koliko su njeni građani zaradili i koliko im sredstava pripada, koje su mu nadležnosti i kako da njima raspolaže. Na kraju, ali najvažnije, ona mora biti društvo koje će odbaciti jeftinu nacionalističku demagogiju koja mu se nudi i negovati vrednosti savremenog demokratskog razvijenog sveta. Samo takva Vojvodina je potrebna i Vojvođanima i Srbiji.

Umesto toga, građani Vojvodine su stogodišnjicu prisajedinjenja dočekali prevareni i poniženi. Umesto Zakona o finansiranju, dobili su kralja koji nikada pre toga nije video Novi Sad i to na Trgu Republike, umesto nadležnosti dobili su nacionalističku histeriju, umesto vizije razvoja moderne evropske regije idealizovanu i iskrivljenu sliku prošlosti. Zato građani Vojvodine nisu imali šta da slave ovih dana. Zato su aktivisti Srpske napredne stranke iz cele Srbije dovoženi autobusima da prisustvuju mnogobrojnim događajima u svrhu navodne proslave prisajedinjenja. Nisu za to krivi ljudi koji su došli. I treba da dođu, jer se radi o obeležavanju veoma važnog datuma. Za to su krive političke elite koje sve građane, celu zemlju, i Vojvodinu i centralnu Srbiju i Kosovo, stavljaju u službu svojih prizemnih političkih potreba radi daljeg pljačkanja i ličnog bogaćenja. Političke elite koje se i na ovaj način igraju sa ljudima kojima na nezadovoljstvo koje je sve jače dodaju nova poniženja i time potencijalno stvaraju nove krize i nove probleme.

Spomenike dobijaju oni koji su učinili velike stvari za državu i građane. Nejasno je do danas zašto Marija Terezija, koja je najviše učinila i za građane i za gradove i za razvoj ovih prostora, nema spomenik u Novom Sadu. Spomenik koji će podići Novi Sad, spomenik koji će podići Vojvodina i spomenik čije otvaranje neće biti poligon za nacionaliste iz zemlje i regiona. Ne trebaju Vojvodini spomenici "zvaničnog Beograda". Ukoliko je Beogradu toliko stalo do vojvođanskih spomenika, može se u Beogradu podići i spomenik Vojvodini. Makar u znak zahvalnosti za sve ove decenije i vekove koje ga Vojvodina hrani.

Nije ovo što je pokušano da se postigne navodnom proslavom prisajedinjenja ništa novo. Stara je to politika nacionalista, radikala i svih drugih koji su Vojvodinu, ali i građansku Srbiju oduvek pokušavali da ponište, negiraju i ukinu. Da kroz svojatanje Vojvodine pokušaju da opravdaju sve one teritorije koje su izgubili u ratovima u kojima su ginula tuđa deca. Ono što ovi koji su sada to pokušali da učine ne znaju, a vrlo brzo će naučiti, jeste da im to neće poći za rukom. Da je Vojvodina kroz vekove svog postojanja uvek sačuvala svoj identitet – politički, društveni, istorijski i kulturni – i svakom od njih pokazala da je jača i veća od njih.

Vasa Stajić je rekao da će Vojvodine biti onoliko koliko bude borbe za nju. Danas je jasno da će isto toliko biti i Srbije, makar one moderne, građanske i demokratske, koja ume da prepozna i odbaci laži koje joj se svakodnevno plasiraju i pokušavaju da je unazade. ¶

Slobodan Milošević, misterija mozga

Telo bivšeg predsednika Srbije počiva ispod lipe u dvorištu porodične kuće u Požarevcu, ali njegov mozak je po svemu sudeći ostao u Hagu. Više osoba koje su u vreme Miloševićeve smrti radile za Međunarodni krivični tribunal za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji potvrdilo je za BBC priču o kojoj se godinama šuškalo u hodnicima Tribunala: da je telo isporučeno porodici, ali je mozak zadržan na Holandskom forenzičkom institutu u Hagu

Telo Slobodana Miloševića je, u okviru istrage koju je u paralelno sa holandskim vlastima sproveo Tribunal, podvrgnuto autopsiji i nakon toga u zatvorenom kovčegu predato Miloševićevom sinu Marku, koji je doleteo iz Moskve da ga preuzme. Međutim, za dubinsku toksikološku analizu mozga koju su holandski patolozi želeli da obave bilo je potrebno više vremena, tako da je mozak navodno ostao u Institutu. Neki otrovi, naime, brzo se razgrađuju u organizmu, ali njihovi tragovi ostaju u moždanom tkivu.

"Sećam se da je Miloševićevo telo u martu 2006. vraćeno u Srbiju bez mozga", rekao je za BBC Kristijan Šartije, koji je u to vreme bio portparol Tribunala.

"Ne znam šta je bilo posle – da li je mozak vraćen porodici ceo ili u delovima, ili je ostao na Institutu, ili je uništen", kazao je on.

Isto smo čuli i od Florans Artman, koja je 2006. bila portparolka glavne tužiteljke Tribunala Karle del Ponte.

"Zbog strogih holandskih zakona o privatnosti nismo mogli da proverimo da li je u Hagu ostao samo mozak ili još neki delovi tela. Takvu informaciju mogu da dobiju samo holandski ili srpski državni organi ili članovi porodice", ispričala je ona.

Obratili smo se i Holandskom forenzičkom institutu.

"Nažalost, nije nam dozvoljeno da dajemo informacije o pojedinačnim slučajevima, osim na zahtev ovlašćenih pravnih lica", napisala je u odgovoru na pitanje novinara BBC Niki Dženseni, portparolka Instituta.

"Uopšteno govoreći, međutim, Institut ima pravo da zadrži određene uzroke radi daljih pretraga, na primer, za toksikološke analize", poručila je ona.

SMRT U ĆELIJI

Milošević je u subotu ujutru, 11. marta 2006, pronađen mrtav u ćeliji pritvorske jedinice, koja se nalazi u haškom predgrađu Sheveningen.

Telo je pronašao stražar, koji je nakon bezuspešnog pokušaja reanimacije obavestio nadređene da je pritvorenik preminuo. Nakon što je smrt potvrdio i glavni lekar pritvorske jedinice, doktor Paulus Falke, ćelija je zapečaćena. S obzirom da je bio vikend, prošlo je nekoliko sati dok se nije pojavio holandski sudski veštak, koji je potpisao osmrtnicu.

Miloševićevo telo potom je prevezeno u Holandski forenzički institut (NPI), jednu od najuglednijih institucija te vrste u svetu. Isti Institut bio je angažovan u vezi sa okolnostima smrti novinarke Dade Vujasinović i u nekim drugim slučajevima.

Uznemiren zbog glasina da je Milošević otrovan, koje su počele da kolaju u medijima čim je vest o smrti objavljena, predsednik MKTJ Fausto Pokar naredio je opsežnu istragu koju je poverio sudiji Kevinu Parkeru.

Rezultati istrage, koja je vođena paralelno sa istragom holandskih vlasti, objavljeni su u maju 2006. i mogu se naći na sajtu *http://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/custom2/en/parkerreport.pdf*

Od čega je Milošević umro?

Prema Parkerovom izveštaju, Milošević je umro između 7.30 i 8 sati ujutru, malo više od sat vremena pre nego što ga je stražar pronašao.

Patolozi su utvrdili da je smrt nastupila usled srčanog udara, prouzrokovanog dugogodišnjom hipertenzijom i zadebljanjem srčanog mišića leve komore. Toksikološkom analizom pronađeni su tragovi preparata za snižavanje pritiska koji su Miloševiću bili prepisani, ali i nekih drugih lekova – uglavnom sedativa – koje je uzimao na svoju ruku.

Ništa od toga, međutim, nije moglo da izazove srčani udar, tako da je konačan zaključak da je smrt bila prirodna.

"Nikakav otrov, niti bilo koja hemijska supstanca koja bi mogla da dovede do smrti nisu nađeni u telu... Nisu uočeni ni tragovi nasilja", kaže se u izveštaju (strana 12).

Istraga je opovrgla i tezu da se Milošević sam ubio.

"Nijedna osoba koja je u danima pre smrti imala kontakt sa Miloševićem nije uočila bilo šta što bi ukazivalo na rizik od samoubistva ili samopovređivanja. Objektivne okolnosti pod kojima je telo nađeno, kao i rezultati autopsije, ne daju osnova za mogućnost samoubistva", naveo je sudija Parker.

VISKI, CIGARETE I PILULE

Iako je istraga pokazala da se ne radi ni o ubistvu ni o samoubistvu, konstatovano je da je Milošević nehotice sam doprineo svojoj smrti i to na dva načina: nije slušao savete lekara i poigravao se lekovima.

Ne samo što je uporno odbijao da drži dijetu, nego je nastavio da puši, izbegavao fizičke aktivnosti i konzumirao al-

Foto: A. Anđić

KONTROVERZA DO KONTROVERZE: S. Milošević na suđenju; prenos tela u Srbiju; Holandski forenzički institut

kohol koji su mu krišom doturali u ćeliju.

To nije bilo teško izvesti, jer su članovi Miloševićevog pravnog tima često donosili kolica prepuna dokumentacije, a stražari ih nisu detaljno pretresali da ne bi ugrozili poverljivost odbrane. Sem toga, Milošević je povremeno umesto preparata koji su mu bili prepisani uzimao pilule koje je nabavljao na svoju ruku. Tako je, navodi se na strani 34 izveštaja istražne komisije, pretresom prostorije koju je Milošević koristio za pripremu odbrane 4. jula 2004. pronađena boca viskija i dve kutije tableta koje mu nisu bile prepisane: midalozam (pilule za spavanje) i prezepam (sredstvo za umirenje). Oba leka su proizvedena u Srbiji.

Skoro dve godine kasnije, u februaru 2006, kod Miloševića su ponovo nađeni isti lekovi, u koverti na kojoj je pisalo "Miša".

Istragom je utvrđeno da je lekove u pritvorsku jedinicu uneo advokat Dragoslav Ognjanović Miša, koji je u to vreme zastupao Miloševića. Ognjanović je ranije ove godine ubijen u mafijaškom obračunu koji po svemu sudeći nije u vezi sa Miloševićevim slučajem.

POKUŠAJ PUTA U RUSIJU

Uobičajeni koktel lekova koji su Miloševiću prepisali haški lekari u početku su dobro delovali, ali je, u mesecima koji su prethodili smrti, sve češće dolazilo do naizgled neobjašnjivih skokova krvnog pritiska.

Milošević je, tvrdeći da u Hagu ne prima adekvatnu terapiju, u decembru 2005. zatražio da ga privremeno prebace na lečenje u Rusiju. Grupa ruskih lekara koja ga je na njegov zahtev pregledala podržala je taj zahtev.

Sudsko veće MKSJ je to odbilo, a na odluku je presudno uticao rezultat jedne analize krvi, rađene kratko vreme nakon Miloševićevog zahteva da se leči u Rusiji. Kako Milošević nije reagovao ni na pojačane doze lekova za snižavanje pritiska, naručene su dodatne analize i one su u januaru 2006. pokazale prisustvo rifampicina, retkog antibiotika koji se koristi za lečenje lepre i tuberkuloze. Taj lek se »

DA LI ĆE BITI EKSHUMACIJE:
Grob Slobodana Miloševića
Foto: A. Anđić

ne prepisuje nigde u Evropskoj uniji, ali ima osobinu da poništava dejstvo lekova za snižavanje pritiska.

Milošević je u pismenoj izjavi, kao i u pismu koje je tri dana pre smrti uputio ruskom Ministarstvu spoljnih poslova, negirao da je uzimao rifampicin, tvrdeći da mu ga je neko dao bez njegovog znanja.

Sudije mu nisu poverovale, jer rifampicin boji mokraću pacijenta u jarkocrvenu, što bi Milošević svakako primetio i tražio bi pomoć lekara – osim u slučaju da ga je sam uzeo.

Do danas nije utvrđeno ko je uneo ovaj antibiotik u pritvorsku jedinicu. Rezultati finalne autopsije, međutim, nisu ukazali na značajno prisustvo ovog medikamenta u tkivu.

Milošević se žalio na odluku da mu se ne dozvoli lečenje u Rusiji, ali je umro pre nego što je žalba razmotrena.

TRAGOM KOVČEGA

Miloševićev sin Marko je 14. marta, tri dana posle očeve smrti, doputovao iz Moskve i preuzeo telo iz Holandskog forenzičkog instituta. Bio je u pratnji pravnog tima i grupe ruskih lekara.

"Moj otac nije umro, on je ubijen", rekao je novinarima AFP Milošević mlađi kada je sleteo na amsterdamski aerodrom, ali potom više nije davao izjave za medije.

Ruski lekari su odgledali video snimak preliminarne autopsije (koja nije uključivala mozak) i pregledali telo pre nego što je prebačeno u limeni sanduk, koji je potom odvezen na aerodrom i smešten u posebnu prostoriju.

Marko Milošević je odbio da gleda snimak, ali izvor BBC koji je želeo da ostane anoniman kaže da je nakon što je stigao na aerodrom proveo oko tri sata sam uz otvoreni sanduk sa očevim lešom. Tek nakon toga i neophodnih carinskih formalnosti, sanduk je zavaren i ukrcan u avion za Beograd.

Tamo su ga dočekali Miloševićevi prijatelji i saradnici, a Miloševićev sin se vratio u Moskvu, gde ima status političkog azilanta.

Po dolasku u Beograd, posmrtni ostaci bivšeg predsednika Srbije prenoćili su u jednoj privatnoj mrtvačnici na periferiji grada, jer su nadležni organi odbili da ga prime. Sanduk ni tamo nije otvaran, premda su se već pojavile teorije da je Miloševićeva smrt lažirana i da je on tajno prebačen u Moskvu.

"Postoje razne gluposti, ali zamislite da je otvoren kovčeg. Milošević je već osam dana mrtav", rekao je novinarima televizije B92 Miloševićev saradnik i visoki funkcioner Socijalističke partije Srbije Zoran Anđelković, 18. marta, na dan sahrane.

"Mi smo čak mislili da promenimo kovčeg, ali pošto je vršena obdukcija, to je limeni kovčeg unutra", kazao je on.

Nakon što je nekoliko sati bio izložen na platou ispred Savezne skupštine, kovčeg je vozilom privatnog prevoznika prebačen u Požarevac i Milošević je sahranjen u dvorištu porodične kuće.

"Niko nije mogao da pogleda u kovčeg jer je bio 'zašvajsovan'. Niko to ne može, sanduci su uvek zatvoreni na poseban način", izjavio je autoprevoznik Radiša Mihajlović Drnda, koji je lično vozio mercedes sa posmrtnim ostacima.

"Sećam se da je Miloševićevo telo u martu 2006. vraćeno u Srbiju bez mozga", rekao je za BBC Kristijan Šartije, koji je u to vreme bio portparol Tribunala. "Ne znam šta je bilo posle – da li je mozak vraćen porodici ceo ili u delovima, ili je ostao na Institutu, ili je uništen"

I on je odbacio teoriju da Milošević nije bio u kovčegu.

"Naravno, svi su me pitali za njegovo telo, ali, ne, nisam ga video... Verujte, kad sam ga podizao i nosio, osećalo se i videlo po teretu i svemu da jeste unutra. Te priče da je živ negde u Rusiji – mislim da nisu tačne", rekao je Drnda za portal *Telegraf.rs*.

Šta dalje?

Na potezu su sada državni organi i Miloševićeva porodica. Marko i supruga Mira Marković su još u Moskvi kao političke izbeglice, a ćerka Marija živi u Crnoj Gori.

Bilo ko od njih može da zatraži od Holandskog patološkog instituta da im kažu šta je od Miloševićevih ostataka ostalo u Hagu, a mogu i da zatraže ekshumaciju.

Ekshumaciju, odnosno iskopavanje sanduka može da naredi i opština Požarevac, na osnovu toga što je Milošević sahranjen mimo Člana 2 Zakona o grobljima i posmrtnim ostacima, koji izričito propisuje da se umrla lica ne mogu sahranjivati van groblja.

Dok se nešto od toga ne desi, misterija Miloševićevog mozga ostaće nerešena.¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ, novinar BBC

tekst je preuzet sa portala BBC na srpskom
www.bbc.com/serbian

100. EMISIJA!

ZUM RAZMIŠLJANJE

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

JUBILEJ – 100 GODINA OD OSNIVANJA:

ŠTA JE NAMA JUGOSLAVIJA

gosti: **ZORAN PANOVIĆ** i **TEOFIL PANČIĆ**

voditelj: FILIP ŠVARM

ČETVRTAK, 29. NOVEMBAR od 18h

gledajte nas na **www.vreme.com**

i na **TV Šabac, TV Sandžak, T1 Zaječar, Telemark Čačak, TV Valjevo Plus, KATV Kraljevo, TV Forum Prijepolje** i na portalima **Južne vesti** i **Užička nedelja**

Kako nas vozaju

Odlasku lekara i ostalih medicinskih radnika u inostranstvo u poslednjih nekoliko godina priključili su se i vozači kamiona i autobusa. GSP "Beograd" napušta sve više vozača i majstora, pa je stanje u ovom javnom preduzeću alarmantno. Pitanju ko će u Srbiji ostati da nas leči odskoro se pridružilo i jedno drugo: ko će danas moći da nas vozi

Uznemirena prijateljica pozvala je jednog kasnog popodneva prošle sedmice autora ovog teksta i u dahu ispričala: "Ovo što se sad desilo, to je strašno. Vozila sam se dvadesetčetvorkom od Trga Republike prema Vračaru, vozač je nekoliko puta za volanom zaspao. Stajala sam pored njega, bar četiri puta je zaspao dok je stajao na semaforu ili stanici. Devojka pored mene doživela je nervni napad. Tražila je da se autobus zaustavi van stanice i izletela napolje kao luda. Skoro svi su izašli, samo smo dva mladića i ja ostali. Pitala sam vozača da li je dobro, on je rekao da jeste i pitao zašto mislim da nije. Valjda svestan šta je uradio, rekao je: 'Ne spavam, razmišljam.' Šta mu se desilo? Dobio je platu 30.000 dinara, a ne zna zašto. Onda je počeo monolog sam sa sobom, pio je neko energetsko piće i sve vreme pušio. Kaže: 'Kad sam lud! Prešao sam iz druge firme, mislio sam da ću imati veću platu. Tamo sam imao 60.000, ovde je 40.000, ne plaćaju nam bolovanje, nemamo godišnje odmore.' Rekao je da 30.000 dinara dobija preko banke, a ostatak u koverti. Ja sam ga pustila, nisam htela da ga budim, samo da vidim šta će da se desi."

Na sreću, nije se desilo ništa tragično na liniji 24, koju opslužuje nekoliko privatnih prevoznika. Ovaj traumatizovani, ponižen i umorni čovek plastično je demonstrirao pod kakvim se stresom nalaze vozači koji svakodnevno prevoze beogradske putnike. Oni koji su ostali i koji još uvek nisu, poput lekara, otišli u Sloveniju, Nemačku ili Švedsku da rade za platu dostojnu ljudskog bića. "Ljudi ne mogu da egzistiraju sa platom od 40.000 dinara", kaže za "Vreme" Nebojša Aleksić, predsednik sindikata "Sloga" u JKP GSP Beograd i dodaje: "Onda on vozi osam sati kod privatnika pa dođe u GSP premoren. To je vrlo težak posao, ti ljudi rade bez pauze. Odmah ih otpravnik šalje na sledeću vožnju, vozač nema pauzu za topli obrok, nema pauzu za toalet. Često na okretnicama i nema toaleta." Vozač zaposlen u GSP-u koji je želeo da ostane anoniman kaže da imaju pravo na beneficiran radni staž – 36 umesto 40 sati nedeljno, što na dnevnom nivou iznosi sedam sati i 12 minuta: "Ali, to nam je pravo ukinuto i nova norma je osam sati. I sad nas psiholozi u firmi uveravaju da to nije velika razlika. Za vozača je svaki minut dragocen. Najveći neprijatelj našeg posla je umor. Ti punih osam sati moraš da budeš koncentrisan i pribran. Ne daj Bože da se nešto desi, sve se svaljuje na vozača. Jedan kolega je tužio GSP zbog povećanja radnog vremena i dobio je prvostepeno na sudu. Sad čeka pravosnažnu presudu. Međutim, ne možeš ti smenu da uklopiš da traje tačno toliko. Nekad bude kraća, nekad duža, tako da se ti sati sabiraju i na kraju meseca, ako imaš prekovremenih sati, onda ti oni to plate. Ali, ne plate sve, kažu da nema para. Ranije su plaćali do 20 sati prekovremeno, pa je bilo do deset, sad je do 15. Na primer, ako u ovom mesecu imam 20 sati više, platiće mi 15, a pet će mi preneti u naredni mesec ili će se ti sati tako skupljati pa da dobijem slobodan dan."

Foto: Bojan Stekić

TRBUHOM ZA KRUHOM

Nedavno je v.d. direktora GSP Beograd Radiša Momčilović za "Novosti" izjavio da je konkurs za nove vozače kod njih uvek otvoren: "U septembru nam je otišlo 15 vozača, a zaposlili smo 29 novih. I u oktobru je otišlo 20, a došlo 37. Ako se ovaj trend nastavi, ne bi trebalo da bude problema." Zaista, reči direktora potvrđuje i projekcija iskazana u Programu poslovanja JKP GSP Beograd za 2018. godinu – Rebalans I od 19. juna ove godine. Tu piše da je na početku godine GSP-u nedostajao 161 vozač, da je predviđeno da u toku 2018. ode još njih 305, što bi ukupno iznosilo 466 vozača manje, ali da se istovremeno još tačno toliko vozača zaposli. Međutim, u pomenutom tekstu u saopštenju Sekretarijata za javni gradski prevoz piše: "Glavni razlog što vozila ne polaze po redu vožnje je nedostatak čak 200 vozača u JKP GSP." Privatni prevoznici takođe kubure sa brojem vozača. Odavno primaju u radni odnos penzionere GSP-a, a vozači i jednih i drugih preduzeća između sebe pričaju da se sada primaju i oni kandidati koji su prethodnih godina više puta, iz raznih razlo-

ga, odbijani za prijem u radni odnos. "Sad se skoro desilo", dodaje Aleksić: "Dali čoveku da vozi, a on ne poznaje Beograd. Putnici mu govore kuda da ide."

Protekle nedelje na društvenim mrežama pojavila se "Odluka o koeficijentima" zavedena u GSP-u 13. novembra 2018. pod brojem 13824 u kojim je, uz saglasnost Samostalnog sindikata i Sindikata radnika zaposlenih u GSP, izmenjen i dopunjen pravilnik iz 2012. Na upit "Vremena" da li je ova odluka autentična, iz GSP-a još uvek nije stigao odgovor. Nebojša Aleksić kaže da su koeficijenti mahom ostali isti, osim što su povećani za direktore, menadžere i sekretaricu direktora. Tako sekretarica sada ima koeficijent 4,2 i osnovnu platu 41.748, a vozači od 3,8 do 4 sa platama od 37.772 do 39.760 dinara. "Moja plata u GSP-u je oko 45.000 dinara", kaže vozač: "Ako se radi na praznike, na slobodan dan ili prekovremeno, može da izađe i više, ali retko više od 50.000. Koliko sam čuo, kod privatnih prevoznika je malčice bolje nego u GSP-u. Skoro je jedan kolega prešao kod nas i rekao mi je da je kod privatnika malo bolja plata, ali se radi duže, imaju manje slobodnih dana. Desilo se kad je on napustio privatnika da je gazda povećao satnicu, jer i njima odlaze vozači. Kaže mi da bi sada kod bivšeg gazde imao šezdesetak hiljada, možda i više. Ja, evo, radim preko petnaest godina, možda mi je 2008. plata bila oko 500 evra, od tada je stalno išla nadole." Nebojša Aleksić se slaže: "Sa takvom platom ti ne možeš da zadržiš kvalitetnog majstora ili vozača. Evo, već na sto kilometara odavde je Hrvatska gde je plata 1700 evra." Vozač dodaje: "Naši vozači uglavnom odlaze u Sloveniju i tamo najčešće voze šlepere. On u startu ima veću platu – oko 1600 evra. Neko ko pokušava da ovde u Srbiji izdržava porodicu, teško to uspeva da izvede sa 45.000 dinara. Međutim, to zavisi od čoveka do čoveka. Neko ne može da izdrži da bude odvojen od porodice. Jedan kolega nam se nedavno vratio, nije mogao da podnese odvojenost. S druge strane, imam kolegu koji je pre deset godina napustio GSP, radio jedno vreme ovde, pa vozio odavde za celu Evropu, a poslednje dve i po godine stalno je radio u Sloveniji, pa je sad u Nemačkoj i trenutno gleda da pređe u Holandiju. Svakim prelaskom u novu firmu njemu je rasla plata za nekoliko stotina evra. Sad ima oko 2500 evra i traži još bolju ponudu. Planira da preseli i porodicu tamo pa, iako će mu troškovi biti veći, porez će mu zbog porodice biti manji, pa će imati još veću platu. Uglavnom, vozači idu trbuhom za kruhom." Aleksić zaključuje: "Naši vozači imaju takvu reputaciju da ih odmah zapošljavaju u inostranstvu. Dobijaju posao na telefonski poziv. Što bi oni radili ovde? Da ih neko šikanira, ucenjuje, daje im neispravne autobuse? I onda ti ostane nestručna radna snaga i partijski aparatčici."

U Programu poslovanja GSP piše da je prosečna starost autobusa 9,47, trolejbusa 8,89, a tramvaja 32,42 godine. Takođe, navodi se da u toku 2018. nije planirana nabavka nijednog novog vozila, ali da će se rashodovati tri tramvaja, devet trolejbusa i 120 autobusa

KANIBALIZAM VOZILA

U Programu poslovanja GSP piše da je prosečna starost autobusa 9,47, trolejbusa 8,89, a tramvaja 32,42 godine. Takođe, navodi se da u toku 2018. nije planirana nabavka nijednog novog vozila, ali da će se rashodovati tri tramvaja, devet trolejbusa i 120 autobusa. "Osamdeset posto vozila ne bi moglo da izađe u saobraćaj da su tehnički pregledi validni", kaže Nebojša Aleksić i pojašnjava: "To znači da mi sami vršimo tehničke preglede na svojim vozilima. Iz političkih razloga, jer Beograd mora da funkcioniše, mora da živi, MUP te naše tehničke preglede toleriše. »

To je moje mišljenje." Vozač je oprezniji: "Mi imamo svoj tehnički pregled za naša vozila, ali ja ne znam da li neko van GSP-a kontroliše valjanost tih pregleda." Aleksić tvrdi da, pored vozača, u GSP-u uveliko traje i odliv majstora: "Nema ko da vozi, nema ko da popravlja, nema rezervnih delova. Vozila nisu unificirana, imamo više od 20 tipova autobusa. Kad bi mogao da uđeš u GSP, video bi groblje autobusa. Zbog nedostatka delova skida se sa starih vozila sve dok od njih ne ostanu gole šasije." "Snalaze se kako znaju i umeju", nadovezuje se vozač: "Za neke tipove vozila nema delova, pa se kanibališu stara. Dešava se da jedno vozilo više puta tokom nekoliko uzastopnih dana ili više puta u toku istog dana staje zbog identičnog kvara." Aleksić čak tvrdi da se uprava GSP-a dodvorava gradonačelniku: "Izbace se vozila koja su bukvalno na klocnama, samo da prođe rampu, da se prebroji, da se preda izveštaj koliko je vozila tog dana izašlo na ulice. Potpuno je nevažno što se posle petnaest minuta 100 vozila vrati, ona su prošla brojanje. GSP se ciljano uništava jer su privatni prevoznici plaćeni po kilometru, a mi dobijamo procenat od Busplusa koji ne funkcioniše, 75 odsto putnika se švercuje. U takvoj situaciji ti nemaš para da održavaš vozila."

Prvi čovek GSP-a Radiša Momčilović nedavno je na Radio televiziji Srbije potvrdio da ima dosta švercovanja: "Procene su zastrašujuće da čak dve trećine putnika ne plaća gradski prevoz. Imamo informacije da Gradska uprava priprema izmene tarifnog sistema." Program poslovanja definiše raspodelu prihoda između GSP-a i privatnih prevoznika i to "na osnovu učešća u ukupno realizovanim mesta-kilometrima na mesečnom nivou". Mesto-kilometar ili putnik-kilometar je merna jedinica za transportni rad i to je rad ostvaren prevozom jednog putnika na rastojanju od jednog kilometra. Prema programu, učešće GSP-a u raspodeli prihoda od Integrisanog tarifnog sistema (ITS) koji sprovodi Busplus konstantno opada od 64,7 odsto u januaru 2016. do 59,6 odsto u decembru 2017. U istom dokumentu se navodi da je procena broja putnika zasnovana na rezultatima generalnog brojanja putnika koje je sprovedeno 2014. U toku prošle godine sve linije (ukupno 12) na potezu 500, prema Sremčici i Rušnju, date su privatnicima. Ove godine na potezu 860, prema Obrenovcu i okolnim selima, takođe je uvedeno 12 novih linija koje su date privatnim prevoznicima. Ne treba podsećati da je skoro svaka od tih linija dugačka 30 i više kilometara, ako je broj putnika na njima određen "odokativnom" metodom, onda sumnja Nebojše Aleksića ima osnova.

"Vreme" je poslalo upit GSP-u da li se obaveze prema privatnim prevoznicima izvršavaju redovno, ali ni na to pitanje nismo dobili odgovor. S obzirom na činjenicu da se još uvek niko od privatnika nije žalio, može se zaključiti da njihovih 458 autobusa naspram 872 GSP-a radi na tržišnom principu i ostvaruje prihod. Nije jasno ni da li se ta zarada isplaćuje iz te trećine naplate karata u Busplusu, koji su 2010. iznosili 4,8 milijardi dinara, zatim 2013. 5,7 milijardi da bi se prošle godine vratili na 4,8 milijardi ili iz gradskih subvencija koje su 2013. za privatnike iznosile šest milijardi, da bi za ovu godinu bilo predviđeno čitavih 17 milijardi dinara.

BEŽE I IZ UPRAVE

Ovog leta direktor GSP-a Željko Milković podneo je ostavku i otišao na mesto direktora u JKP "Javno osvetljenje". Otprilike u isto vreme Uglješa Mitrović se povukao sa mesta gradskog sekretara za javni prevoz. "Pravi gazda u GSP-u je Dejan Krstović", kaže predsednik sindikata "Sloga" Nebojša Aleksić: "On je bio nižerazredni finansijski službenik u Poreskoj upravi u Zemunu. Inače je iz Vučićeve 'pajser' brigade. On je bio jedan od onih koji su tvoje kolege novinare iz 'Danasa' sklanjali kad je bila inauguracija Aleksandra Vučića. Krstović je finansijski direktor i on je gazda u GSP-u, on i Vladimir Šakota, iz iste ekipe, sada direktor korporativne bezbednosti, svi ovi ostali su marionete. Ne može firma da bude samo za uhlebljenje partijskih kadrova. I ono malo ljudi koji su ostali i koji nešto znaju, potpuno su skrajnuti. Ja sam 25 godina u GSP-u, kad odem u Direkciju, ja više od 80 posto službenika više ne poznajem. To su sve neki sa dopisnim fakultetima. Ono što si ranije rešavao kod jednog službenika sad ti treba pet: jedan ti stavlja jedan potpis, drugi overava, treći pečatira... Njih toliko ima da nemaju gde da sede. Bukvalno, ko dođe poslednji nema stolicu."

Teški problemi tek čekaju GSP i sve ostale koji imaju potrebu za profesionalnim vozačima. Nemačka je najavila da će od 1. januara sledeće godine pojednostaviti procedure za ulazak vozača na svoje tržište rada. Građanima Srbije ostaje samo da se nadaju da neki umorni, anksiozni ili neobučeni vozač ne napravi kakvu fatalnu grešku koja će putnike poslati u Urgentni centar gde nikog neće biti da im sanira povrede. Svi će već odavno biti u Nemačkoj. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

"Naše selo" – nova akcija Delta Holdinga

Obnova sela kreće iz Zaječara

"Naše selo" naziv je novog projekta Delta Holdinga, kojim ova kompanija želi da pokrene razvoj poljoprivrede u nerazvijenim oblastima i obnovu sela u Srbiji. Za početak projekta odabrana su sela Dubočane i Mala Jasikova u okolini Zaječara i tu odluku su njihovim žiteljima saopštili predsednik Delta Holdinga Miroslav Mišković i gradonačelnik Zaječara Boško Ničić (na slici)

Delta će pomagati meštanima dva odabrana sela da značajno unaprede nivo poljoprivredne proizvodnje, kao i društvenog i kulturnog života u svom mestu i da ih dovedu na nivo kakav imaju sela u razvijenim delovima Evrope. Stručnjaci Delta Agrara savetovaće poljoprivrednike u zaštiti i gajenju voća, u izboru sorti voća i rasa životinja i njihovom pravilnom uzgoju, kao i svim drugim poslovima od kojih zavisi uspeh poljoprivredne proizvodnje. Kako bi projekat učinila održivim, Delta će garantovati otkup proizvedene robe, jer je plasman do sada predstavljao jedan od najvećih problema za proizvođače u ovom kraju.

Projektom je planirano i poboljšanje kulturnog i društvenog života u ovim selima i to donacijom sredstava za obnovu ustanova koje su važne za život celog sela, kao što su škola, dom kulture, dom zdravlja, i za organizaciju kulturnih i zabavnih događaja. Cilj je da se u što kraćem roku život u selima Dubočane i Mala Jasikova učini kvalitetnijim za sadašnje meštane i za one koji su ova sela napustili u potrazi za boljom budućnošću. Dugoročni cilj projekta je da ova naselja dostignu nivo modernih evropskih sela i da se u sela vrati deo odseljenog stanovništva, posebno mladih pojedinaca i porodica.

Projekat "Naše selo" pokrenut je uz punu podršku lokalne zajednice. Grad Zaječar ne samo da ohrabruje ulazak meštana u ovaj projekat već nagoveštava i svoje uključivanje i mogućnost širenja akcije na druga sela u ovom delu istočne Srbije. ¶

Ekonomsko osnaživanje žena u ruralnim područjima Šumadijskog i Kolubarskog okruga

Na završnoj konferenciji "Unapređenje ekonomskog i društvenog položaja žena u ruralnim područjima Šumadijskog i Kolubarskog okruga", održanoj 23. novembra u Narodnoj skupštini, prisutnima su se obratili: poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković (na slici), šef sektora uprave Švajcarske kancelarije za saradnju Saša Miler, direktor REDASP-a gospodin Nenad Popović i predstavnica programa Irina Slavković.

U okviru programa Podrška za ruralni i regionalni razvoj u Republici Srbiji, Fonda za podršku ruralno-regionalnim inicijativama, čiji je donator švajcarska vlada, a nosilac Regionalna agencija za ekonomski razvoj Šumadije i Pomoravlja (REDASP), poseban akcenat stavljen je na ovaj projekat. Projekat ima za svrhu da razvije model podrške ekonomskom i društvenom osnaživanju žena koje su već angažovane u delatnostima pružanja usluga seoskog turizma, proizvodnji domaćih prehrambenih proizvoda i izradi proizvoda starih zanata. U okviru projekta vlada Švajcarske je finansijski podržala ukupno 52 poslovne ideje žena iz ruralnih područja, vrednosti oko 78.800 evra.

Teritorijalna raspodela finansijske podrške je: 33 granta za žene iz Šumadije (Kragujevac: 10 žena, Knić: 4 žene, Topola: 11 žena, Batočina: 1 žena, Rača: 1 žena, Lapovo: 1 žena, Aranđelovac: 5 žena) i 19 za žene iz Kolubare (Ljig: 16 žena, Valjevo: 2 žene, Mionica: 1 žena).

Tokom konferencije potpisan je i Memorandum o razumevanju i posvećenosti između 9 lokalnih samouprava Šumadije i Kolubare, 9 turističkih organizacija Šumadije i Kolubare, REDASP-a, *Moba.rs* i *Selo.rs*.

Saslušajte i moju priču

"Nasilje nad ženama ne bira ni vreme, ni adresu, ni društveni status", kaže Milana Rikanović, direktorka UN Woman u Srbiji. "Živimo u svetu preplavljenom informacijama, ali, nažalost, kada govorimo o nasilju prema ženama, nemamo precizne informacije o njegovoj rasprostranjenosti"

Međunarodni Dan borbe protiv nasilja nad ženama, 25. novembar, ujedno je i dan kojim počinje 16 dana aktivizma – globalna, svetska kampanja koju obeležava 1700 organizacija u više od 100 država sveta, a koja se završava 10. decembra, Danom ljudskih prava.

Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) i ove godine pridružila se globalnoj kampanji "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama". Simboličnim povezivanjem ovih datuma ističe se da je nasilje nad ženama kršenje osnovnih ljudskih prava. Kampanja je prvi put organizovana 1991. godine i od tada ima za cilj da podigne svest o posledicama nasilja nad ženama i devojčicama i pokrene društvo na zajedničke akcije prevencije i suzbijanja svih oblika nasilja nad ženama i decom. Zvanična boja kampanje je narandžasta kao simbol svetlije i lepše budućnosti, bez nasilja prema ženama i devojčicama.

UN Women u saradnji sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost i Delegacijom Evropske unije u Srbiji pokreće kampanju "16 dana aktivizma u Srbiji" 29. novembra prikazivanjem kratkog filma o nasilju nad ženama, u VR (virtuelna stvarnost) formatu. Film prikazuje priču jedne žene koja trpi nasilje muža i nosi poruku da se rodno zasnovano nasilje ne ispoljava samo u fizičkom obliku, već i u mnogim drugim, kao i da svaki oblik nasilja treba prijaviti. Cilj filma jeste da ohrabri devojke i žene da potraže pomoć i prijave nasilje, ali najpre da prepoznaju različite oblike rodno zasnovanog nasilja. Zbog osetljivosti ali i značaja teme, film je napravljen u VR formatu kako bi pružio intenzivniji osećaj i probudio empatiju kod gledalaca.

Od početka ove godine, zbog nasilja u porodici izrečeno je ukupno 23.118 hitnih mera, od čega oko 7.000 privremenog udaljenja počinioca iz stana, prema rečima ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića. Od početka 2018. godine ubijeno je 30 žena.

UĆUTKANI GLASOVI ŽENA

Prema rečima Milane Rikanović, direktorke UN Women u Srbiji, i ove godine Srbija se priključuje globalnoj kampanji generalnog sekretara UN-a "16 dana aktivizma protiv nasilja prema ženama" s ciljem da poručimo kako zajedno moramo i možemo da zaustavimo nasilje prema ženama.

"Živimo u svetu preplavljenom informacijama, ali, nažalost, kada govorimo o nasilju prema ženama, nemamo precizne informacije o njegovoj rasprostranjenosti. Mnogi glasovi žena koje su doživele nasilje ostaju nevidljivi i ućutkani u njihovim dnevnim sobama, kancelarijama, dvorištima i ulicama", kaže Milana Rikanović. "Najčešći razlog tome je strah od odmazde, kao i stigma koju nose što se njima baš to dogodilo. A nasilje prema ženama ne bira ni vreme, ni adresu, ni društveni status. Istinski domašaj nasilja prema ženama ostaje nevidljiv dok god su počinioci i njihov diskurs dominantni. Stoga je ovogodišnja tema globalne kampanje 'Saslušajte i moju priču'. To znači da treba da saslušamo svaku ženu i devojčicu koja je preživela nasilje, da joj kažemo da nije sama, kao i da je ohrabrimo da podeli svoje iskustvo sa drugima. I da ga svi podelimo. Širenjem tih priča spoznali bismo pravi domašaj nasilja i na tom talasu, a po uzoru na globalne pokrete kao što je *#metoo*, poslali snažnu poruku da nasilje nazovemo pravim imenom. Takođe bismo poslali poruku da nisu same i da jedino zajedno možemo i moramo da zaustavimo nasilje nad ženama."

Direktorka UN Women u Srbiji podseća na strašne statistike. Samo od početka ove godine 30 žena je ubijeno u partnerskom nasilju, a važno je što je Ministarstvo unutrašnjih poslova započelo sa praksom evidentiranja slučajeva femicida u Republici Srbiji. Kampanja je počela 24. novembra svečanom sednicom u Palati Srbija koju je predvodio Nebojša Stefanović, potpredsednik Vlade i ministar unutrašnjih poslova Vlade Republike Srbije. "Tom prilikom najavili smo da uz pomoć Norveške ambasade pokrećemo veliki i toliko važan trogodišnji projekat 'Unapređenje bezbednosti žena u Srbiji'. Njime želimo da postignemo da se svaka žena u Srbiji oseća bezbedno na ulici, kod kuće, na poslu... I da uvek kada oseti strah, ima ceo mehanizam podrške koji je tu za nju."

BEZBEDNA NA ULICI, KOD KUĆE, NA POSLU

Projekat "Unapređenja bezbednosti žena u Srbiji" usredsrediće se na povećanje znanja i kapaciteta policijskih službenika, pravosudnih aktera, kao i poslanika za uvođenje i primenu inova-

U spomen sestara Mirabel

25. novembar proglašen je Međunarodnim danom borbe protiv nasilja nad ženama na prvom sastanku feministkinja Latinske Amerike i Kariba (Feminist Encuentro) održanom u Bogoti 1981. godine Na sastanku su žene govorile o porodičnom nasilju, silovanjima i seksualnom zlostavljanju, te nasilju koji žene trpe pod režimima, uključujući torturu i nasilje nad političkim zatvorenicama. 25. novembar je odabran kao dan sećanja na sestre Mirabel (Patriju, Minervu i Mariju Terezu) koje je brutalno ubio diktator Rafael Truhiljo u Dominikanskoj Republici 1960. Godine 1999. Ujedinjene nacije su rezolucijom 54/134 službeno potvrdile 25. novembar kao Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama.

SVAKI GLAS MORA DA SE ČUJE: Milana Rikanović

tivnih praksi za bolju realizaciju hitnih mera za zaštitu žrtava od počinilaca nasilja. "Tu, pre svega, mislimo na uvođenje posebnih narukvica za žrtve i počinioce kao preventivno rešenje sekundarne viktimizacije žrtve. Naime, mi do sada nismo mogli da sprečimo da se počinilac nakon izvršenja hitnih mera vrati do žrtve, a ovim putem će nadležni organi biti obavešteni i moći odmah da reaguju. Inače, ovo revolucionarno rešenje se do sada primenjuje samo u nekoliko evropskih zemalja", objašnjava Milana Rikanović.

Direktorka UN Women Srbija ističe da je posebno srećna zato što sa dugogodišnjim partnerima, Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost i Delegacijom Evropske unije u Srbiji 29. novembra u Narodnom muzeju organizuje centralni događaj u okviru kampanje "16 dana aktivizma", i to prvi put u virtuelnoj stvarnosti.

"Naime, reč je o filmu koji je napravljen u VR formatu kako bi pružio intenzivniji osećaj i probudio empatiju kod gledalaca i gledateljki. Želimo da ovaj VR film dopre do što većeg broja ljudi, da kroz iskustvo virtuelne stvarnosti shvate da se rodno zasnovano nasilje ne ispoljava samo u fizičkom obliku, već i u mnogim drugim, kao i da svaki oblik nasilja treba prijaviti. Stoga je i osnovna poruka filma 'Nazovi nasilje pravim imenom' i 'Nisi sama'. Posebnu zahvalnost dugujemo momcima iz VR Labs-a koji su se toliko posvetili i udubili u tematiku kako bismo zajedničkim snagama napravili to iskustvo u virtuelnoj stvarnosti što boljim. Događaj u virtuelnoj stvarnosti se realizuje u okviru projekta 'Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti' koji finansira Evropska unija, a sprovodi agencija UN za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena UN Women, u saradnji sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost i Ministarstvom za evropske integracije."

VR film traje oko četiri minuta i ideja je da gledaoci uz pomoć VR tehnologije maksimalno dožive i unesu se u situaciju rodno zasnovanog nasilja. Reč je o jednom mladom beogradskom paru koji živi na Dorćolu, čime su autori želeli da pokažu da se rodno zasnovano nasilje dešava svuda i da niko nije pošteđen. Uz pomoc VR tehnologije gledalac će se naći sa njima, u njihovom stanu u tom intimnom setingu i prisustvovati sceni psihičkog nasilja u vezi sa dopisivanjem preko SMS-a. Akcenat je na tome da nasilje nije samo fizičko i da nijedna devojka/žena nije sama jer će dosta devojaka prepoznati obrazac iz nekih svojih ili iskustava ljudi oko sebe. Film je radio VR Labs i biće dostupan svima do kraja kampanje 10. decembra na dve lokacije: u Narodnom muzeju na Trgu Republike i u Ikea izlogu u Knez Mihailovoj ulici.

Cilj je jasan, da se svi utišani glasovi čuju i žive slobodno i bezbedno, bez straha od nasilja. ¶

BILJANA VASIĆ

Projekti UN Women protiv nasilja nad ženama

Pored projekta "Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti" i projekta "Unapređenje bezbednosti žena u Srbiji", UN Women u Srbiji sprovodi još dva projekta koji se bave nasiljem prema ženama. Jedan je zajednički UN projekat "Integrisani odgovor na nasilje nad ženama i devojčicama u Srbiji" i švedske vlade, kao vid podrške opštinama u Vojvodinu u uspostavljanju održive, pristupačne i integrisane opšte i stručne podrške ženama koje su preživele nasilje podizanjem nivoa stručnosti profesionalaca koji rade sa ženama koje su preživele različite vrste nasilja, u skladu za Istanbulskom konvencijom.

Drugi je regionalni projekat "Primena normi, promena svesti", koji sprovodi EU na teritoriji Zapadnog Balkana i Turske u cilju sprečavanja diskriminacije zasnovane na polu i nasilja nad ženama, sa posebnim fokusom na najugroženije grupe u šest zapadnobalkanskih zamalja i u Turskoj.

Ovaj tekst nastao je kao deo projekta "Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti" koji se realizuje u partnerstvu Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u Srbiji (*UN Women*) i Delegacije EU u Srbiji.

OBRATI PAŽNJU!

PRVO: Knjige kupljene u redakciji su od sada 50% jeftinije i koštaju koliko je ovde naznačeno.

DRUGO: Tokom novembra 2018. važi akcija

PRETPLATA GLAVU ČUVA!

Ko u prostorijama redakcije uplati pretplatu na "Vreme"
(bilo na internet, bilo na štampano izdanje, bilo na ½ godine ili na godinu)
dobiće na poklon kišobran!

Redakcija se nalazi na 6. spratu, Kosovska 17, Beograd, ulaz iz Kondine. Služba prodaje radi od ponedeljka do petka od 10 do 14h. Pretplatu možete uplatiti i na naš račun, ali vam kišobran ne možemo poslati u okviru cene pretplate. Za dodatne informacije zovite telefonom na 3234-774 ili pišite na email *pretplata@vreme.com*

DRAGAN ILIĆ

Pozorište u TV kući

Foto: M. Milenković

Vremena se menjaju, ali, na sreću, u pozorištu se ipak najduže pamte predstave i glumci, a spletke i intrige najbrže odlaze u zaborav. Tako je na inicijativu i uz autorsku pomoć Nebojše Bradića, RTS sačuvao obraz pozorišta

Pozorište ne izgleda lepo na televiziji. Godinama se raspravljam sa suprugom koja me kritikuje kada na televiziji gledam snimke čuvenih predstava, a mora da me dovuče u pozorište da odgledam predstavu uživo. U pravu je. Za mene je, priznajem, pozorište specijalno mesto, gde očekujem amalgam umetnosti, jaku dozu koja će me sprečiti da zveram po prisutnima u sali. Mislim da je Žika Pavlović izrekao misao koju smatram istinitom – pozorište mora biti jako ili je suvišno. Pozorište ne sme da bude samo zabava, nema taj luksuz.

Slični argumenti se koriste kada se danas govori o televizijskom programu. Tržište diktira sadržaj ne samo kroz marketing, već i kroz podilaženje publici. Ako će gledanost doneti svađa u programu, imaćete je, ako se gledaju opskurni likovi koji će nas plašiti smakom sveta, ili objašnjavati kako je Zemlja ravna ploča a sve ostalo je zavera NASA, gledaćete ludake od jutra do sutra. Gleda se i crna hronika, pa zato valjda krv lije u potocima sa malih ekrana. Zato je neobično važno da pozorište dobije svoj komad medijskog prostora, svoje prozorčiće na malom ekranu. Ako pogledamo istini u oči, shvatićemo da su to isključivo programi RTS-a, ili još preciznije RTS 2 kao zakonom zaštićeni zabran za ugrožene umetničke vrste. Naravno da nije dobro kada se kultura pojavljuje isključivo na RTS 2 ili RTS 3, ali je danas to pitanje čuvanja slika za buduće generacije. Pozorište na televiziji (na famoznom Drugom) tako se prezentuje kroz tri različite televizijske forme.

Prva je najstarija i to je pomenuti TV Teatar. Danas to više, hvala bogu, nisu VHS snimci iz publike, već RTS profesionalno snima najvažnije predstave za arhivu. Bez obzira na sve kritike, TV Teatar ipak ima važnu ulogu zbog muzejske funkcije, ali je to takođe i mogućnost za one ljubitelje pozorišta van većih gradova da gledaju kvalitetne predstave. Takođe, to je arhiva naše pozorišne baštine u kojoj su pohranjene bravure nekoliko glumačkih i rediteljskih generacija koje danas nisu među nama. Jedina sugestija uredništvu je širi izbor pozorišta čije predstave se snimaju, odnosno iskorak iz klasičnog repertoara "kruga dvojke".

Drugi pojavni oblik pozorišta na televiziji vezan je za dnevno-političke spletke. Kad se sa repertoara Festivala proizvedenih predstava skine komad *Utopljena duša* zbog nepoćudnog Sergeja Trifunovića ili kada u Narodnom pred rođendan počne štrajk – onda je pozorište tema. U stvari, tema je politika, a pozorište ima funkciju kulise.

Ovih dana je Narodno pozorište bilo u žiži interesovanja javnosti zbog skandala oko smene upravnika. Ko za baksuz, ova institucija slavi impresivnih 150 godina postojanja. Hvala bogu ili nadležnom ministarstvu, tek održana je svečana akademija i štrajk umetnika je prekinut. Tako je ispalo, da se najpristojnije podsećanje na slavnu istoriju Narodnog pozorišta emituje na Drugom programu RTS-a u vidu dokumentarno-igranog serijala u 10 epizoda. U pitanju je "Narodno pozorište u 10 činova" gde nas kroz priče o ljudima i događajima poput Šerloka Holmsa vodi Nebojša Dugalić. Kroz deset priča o dokumentima, ljudima i "skandalima" shvatićete da je aktuelna medijska frka samo mali talas u burnoj istoriji Narodnog. Shvatićete i da se vremena menjaju, ali se, na sreću, u pozorištu ipak najduže pamte predstave i glumci. Spletke i intrige najbrže odlaze u zaborav.

Tako je na inicijativu i uz autorsku pomoć Nebojše Bradića, u ovom konkretnom slučaju televizija sačuvala obraz pozorišta.

Na kraju, možda je najkvalitetniji oblik "saradnje" pozorišta i televizije razgovor sa bitnim pozorišnim "facama". Pošto verujem u premisu o "jakom" pozorištu, onda i kreativni autori na ovim prostorima svim svojim bićem žive za njega. To se odlično vidi u serijalu Teatrologike, opet na RTS 2 autorke Olivere Milošević.

Zajednički imenitelj ove generacije umetnika je savremenost – bilo kroz preispitivanje naše stvarnosti ili tumačenje klasičnih dela iz vizure današnjice.

Tu su: Biljana Srbljanović, Oliver Frljić, Jernej Lorenci, Dino Mustafić, Mirjana Karanović, Ozren Grabarić, Marko Mandić, Selma Spahić, Ivan Medenica, Nina Violić, Aleksandar Popovski, Maja Izetbegović, Ivana Sajko i Ermin Bravo.

Svako od njih je doživeo slavu i priznanje – prvo izvan svoje sredine, dok ih je na "domaćem terenu" čekala borba za priznanje i otpor tradicionalista, bilo političkih bilo umetničkih. Ovakve emisije takođe nisu lišene politike, ali slede najbolju tradiciju televizije iz osamdesetih godina kada su se kroz kulturu pomerale granice slobode. Sličnost sa tim vremenom predstavlja i nomadska sudbina pozorišnih autora koji su svoje predstave radili seljakajući se po bivšoj SFRJ u potrazi za oazama slobode. Valjda je i danas tako lakše pobediti otpore u našim malim sredinama.

Dakle, pozorišta još ima, čak i na televiziji, ali reći ću i vama i sebi – ipak se pozorište najbolje doživljava u pozorištu. ¶

Stambol kapija

Pokrićemo je staklom, postavićemo tablu...

Ako se obećanje Gorana Vesića obistini, istorijski ostaci Virtemberške/ Stambol kapije postaće deo Beograda i sveta

Da pločnik Trga Republike u Beogradu krije ostatke Virtemberške, odnosno Stambol kapije, kako se uobičajeno naziva najčuvenija kapija u istoriji Beograda, znalo se odranije zato što aktuelno iskopavanje Trga Republike nije prvo u njegovoj istoriji. Pa ipak, kada je nedavno izvirila iz zemlje, zamenik gradonačelnika Goran Vesić je na RTS-u najavio da će stručnjaci Zavoda za zaštitu spomenika kulture Beograda prvo ispitati iskopinu i odrediti šta je, a zatim i predložiti kako da se ona sačuva. "Grad Beograd se ponosi svojom istorijom i mi ćemo sačuvati ovaj lokalitet, da građani mogu da vide ove bedeme. Radiće se izmena projekta rekonstrukcije. Uradićemo otkop. A, arheološki lokalitet biće pokriven staklom. Pored će se nalaziti informativna tabla. Nemamo mi baš tako puno spomenika da bismo imali taj luksuz da ih ne čuvamo i ne pokazujemo", rekao je Goran Vesić.

Zatim je gradski Zavod za zaštitu spomenika kulture saopštio da otkriveni ostaci predstavljaju Virtemberšku kapiju, ne pominjući njeno drugo ime kako je svi zovemo – Stambol kapija. Formirali su Komisiju za donošenje predloga mišljenja o prezentaciji kapije na Trgu Republike (pun naziv) čiji su članovi saglasni "da je otkrivene arheološke ostatke neophodno prezentovati." Predlažu i da treba sprovesti drugu fazu istraživanja "u zoni postojeće saobraćajnice, da bi se otkriveni nalazi sagledali u celini i da bi se doneo stav o prezentaciji kompletnog prostora." Da li će Gradska skupština uvažiti ovaj predlog struke, odnosno da li će Beograd svetu pokazati istorijske ostatke kakve – sme se reći – niko nema, trebalo bi da se sazna uskoro. Naime, rok od 420 dana planiranih za rekonstrukciju Trga Republike je zbog neplaniranih arheoloških istraživanja već produžen, pa je samim tim povećan i predviđeni budžet od 922 miliona dinara. Trenutno, ovo najnovije pojavljivanje kapije na Trgu Republike je povod da se setimo priče o njoj, pa bila ona Virtemberška ili Stambol.

Sagradili su je Austrijanci između 1723. i 1739. godine kao deo utvrđenja Beograda zidanog po čuvenom Vobanovom planu, i nazvali je po princu Aleksandru od Virtemberga, zapovedniku Beograda i guverneru Srbije. Kad su Austrijance smenili Turci, preimenovali su je u Stambol kapiju zato što je kroz nju prolazio drum ka Istanbulu. Rešavajući srpsko-turski spor, velike sile na konferenciji u mestu Kanlidža 1862. godine, odlučile su

Foto: Marija Janković

da se Stambol kapija poruši. Njihovu odluku sproveo je knez Mihailo u proleće 1866. godine. Beogradske novine "Svetovid" objavile su 30. aprila da je barutnim minama oboren veliki svod kapije i da je tom prilikom od zalutalog komada cigle poginuo jedan prolaznik. "Bosanski Vjesnik" je 7. aprila objavio članak u kome se kaže: "Koliko je zgodno za saobraćaj okolnih ulica što se to zdanije poruši, toliko se mora žaliti što će ga nestati sa lica zemlje jer svakako beše ono svedok, da nereknem monumenat, prošlosti koji je u gledaocu misli i sećanja na istorično važno vreme budio."

Tačan položaj Stambol kapije otkriven je tridesetih godina prošlog veka kada je dizana drvena kocka između spomenika knezu Mihailu i zgrade Doma štampe. Temelje Stambol kapije je slučajno, sa drugog sprata Narodnog pozorišta, snimio Aleksandar Đ. Kostić, poznati seksolog koji se bavio istorijom Beograda, pa je tako i otkriveno da se ona većim delom nalazila ispred spomenika, a da se manjim približavala osovini Vasine ulice.

"Od svih kapija ova Stambolska je najveća i najtvrđa, a u građevinskom pogledu i najlepša", zabeležio je nekadašnji predsednik Arheološkog društva Milan Đ. Milićević u knjizi *Stari Beograd*. "Ozidana je bila kao kakav gradić s tvrdim svodovima povrh kojih je bio debeo sloj zemlje, sa prostranim dole unutra hodnicima, i mnogim kazamatima za obitavanje vojnika, koji su tu držali stražu. Izrada je bila od tesanog kamena i od cigle. Kroz nju se prolazilo na tri prolaza: u sredini veliki za kola, a sa strane po jedan manji za pešake. Vrata su sva bila od debelih hrastovih greda, pa je po njima prikovana jaka gvozdena oplata na kojoj su se videle ulupljene rupe od krušuma pri napadima. »

Ovu kapiju od poljane, koja se pružala gore ka Teraziji i ka Palilulu, rastavljao je dubok rov koji je često bio pun vode. Zimi se ta voda nekad i ledila, a leti se pokrivala zelenim žabokrekom, i svakad je bila prljava jer se u nju svašta bacalo. Preko toga rova, iznad te vode, od usta Stambol kapije onamo ka Teraziji, pružao se drveni most trideset do četrdeset metara dugačak."

Slika Stambol kapije gotovo da nema, iako su u godini kad je porušena u Beogradu izlazile ilustrovane novine sa puno uspelih drvoreza. Kao da niko nije imao posebnu želju da je pamti: pored nje je bilo javno gubilište Srba koji nisu prihvatali osmansku vlast, nabijanjem na kolac. Milan Đ. Milićević je zabeležio da je kolje na koje su Turci nabijali Srbe udarano van kapije i van drvenog mosta, pored puta koji vodi ka Terazijama, a "mučenici su okretani licem u polje, ovamo ka Srbiji, da zaplaše druge, koji bi poumili poći njihovim tragom, to jest koji bi poumili da ustaju protiv turske sile u zemlji srpskoj." Monumentalnost Stambol kapije očigledna je i na akvarelu Anastasa Jovanovića o pogibiji Vase Čarapića: na domaku Stambol kapije, prelazeći preko šanca u jurišu ustanika na beogradske zidine 1806, teško je ranjen i od zadobijenih rana ubrzo umro u Karađorđevom šatoru na Tašmajdanu gde su ga nosilima od pušaka preneli vojnici.

Trenutno, jedini dostupni trag o Stambol kapiji je u Austriji, u malom mestu Hadersdorf kraj Beča. Tamo su dve ploče od belog mermera koje su na Stambol kapiju postavili Turci kada su posle bitke kod Grocke 1739. godine treći put zauzeli Beograd, pa zato preduzeli popravku njegovih utvrđenja. Trag o tome su napisi na tim pločama uklesani prelepom kaligrafijom. Kad su 1789. godine Beograd opet osvojili Austrijanci, general Laudon ih je prisvojio kao ratne trofeje. Pronađene su u Hadersdorfu u blizini Laudonovog groba, kao deo spomenika sačinjenog od ratnih trofeja, a posvećenog pobedi. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Arheologija

Šta će biti sa Sin

Očuvanje i adekvatno korišćenje arheološkog nasleđa u urbanom jezgru ne ukazuje samo na njihovo poštovanje, već i na očekivani stepen civilizacijskog dostignuća u razvoju jednog uređenog društva

Nedavno zaustavljanje građevinskih radova na Trgu Republike u Beogradu da bi se obavila arheološka istraživanja, na prvi pogled može izgledati kao povoljan razvoj događaja po arheologiju i tretman arheološkog nasleđa. Ali u kolikoj meri je takav zaključak ispravan? Da bi se dao odgovor na to pitanje, trebalo bi da malo bolje upoznamo šta je arheologija, i kako bi trebalo da izgleda pristup istraživanju i zaštiti arheološkog nasleđa u skladu sa zakonom i pravilima struke.

Sam Trg Republike uživa svojstvo kulturnog dobra. Pored zgrada koje kao spomenike kulture štiti zakon, isti status ima i tlo ispod njega, kao deo arheološkog lokaliteta Antički Singidunum. Prva zaštitna arheološka istraživanja u Srbiji obavljena su upravo na Trgu Republike, 1882. godine, prilikom građenja spomenika knezu Mihailu. Tada je Mihailo Valtrović, upravnik Narodnog muzeja i osnivač Srpskog arheološkog društva, istražio površinu predviđenu za gradnju do dubine od 9 metara. Tom prilikom pronašao je rimske grobove iz prvog i četvrtog veka naše ere. Četrdesetak godina kasnije, na dubini od 6-7 metara otkriven je i rimski žrtvenik. Trg Republike, osim ostataka bedema i kapija iz 18-19. veka, krije i slojeve mnogo starijih vremena.

U takvim slučajevima pravila struke nalažu da se pre bilo kakvog planiranja zemljanih radova najpre urade arheološka istraživanja kako bi se odlučilo šta činiti sa ostacima prošlosti i kako će finalni projekat savremene gradnje izgledati. Arheologija se pri tom ne bavi samo razgrtanjem zemlje ne bi li što pre oslobodili nekakav zid ili temelj, već podrazumeva pažljiva iskopavanja uz puno preciznog beleženja ne samo pronađenog, već i celokupnog procesa rada. Na osnovu toga rekonstruišemo obrasce nastanjivanja i načine življenja tokom ranijih epoha. Dobro vođena arheološka istraživanja po načinu rada i količini podataka koje prikuplja i stvara, umnogome podsećaju na rad forenzičara. Međutim, kada građevinske mašine otkrivaju zidove neke građevine iz prošlih vremena, to nije arheološko istraživanje već običan mašinski iskop tla. Malo pažljiviji, doduše, ali za nas značajan kao što bi nekom forenzičaru za rad poslužili uzorci prikupljeni sa mesta zločina bagerom. Zbog toga primer Trga Republike ne možemo smatrati značajnim arheološkim otkrićem u punom smislu, ali on može biti veoma značajan za sam princip zaštite arheološkog nasleđa i neka buduća arheološka istraživanja u centru Beograda.

Da bi bilo jasnije na šta mislim, pokušaću da se vratim oko dva milenijuma u prošlost i da vas provedem kroz jedan deo rimskog Singidunuma, kako se grad na prostoru današnjeg centra Beograda tada zvao. Na današnjem Trgu Republike nalazila se rimska nekropola, korišćena od 1. do 4. veka. Tu, na periferiji rimskog Singidunuma, nalazile su se i zanatske radionice koje nisu mogle biti smeštene u gusto naseljenom gradu. Grnčarska radionica sa više peći otkrivena je pri poslednjoj rekonstrukciji Narodnog pozorišta. Preko Trga republike prolazio je i put, *via militaris*, koji je od rimskog legijskog logora na današnjem Kalemegdanu vodio ka Konstantinopolju. Hodajući današnjom Vasinom ulicom, idemo upravo trasom tog puta, čiji su ostaci na nekoliko mesta i otkriveni. Sa obe strane puta nalazile su se građevine rimskog Singidunuma, o čijem postojanju imamo oskudne podatke. Najznačajnije rimske nalaze poznajemo sa prostora Studentskog trga i Univerzitetskog parka (znanog još i kao Studentski i Akademski). Na današnjem Platou otkriveni su ostaci rimskih stambenih kuća i javnih termi (kupatila). Odmah pored, ispod Kapetan Mišinog zdanja takođe su zabeleže-

gidunumom

Izgled severnog dela termi u Studentskom parku
Preuzeto iz *Godišnjaka grada Beograda* XXIV

Rimske terme i temelji rimskih kuća na Platou ispred Filozofskog fakulteta
Preuzeto iz *Godišnjaka grada Beograda* XXII

ni ostaci rimskih građevina. Na mestu današnjeg hotela "Square Nine" istražen je deo rimske stambene četvrti. U Univerzitetskom parku, na uglu kod ulaza u Etnografski muzej, otkrivene su još jedne rimske terme, koje su kasnih 1970-ih zatrpane ne bi li bile sačuvane za neka bolja vremena. Ali ni te terme nisu u celosti istražene, pravci pružanja njihovih zidova ukazuju da zalaze i ispod današnjeg Studentskog trga. U delu parka naspram Platoa, prilikom kopanja skloništa 1944. godine, uništen je, po svoj prilici, deo nekakvog rimskog svetilišta. Jedini prostor koji za sve ove vekove nije bio znatno prekopavan i na kome se nije gradilo te se na njemu možemo nadati očuvanim znatnijim ostacima rimskog Singidunuma, jesu prostori Univerzitetskog parka i Studentskog trga.

No, vratimo se iz zamišljene šetnje kroz rimski Singidunum i pokušajmo da prošetamo istim putem u bliskoj budućnosti. Koliko na proleće naredne godine planirani su rekonstrukcija Vasine ulice i početak gradnje podzemne garaže na Studentskom trgu. Ako se tad zateknemo na licu mesta, moći ćemo da vidimo ostatke rimskog Singidunuma. Pitanje je samo koliko dugo? Hoćemo li ih videti samo tokom nekoliko dana ili sedmica, pre no što budu nepovratno uništeni, ili će barem znatniji nalazi biti sačuvani i prezentovani na mestu nalaza?

Društveno i ekonomski odgovorna uprava na takvim mestima ne planira gradnju dok ne utvrdi da li je veći javni interes istraživanje i prezentacija arheološkog nasleđa ili izgradnja objekta određene namene. Da je takav pristup neophodan, naša struka je zvaničnim putem ukazala nadležnima pre više godina – bez uspeha. Nakon okončanih istraživanja moguće su nekolike opcije: možda nema ničeg značajnog za čuvanje tako da se nakon prethodnih istraživanja kreće u gradnju bez bojazni od dodatnih neplaniranih troškova; možda su ostaci toliko epohalni a njihovo izmeštanje preskupo ili neprihvatljivo da se ne može uopšte graditi; možda su ostaci takvi da se mogu dislocirati zbog izgradnje, a potom vratiti na prvobitno mesto radi daljeg izlaganja.

Investitor kod takvog pristupa pred sobom ima čistu situaciju, parcelu bez skrivenih opterećenja i sa jasno određenim propozicijama za dalje korišćenje, čime se eliminiše opasnost razvlačenja rokova zbog čega trpe obe strane – investitor zbog kašnjenja, a cela zajednica zbog gubitka svog kulturnog nasleđa. Finalna odluka bi morala da se donosi analizom i usklađivanjem stava službi zaštite, htenja investitora i studija izvodljivosti i isplativosti u kojima bi država trebalo da izvaga kako javni interes, tako i dugoročnu održivost i isplativost različitih pristupa konačnom rešenju.

Dakle: šta će biti sa eventualnim ostacima Sigidunuma ispod Studentskog trga, zavisi od odluke trenutnih gradskih vlasti koje su, podsetimo, projekat izgradnje garaže, star više od decenije, privele realizaciji. Grad koji u svom istorijskom jezgru baštini deo rimske istorije pripada uskom krugu gradova koji imaju tu privilegiju. Dostojno prezentovani, ti ostaci bivaju utkani u urbani identitet, ali i odašilju snažnu poruku ka svakom posetiocu sa strane, a umešno rukovođenje i poslovanje garantuju i dugoročni ekonomski benefit.

Iskreno se nadam da takva prilika neće biti propuštena i da će gradska vlast arheologiju najzad prepoznati kao razvojnu mogućnost, a ne kao opterećenje. Pored toga što na takav pristup obavezuju naši zakoni i ratifikovane međunarodne konvencije, očuvanje i adekvatno korišćenje arheološkog nasleđa u urbanom jezgru ne ukazuje samo na njihovo poštovanje, već i na očekivani stepen civilizacijskog dostignuća u razvoju jednog uređenog društva. ¶

DR ADAM N. CRNOBRNJA,
predsednik Srpskog arheološkog društva,
muzejski savetnik Narodnog muzeja u Beogradu

Od tereta... do tereta...

Kako ne dobace baš svi novi srpski filmovi do redovne bioskopske distribucije ili to postignu za značajnim zaostatkom u odnosu na festivalska prikazivanja, a kako su ovdašnji filmski festivali ionako na sebe preuzeli značajan deo tog parabioskopskog života filmova, i aktuelno izdanje Festivala autorskog filma zgodna je prilika da izvagamo domete nekolicine novih srpskih filmskih ostvarenja.

Nimalo neočekivano, najviše pažnje pobudio je konačan dolazak filma *Teret* Ognjena Glavonića pred domaću publiku. Podsećamo, reč je o ostvarenju koje je u danima međunarodne premijere a u sklopu zvaničnog festivalskog programa "Petnaest dana autora" Kanskog filmskog festivala izazvao u Srbiji pozornost dela medija i javnosti zbog toga što Srbiju na tako referentnoj filmskoj smotri predstavlja film koji govori o zločinima srpskih snaga nad Albancima tokom sukoba na Kosovu i Metohiji 1999. godine, a uz to filma čiji je nastanak potpomognut državnim sredstvima, odnosno, novcem ovdašnjih građana.

Ostavimo li po strani par finesa u vidu referentnih tačaka ovlaš posejanih prvenstveno na početku (poput scene sa podelom rasporeda vožnje), *Teret* bezmalo čitavim svojim tokom protiče u tonu implicitnog, odnosno nedorečenog ili neizrečenog. Imajući to u vidu, mirne se (kritičarske) duše može ustvrditi da Glavonić na tom planu postiže očito samozacrtanu poentu i dovoljno vešto tka priču o rastućoj težini enigmatičnog tereta u danima mraka i naoko dalekih strahota. Ne sme se zaboraviti ni važan utisak – da je *Teret* očito nastao iz snažnih i proživljenih stvaralačkih/ideoloških/svetonazorskih motiva, što svakako nije epitet koji se može izreći za baš svaki iole recentan srpski film.

Teret je izdanak tokom poslednjih desetak godina aktuelnog *arthouse* filmskog izraza oličenog prvenstveno u i dalje znakovitoj sintagmi *slow cinema*; naročeni izraz se pokazao kao sasvim prikladno stilsko (pa i žanrovsko) ruho za priču do ove mere uronjenu u enigmatičnost i implicitnost. U skladu sa tim, ovde su donete i raznorodne autorske odluke – počev od glume hrvatskog i regionalnog arthouse superstara, Leona Lučeva, preko ritma i načina izlaganja, opšte atmosfere i dominatnog tona, pa sve do snimateljskih rešenja gde se, uz podosta krupnih kadrova i usporenih pokreta kamera, direktorka fotografije Tamara Krstevski odlučila za sivkaste tonove i prigušen kolorit saobrazan nadolazećoj tami u koju stupa glavni junak i koja okružuje ove krajeve u datom istorijskom trenutku. Može se konstatovati da je značajna stilska odred-

Teret

nica *Tereta* i svojevrsni *underplay* u gotovo svakom aspektu ovog ostvarenja, a što je možda najočiglednije u pristupu i konkretnoj glumačkoj kreaciji iskusnog Lučeva, koji se ovde znalački borio sa osamom u kadru, pomenutim nedorečenostima, praznina i tišinama.

Teret odlikuje i brzo uočljiv naturalizam, dok se rediteljevo insistiranje na bespogovornom verizmu kao krovnom estetskom pristupu može dovesti u vezu sa njegovim dosadašnjim učinkom na polju dokumentarnog filma (*Dubina dva*, *Živan pravi pank festival*). Tome valja dodati i estetizaciju koja budi asocijaciju na ono što znamo kao prepoznatljive stileme geografski nešto udaljenijeg turskog reditelja Nurija Bilgea Džejana (*Zimski san*, *Bilo jednom u Anadoliji*). S druge strane, ovaj Glavonićev film daje nešto povoda i za štambilj *road movie*-ja, ali u ovom konkretnom slučaju u potpunosti lišenog žanrovske profilisanosti u striktnijem smislu tog pojma (pomenimo i posve slučajnu sličnost zapleta i motiva žanrovski ipak određenijeg filma *Priceless* Bena Smolbouna).

Teret najsnažniji utisak ostavlja u delu u kom glavni junak pokupi mladog autostopera, i tu dolazi do izvrsne međusobne komplementarnosti između zatomljene grubosti Lučevljevog lika i nanovo eterične pojave i glume mladog Pavla Čemerikića (znanog po vrsnoj ulozi u odličnom *Ničijem detetu* Vuka Ršumovića). Na drugom tasu, pak, ima prostora i za izvesne zamerke; naime, kako se podosta toga u slučaju ovog filma da (od)braniti kao legitiman autorski izbor, odveć brzo i lako postaje upadljivo da rediteljevo insistiranje na zahvatu po kom u određenim trenucima glavna narativna nit biva prekinuta i naoko dopunjena odstupanjima van zacrtane linije (interludija na svadbi, u kafani, radionici, pokraj reke, na rubu kruga garnizona...), ipak zalazi u nepotrebnu repetitivnost, pa i manir čije su dobrobiti po film u celini upitne. Ipak, da zabune ne bude, sameravano sa kinoestetskih tačaka gledišta, *Teret* je sasvim uspeo film, što potvrđuje dug niz međunarodnih festivalskih odličja, a što će uskoro moći da provere i posetioci ovo malo ovdašnjih bioskopa.

I Sonja Đekić, autorka zapaženog ostvarenja *Kosma* od pre nekoliko godina, u *Speleonautu*, svom novom dugometražnom dokumentarnom ostvarenju, takođe u Srbiji premijerno prikazanom upravo na Festivalu autorskog filma, bavi se motivom tereta, doduše, posve drugačije sorte. Glavni junak i krunsko nadahnuće

do tereta

O *Teretu*, *Speleonautu* i *Najlepšoj zemlji na svetu* – domaćim filmovima Festivala autorskog filma

za *Speleonauta* je krajem šezdesetih godina prošlog veka tridesetčetvorogodišnji Milutin Veljković, koji kreće na jugoistok Srbije sa namerom da provede 15 meseci u neuređenoj pećini Samar, dugačkoj oko dva kilometra, ali ne iz primarnog poriva da potuče rekord u podzemnom samovanju, nego iz želje da prodre dubinski u sredinu najsličniju vanzemaljskoj. Sonja Đekić ovde poentira već na prvom i okvirnom koraku – na tački odabira junaka i fokusa priče filma, jer Veljković na osnovu viđenog u *Speleonautu* odaje utisak istinski avanturističkog duha, uz to i

Speleonaut

Najlepša zemlja na svetu

intrigantno pogibeljnog, pa u neku ruku i autodestruktivnog.

Naravno, teško da bi *Speleonaut*, sveukupno gledano, uspeo i kvalitetan, pa i dokazivo osoben film, mogao da se nametne kao film vredan pažnje, gledalačkog vremena i svih potonjih i potencijalnih analiza da je udarni oslonac tek mudro i vešto obavljen izbor ključnog junaka i sa njim uvezane teme. *Speleonaut* uspeva da ispriča priču, da samoizabranu povest potcrta zanimljivim značenjskim implikacijama, gde je priču o jednom bizarnom poduhvatu moguće sa dovoljno povoda iščitavati i kao podsećanje na fluidnost ljudskog duha, na nemir kao polazište barem onih sklonijih rizicima, osobenim izborima i kontemplacijama bez opiljivog ćara. Osim toga, *Speleonaut*, posebno u svojoj prvoj, izrazito digresivnoj a opet i krajnje konsekventno dodatnim aspektima i nijansama ispreplетanoj polovini, ukazuje i na sećanje na nekadašnji status Milutina Veljkovića kao svejugoslovenske pop-kulturne ikonične pojave (najupečatljivi doprinos tom segmentu filma daje Aleksandar Zograf, ovog proleća viđen u dokumentarnom filmu *Poslednja avantura Kaktus Bate*). Mora biti pohvaljen i snimateljski doprinos Pabla Ferra Živanovića, koji uspeva da na vizuelno ubedljiv način isprati sve sinkope i zaokrete na planu naracije i značenja, a posebno treba istaći učinak mlade Dore Filipović na konto raznovrsno i maestralno dizajniranog zvuka. Autorka Sonja Đekić čvrsto drži sve uzde tako višekrake i pipave priče, ponudivši posve drugačiju a ponovo ubedljivu emotivnost koju znamo iz *Kosme*, koja se, da podsetimo, bavila nevoljama i svakodnevicama radio-pregalaca i radijskih entuzijasta unutar zabata srpskih enklava na Kosovu i Metohiji.

Ovojesenje izdanje Festivala autorskog filma u Beogradu obeležila je svakako i domaća/nacionalna premijera novog filma neumornog i neustrašivog Želimira Žilnika; njegova *Najlepša zemlja na svetu*, dugometražni dokumentarni film sa snažnim primesama Žilniku tako drage i bliske dokufikcije, nanovo navodi na stari i postojani zaključak – Žilnik ostaje vodeće ime društveno angažovanog, polemičkog ali i subverzivnog filma na ovim i obližnjim prostorima. Autor je za ovu priliku u središte pažnje stavio nekoliko raznorodnih likova emigranata koji su se prebacili preko zidova Tvrđave Evrope (što ujedno jeste i naziv jednog od ranijih Žilnikovih filmova) i koji su među srećnicima koji su dobili pravo boravka (u ovom konkretnom slučaju) u Austriji. *Najlepša zemlja na svetu*, nastala kao koprodukcija Austrije, Hrvatske, Slovenije i Srbije, u znatnoj meri biva određena tom svojom pangeneracijskom fragmentarno-mozaičkom strukturom, kojom autor nastoji da u stotinu minuta prikaže što više relevantnog na izabranu temu.

U prvoj polovini filma to u manjoj meri uzima danak u vidu poteškoća u iznalaženju i pozicioniranju žiže priče, ali, srećom i po gledaoce i po temu, u drugoj polovini stvari dolaze na svoje mesto, kada očekivano razbarušena i nimalo prvoloptaška poenta stupi u skladnu rimu sa Žilnikovom duhovitošću, te vitalnošću i šarmom junaka ove povesti, uz podosta učinkovitih autorefrenci na filmove ovog autora (ponajpre na one iz proteklih trideset i kusur godina). S druge strane, Žilnik, doduše, sasvim očekivano, ni na trenutak ne zagazi na teritoriju ostrašćene i samodovoljne didaktičnosti niti rudimentarnog izraza reportažnih dokumentaraca, kakvih je bilo na stotine na temu emigrantske muke i fenomena migracija u ovih poslednjih nekoliko turobnih leta. Premda u aspektu emotivnosti *Najlepša zemlja na svetu* ostaje u zasenku izvanredne *Destinacije Srbistan*, nadoknađujući to, žustrom i intrigantnom polemikom i na temu težine novostečenih identiteta u kontekstu novih životnih, sociooloških, kulturoloških i geografskih okolnosti, što najčešće ostaje daleko u dubini kadra većine drugih i tuđih priča koje se bave narečenim fenomenima migracije danas. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Peta Božja zapovest

Blue moon premijera u zagrebačkom „Kerempuhu“, koju je režirao gost iz Beograda Boris Liješević, kao torzirani pogled kroz nesrećnu istoriju Balkana

Predstava *Blue moon* premijerno je izvedena u satiričkom kazalištu „Kerempuh“ u Zagrebu, prema romanu Damira Karakaša, a u režiji Borisa Liješevića. Dramatizaciju potpisuju Damir Karakaš, Dina Vukelić i Boris Liješević.

Roman *Blue moon* je, prema rečima Damira Karakaša, fikcija, sa autobiografskim elementima. Predstava prati sudbinu Čarlija, mladog rokabilija, studenta iz Like koji dolazi u Zagreb da studira, u samo praskozorje poslednjih balkanskih ratova. Dede su mu bile ustaše. U mešavini bezbrižnosti koju mladost nosi, slutimo teško odrastanje uz puno grubosti, pogotovo očeve, i blizak odnos sa dedom. Svet rokabilija je njegov novi identitet, vetar u jedrima koji pronalazi dolaskom u Zagreb. Kako se novi rat bliži, teško nasleđe potmulo počinje da ga mori.

Dramaturški predstava prati naraciju romana, prati stanja i donosi ključne slike (jedna od najupečatljivijih je kada Čarli kao dečak ide u šumu i ubija srnu), a lakoća pripovedanja daje lakoću igri. Boris Liješević gradi predstavu koja obuhvata publiku, na scenu se ulazi sa svih ulaza iz gledališta, zbog svesti da se od društva ne može distancirati. Pristajući na okvir građanskog sveta, on problematizuje određena pitanja. Prvi deo je satira felinijevskog tipa, koja donosi gorko i nežno sećanje na jednu mladost i žestoko i duhovito slikanje ličkih karaktera. Drugi deo počinje pojavom Điđija, nekadašnjeg ustaškog vođe koji dolazi iz Južne Amerike, jer se sprema novi / stari rat. On otvara ponor koji se u prvom delu samo sluti. U belom odelu. Elegantan, beskrupulozan i zastrašujuće pribran. Liješević ne drži lekcije, ne uči vas – daje snažan doživljaj sa scene i naravno postavlja pitanja.

Glumački tim je sa Liješevićem prošao neku vrstu glumačke laboratorije koja njih menja. Rezultat je spontana i zdušna igra koja ide prema gledaocu. Liješević i ovde priču otvara iznutra, i tako oslobađa glumce da dostignu spontanu, autentičnu igru pa vi u publici osetite egzistencijalnu situaciju svakog lika kao da je vaša. Rakan Rushaidat Čarlija igra samouvereno, u jednoj mešavini tvrdog momka koji je zapravo osetljive prirode, i izuzetno pažljivo donosi psihozu koja zahvata Čarlija zbog predratne atmosfere. U predstavi igraju i Filip Detelić, Mirela Videk Hranjec, Jerko Marčić, Branka Trlin, Vilim Matula, Marko Makovičić – sve ubedljivo, svedeno, bez viškova. U muzici Jurice Pađena ima naboja i nostalgije, što pojačava doživljaj uživanja.

Liješević u *Blue moonu* daje uvid u događaje jednim torziranim pogledom na svet, prelomljenim kroz nesrećnu istoriju Balkana. Pokazuje sudbine obojene posttraumatskim sindromom u različitim vremenskim odsečcima. Predstava se završava početkom rata. Čarli govori o momentu kada kroz prozor Džimijevog stana vidi kamion i shvati da je pun beživotnih ljudskih tela. I gleda u nas dugo. Kao da gleda u svakog u publici ponaosob. U tom pogledu ostaje pitanje: može li Čarli sa prošlošću koju nosi, a da je nije birao, zaista da oprosti, da napusti pakleni koloplet osvete u kojem god ratu? Ima li snage da ne prekrši petu Božju zapovest i ne ubije?

Veliko pitanje sa kojim izlazite iz sale. Da odgovorite na njega u sopstvenoj glavi. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Venke Zeman

Kristina Kastelec

Sanja Solunac

NE/VIDLJIVO

Izložba *Ne/vidljivo* je vrlo efektan uvod u BeFem, festival feminističke kulture i akcije koji se ove godine održava pod sloganom *Feminist Fighter*. I izložba i festival se održavaju u beogradskom KC Grad od 29. novembra do 2. decembra. Autorke izložbe su Venke Zeman i Marija Janković, a osim autorki izlažu i Zoe Gudović, Sanja Solunac, Kristina Kastelec, Iva Janković i Jana Šarić.

Pomoću sedam, delom izuzetno ličnih radova *Ne/vidljivo* analizira aktuelna iskustva žena u Srbiji, i ne samo u njoj. Na izloženim video-radovima, crtežima, fotografijama i kolažima transformisana su iskustva, prikupljene lične priče, rezultati naučnih istraživanja, i snažni tekstovi i slike koji svedoče o borbama koje lezbejke i sve druge žene (moraju da) vode. Borbe protiv nasilja i diskriminacije. Borbe za samoopredeljenje i za ravnopravnost. *Ne/vidljivo* šalje moćnu poruku o samoostvarenju.

Izložba je rezultat radionice "Ne/vidljivo – Oktrivanje ženskih i kvir identiteta" koju je proletos za Gete institut u Beogradu vodila nemačka fotografkinja Venke Zeman.

Marija Janković

Urnisanje i nadživljavanje

Mada kao repertoarski potez pomalo nejasna, ova predstava nudi dvočasovnu "vožnju" bez kašljucanja, a predobro poznati motivi iznova nas uzbuđuju

Pitanje repertoara najvažnija je, ujedno i najosetljivija tačka beogradskog/srpskog pozorišta danas. Zapravo, te je ključno pitanje pozorišta bilo kada i bilo gde: ono što je, recimo, za novine uređivačka politika, to je za pozorište repertoarska: nije strašan problem što u novinama izlaze i pojedini slabi tekstovi, kao što i pozorište stvara i slabašne predstave; ali, ako postoji problem nerazaznatljivosti, ili pak jasne promašenosti uređivačke, odnosno repertoarske politike, onda tu nema lakih medikamenata. Oni samo prikrivaju urušenost organizma.

Ako pogledamo beogradski repertoar poslednjih godina, postoji jedna dominantna njegova crta koju nije teško izolovati i definisati: organizovano bekstvo u neku od *komfornih zona*, bilo preterano komercijalnog pozorišta, bilo neizazovno postavljane klasike, domaće ili strane (to, dakle, nipošto nije ono što, na primer, Urban radi s *Rodoljupcima*) ili u uvozni, "dobro skrojeni" savremeni mejnstrim, koji nikako nije problematičan po sebi – problematično je kad on prekrije gotovo sve.

O ovome sam, otprilike, razmišljao dolazeći na premijeru *Petrijinog venca* u Ateljeu 212. Šta znači i šta nam može reći još jedna dramatizacija romanesknog klasika Dragoslava Mihailovića iz sedamdesetih godina (najširoj publici najpoznatijeg po filmu Srđana Karanovića s Mirjanom Karanović u glavnoj ulozi)? Nije li to vrišteće očigledna *ziherica*, potencijalni *crowd pleaser* s nesumnjivim umetničkim pokrićem (kroz autoritet živog klasika), a da pri tome nikoga neće zaboleti glava jer ćemo dobiti još jedno "parče" pozorišta koje nikoga i ništa neće osobito isprovocirati? Pa da nam mandati prođu u zdravlju i veselju...

Ako očekujete da mi je gledanje predstave "razbistrilo" ove dileme – nije. Ali, to i nije problem jedne predstave, pitanje jedne premijere, jednog pozorišta, jedne sezone. Utoliko bi bilo nepravedno svaliti ga na predstavu koja je gornjim razmišljanjima (istina, istaknut) povod nego što bi u tom smislu bila začetnik ili međaš – nekmoli kraj – bilo čega. Zato, gledaoče, prepusti se zbivanjima na sceni, pa šta bude...

Petrijin venac nije od juče na pozorišnim daskama, on je odavno prepoznat kao zahvalan scenski materijal, idealan za monodramu, kako je mahom igran. Živopisno srbijansko selo negde u pomoravskom arealu, potom i varošica, vreme predratno i(li) poratno, u svakom slučaju pluskvamperfektno, a opet i savršeno prepoznatljivo jer to smo "mi", to je guravi svet zatvorenosti, ropske poniznosti pred sujevericama i "tradicijama" bez pravog korena i smisla, to je ubilački patrijarhat koji urniše svaku pomisao na ljudsku, a naročito žensku slobodu i sreću u samom začetku; a njegov najsuroviji egzekutor su – žene. Paradoksalno? Ni najmanje. Petrija je žena koja je prošla kroz sve to, kroz ideal-tipski seoski brak koji se nasukao na muškoj slabunjavosti i alfa-majčinskoj posesivnosti, potom, onako odbačena, "propala" u gradu (a gde drugo?) kao konobarica i kafanska posvuduša, u divljem konkubinatu sa starijim kafedžijom, odbegavši potom s rudarom s kojim će okusiti koji prstohvat sreće pre nego što i po to đavo dođe, naplaćujući kamate. Živ jezik, živopisni karakteri, životna i neuništiva Petrija – sve je to dušu dalo za monološke ispovedi i slične, krajnje svedene teatarske forme.

Nasuprot svim tim prečicama i na sreću po gledaoce, odlična, minuciozna, razuđena dramatizacija Mile Mašović Nikolić i režija Bobana Skerlića idu sasvim drugim putem, stvarajući scenski svet koji zahteva ozbiljan, gabaritan pozorišni rad i izraz, složenu i bogatu predstavu, visoko repertoarsko pozorište ipak do-

Foto: Boško Đorđević

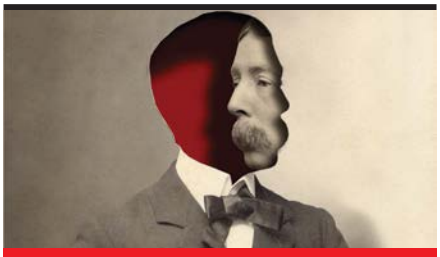
stojno mesta na kojem nastaje. Skerlić se već ranije bavio "prevođenjem" Mihailovićeve proze u pozorišni jezik (u BDP-u), no *Petrijin venac* ne samo da je znatno uspešniji, nego je i njegov najbolji pozorišni rad do sada. Dvočasovna predstava "vozi" bez kašljucanja, a predobro nam poznati motivi ipak nas iznova uzbuđuju, tako da predstava u celini odoleva mogućem zapahu *muzealnosti*, i to bez bilo kakvih na silu "radikalnih" dramaturških rešenja, pogotovo bez veštačkog osavremenjivanja. Radnja je predstave, dakle, smeštena u manje-više rani socijalistički period (i dalje tako zahvalan kada je literarno razmatranje "urbanizacije" kao kulturno-identitetskog fenomena u pitanju), i time ništa ne gubi na korespondiranju s današnjom publikom, naprotiv. Scenografska rešenja (Goran Stojčetović) gotovo su minimalistička ali vrlo promišljena, funkcionalna i upečatljiva, a muzika Mate Matišića jedan je od aduta ove predstave: teško je setiti se kada smo poslednji put slušali ovako dobra muzička rešenja u našem pozorištu, a da ih ne potpisuje sveprisutna, neiscrpna i neverovatna Irena Popović Dragović. Naposletku (čuj, naposletku!) – gluma. Dramaturško-režijsko rešenje s tri glumice koje igraju Petriju bilo bi manje-više konvencionalno i neuzbudljivo da one igraju konsekutivno, kao kad se u filmovima ili serijama prikazuju različiti periodi u životu lika. Umesto toga, Marta Bjelica kao mlada Petrija, Jovana Gavrilović kao "gradska" Petrija i Milica Mihajlović kao Petrija udovica prisutne su na sceni stalno, jedna drugoj nadopunjuju replike i na razne se načine "pretapaju" jedna u drugu kroz niz inventivnih rešenja, tek mrvicu začudnih, tako da zapravo ne kvare bazično realistički prosede. I sve su tri Petrije tačne i besprekorne i isijavaju dragocenom scenskom toplinom, ali mora se istaći: Jovana je Gavrilović ovom ulogom obeležila ne samo ovu predstavu nego je njena Petrija onaj preznačajan trenutak u karijeri svakog vanserijskog glumca ili glumice – onaj kada se jedan talenat, jedan potencijal, koji je tu i jasno se vidi ali je mogao u nekom trenutku i da se utopi u prosečnosti i rutini, odskoči i vine se u višu ligu, tamo gde se nalaze samo probrani. Njena Petrija, ta žena-dete, ta i naivna i čedna, a i svevremenska i drevna ženstvenost, taj vamp koji u sebi, na jedan dravićevski način, sadržava i jednu višu ljudsku i žensku čestitost, to je ova uloga, nakon koje Jovani Gavrilović nema nazad... Ostatak glumačke ekipe (Ivan Marković, Igor Đorđević, Branislav Zeremski, Isidora Minić, Jelena Rakočević, Vladislav Mihailović) vrlo sigurno i dostojno prati tri Petrije, a bio bi greh ne istaći Tihomira Stanića kao Ljubišu, gorkog i poraženog čoveka starovremca, nesklonog da o sebi ili drugima, nakon svega, misli predobro, ali voljnog da onoj koju zavoli pruži sve što ima i može – bilo njoj to dovoljno ili ne. A tako je, kanda, i s ovom predstavom kao celinom: sve bitno je unutar ova dva pozorišna sata na svom mestu, pa ako to nekome možda i nije dovoljno, problem je negde izvan nje. ¶

TEOFIL PANČIĆ

jdp.rs

70 JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
DECEMBAR 2018.

Anton Pavlovič Čehov
UJKA VANJA
Režija Egon Savin
PREMIJERA: 8. DECEMBAR
Reprize: 11, 23. i 26. decembar 2018.

Scena „Ljuba Tadić"

1.	Subota u 20.00	VRAT OD STAKLA
4.	Utorak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
8.	Subota u 20.00	UJKA VANJA – premijera
9.	Nedelja u 20.00	VRAT OD STAKLA
10.	Ponedeljak u 20.00	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R?
11.	Utorak u 20.00	UJKA VANJA
15.	Subota u 20.00	GOSPOĐICA*
16.	Nedelja u 20.00	OTELO*
17.	Ponedeljak u 21.00	OPUS (Kompanija Hristosa Papadopulosa, Atina, Grčka, BFI)
18.	Utorak u 20.00	VRAT OD STAKLA
20.	Četvrtak u 20.00	UNOSNO MESTO
21.	Petak u 20.00	VRAT OD STAKLA
22.	Subota u 20.00	MESEC DANA NA SELU
23.	Nedelja u 20.00	UJKA VANJA
24.	Ponedeljak u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
25.	Utorak u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
26.	Sreda u 20.00	UJKA VANJA
27.	Četvrtak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
28.	Petak u 20.00	KRALJ BETAJNOVE

JDP titluje predstave na engleski jezik (*)

Studio JDP

9.	Nedelja u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
10.	Ponedeljak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
18.	Utorak u 20.30	U AGONIJI (nezavisna produkcija „Beoart 2015")
22.	Subota u 20.30	SUDNJI DAN
25.	Utorak u 20.30	SUDNJI DAN
26.	Sreda u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije")

Gostovanja

13.		AJNŠTAJNOVI SNOVI Cankarjev dom, Ljubljana (Slovenija)
14.		SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE Cankarjev dom, Ljubljana (Slovenija)

pOsetite 70 JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Beograd
www.beograd.rs

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Raiffeisen BANK

Rusija i Ukrajina: Sukob u Azovskom moru

RATNO STANJE

Na predlog predsednika Petra Porošenka, Vrhovna vlada Ukrajine je sa 276 glasova "za" i 30 "protiv" proglasila ratno stanje u trajanju od trideset dana i to samo u deset regiona koji se graniče sa Rusijom, a na zapadu sa Pridnjestrovljem (Transnistrijom, odvojenim delom Moldavije sa ruskim vojnim prisustvom).

U obrazloženju stoji da je ratno stanje uvedeno zato što je Moskva zatvorila Kerčki moreuz u Azovskom moru i što su ruski ratni brodovi otvarali vatru na tri ukrajinska ratna broda, oteli ih i zarobili 24 mornara, od kojih su šestorica ranjena. "Sputnjik" javlja da su trojica ukrajinskih mornara lakše ranjeni šrapnelima i da su hospitalizovani.

Ukrajinska vlada je naredila i povećanu kontraobaveštajnu i antiterorističku delatnost zbog eventualnih pokušaja sabotaže ruske strane. Istaknuta je bojazan da bi moglo da dođe do napada ruskih snaga na ukrajinsko kopno. Porošenko je objasnio da proglašavanje ratnog stanja ne znači objavu rata Rusiji, da Ukrajina neće obustaviti diplomatske i trgovinske veze sa Moskvom.

Svetski mediji podsećaju da Ukrajina nije proglasila ratno stanje ni kada je Rusija nasilno zauzela Krim ili, po ruskom shvatanju, od kako je udovoljila zahtevu Krima izraženom na referendumu da se priključi matici.

Ratno stanje predviđa velika ovlašćenja vlade i predsednika, dozvoljava im da prilikom odlučivanja zaobiđu parlament, suze građanske slobode, zabrane demonstracije i štrajkove, koji su u Ukrajini veoma česti.

Za 31. mart 2019. raspisani su predsednički izbori u Ukrajini, a Porošenko prema istraživanjima javnog mnjenja, značajno zaostaje za glavnom izazivačicom Julijom Timošenko. Ukoliko bi ratno stanje bilo produženo (Porošenko je tražio 60 dana, za šta nije obezbedio većinu u parlamentu), ne bi mogle da počnu predizborne aktivnosti.

RUSKA PRAVILA

Azovsko more deluje kao ogroman zaliv Crnog mora, odvojen od njega samo uzanim Kerčkim prolazom, širokim četiri kilometara i dubokim do 18 metara. Širi se na 39.000 kvadratnih kilometara (Jadransko more, primera radi, ima površinu od 138.600 kvadratnih kilometara). Azovsko more je veoma plitko, srednja dubina iznosi 7 metara, a najveća dubina 14 metara, a zbog nanosa velikih pritoka reka Don i Kubanj na mnogim mestima obala je muljevita i plića od jednog metra. Zbog svega toga, plovidba tim morem je veoma komplikovana, a za brodove sa većim gazom nemoguća. Plovidbom kroz Kerčki moreuz upravljaju ruski piloti.

Zapadna obala Azovskog mora je do ulaska Krima u Rusku Federaciju bila ukrajinska, a istočna ruska. To se promenilo od kada je Krim postao deo Rusije; otada se rusko priobalje, prema shvatanju Moskve, proširilo i na celu južnu stranu. Obe zemlje smatraju Azovsko more svojim teritorijalnim vodama, detalji zajedničkog korišćenja regulisani su ugovorom između dve zemlje 2003. godine, koji je u poslednje vreme provođen uz dosta napetosti. Ukrajina je, na primer, zaplenila ruski brod "Nord" i kapetana Vladimira Gorbenka izvela na sud zbog pokušaja ulaska na okupirani Krim. Iako on formalno nije ukinut, njegova važnost je de fakto prestala kada se Krim priključio Rusiji. Dotle su obe zemlje kontrolisale Kerčki prolaz, jedini moguć prolaz u Azovsko more. Rusija je posle aneksije Krima zavela posebna pravila, pogotovu od kada je preko tog moreuza podignut most koji je izložen pretnjama Ukrajine.

Železničko-drumski most koji spaja Rusiju sa Krimom preko Kerčkog moreuza dugačak je 19 kilometara, najduži je u Evropi, otvorio ga je lično predsednik Putin, vozeći kamion 15. maja ove godine. Već za vreme njegove izgradnje bivši šef ukrajinskog generalštaba Igor Romanenko izjavio je da je most "laka meta" za napade. Pored ostalog, Rusija i zbog toga zahteva da se prolaz brodovima najavi 48 sati unapred, a ruske pogranične snage i carina temeljno pretresaju svako plovilo. Ukrajinska strana se žali da to usporava promet, pregledi često traju i po nekoliko dana.

Ruska strana tvrdi da tri ukrajinska broda nisu 24 sata ranije najavila prolaz, kako su postupili komandanti tri manja ukrajinska broda koji su dobili locmana i tim moreuzom prošli 23. septembra.

Ukrajina na obali Azovskog mora ima dva veća lučka grada, Marijupolj i Berdjansk. Marijupolj ima 455.000 stanovnika, u njemu živi 48,7 odsto Ukrajinaca i 44,4 odsto Rusa. Sedište je značajne industrije metalurgije, mašinogradnje i solarne tehnike. Promet luke je 2017. godine bio 6,5 miliona tona. (Rijeka, poređenja radi, ima promet od 2,4, luka Bar 1,7 miliona tona) Berdjansk ima 115.000 stanovnika, poznat je kao banja, zahvaljujući leko-

NA PAPIRU

Prvi put od početka sukoba je zvanična ruska vojska, a ne ruske paravojne formacije, otvorila vatru na ukrajinsku vojsku. Moskva govori o provokaciji Ukrajine, Kijev o kršenju svih međunarodnih normi Rusije

Foto: AP

vitom blatu. Međutim, Ukrajina namerava da tu izgradi bazu za pomorsku flotu da bi naglasila svoju prisutnost u Azovskom moru. Plovidba iz Marijupolja i Berdjanska ka Crnom moru moguća je isključivo kroz Kerčki moreuz.

PROVOKACIJA

Ruska Federacija i Ukrajina se uzajamno optužuju da su provokacijama dovele do eskalacije sukoba, koja, po nekim komentatorima, preti da se pretvori u direktnu vojnu konfrontaciju. U Kijevu je naglašeno da su paljbom na ukrajinske ratne brodove prvi put zvanične oružane snage Rusije, a ne paravojne formacije, pucale na neke ukrajinske vojne objekte.

Redosled poteza bio je da je Rusija prolaz ispod mosta zatvorila velikim teretnim brodom usidrenim ispod mosta, a ruski patrolni brod je namerno udario u bok jedan ukrajinski tegljač koji pripada ratnoj mornarici. Njemu u pomoć krenula su dva ukrajinska ratna broda.

Po ruskoj interpretaciji, tri ukrajinska na kojima je bilo pešadijskog oružja, mitraljeza, bacača i topova od 30 mm, uplovila su u ruske teritorijalne vode i zbog toga su od sedam časova ujutru do 20 časova pozivani da se jave na radio-vezu, zaustavljeni manevrisanjem brodova, hicima u vazduh, i na kraju uz upotrebu vatrenog oružja.

Rusija je zatražila da se slučaj stavi na dnevni red Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, što su zapadne sile odbile. Predstavnica SAD Niki Hejli obrazložila je to "kategoričkim podržavanjem suvereniteta i teritorijalnog integriteta Ukrajine". Neki komentatori izražavaju mišljenje da je predlog Moskve odbijen zato što Rusija ima dokaze za svoje tvrdnje.

Ruska federalna služba bezbednosti je navela da je jedan od pritvorenih ukrajinskih mornara, kapetan treće klase Vladimir Lesovoj, priznao da je zahtev ruske obalske straže da se brodovi zaustave namerno ignorisan i, navodno, rekao: "Bio sam svestan da se radi o provokativnoj akciji". Rekao je da je na brodu bilo oružja, da su krenuli iz Odese, a cilj im je bio Marijupolj, koji je trebalo da im postane matična luka. Ukrajinska strana tvrdi da je on to rekao na ruskom jeziku, pod prinudom.

Ukrajina se u Azovskom moru poziva na slobodnu plovidbu na osnovu međunarodnog pomorskog prava kojoj su pristupile obe zemlje 1990. godine, zahteva da prolaz kroz Kerčki moreuz bude slobodan kao kroz moreuz Bosfor.

NEMOĆ ZAPADA

Predsednik SAD Donald Tramp je izjavio da mu se eskalacija "ne sviđa", da "nije srećan". Generalni sekretar NATO-a Jens Stoltenberg rekao je da sve članice podržavaju Porošenka. Ukrajinski ambasador u Berlinu Andrij Meljnik pozvao je Nemačku da pošalje ratne brodove da prođu Kerčki moreuz i time podrže "pravednu stvar". Umesto toga, kancelarka Angela Merkel je telefonom pozvala Porošenka, izrazila svoju zabrinutost i pozvala na deeskalaciju sukoba i dijalog. Merkelovu je telefonom pozvao i ruski predsednik Vladimir Putin i zamolio je da utiče na Ukrajinu da prestane sa provokacijama. Mnogi komentatori reakciju Zapada smatraju mlakom: verbalno pozivaju Rusiju da momentalno oslobodi ukrajinske brodove i mornare, ali osim pojedinačnih poziva na pooštravanje sankcija Rusiji do utorka, kada ovaj broj "Vremena" ide u štampu, na stolu nije bilo konkretnih predloga za zaoštravanje odnosa prema Rusiji.

Predsedavajući odbora za spoljne poslove nemačkog parlamenta Norbert Retgen kaže da, po njegovom mišljenju, nije bilo ukrajinske provokacije, a u vezi sa eventualnim pooštravanjem sankcija Rusiji, da "o svemu treba razmišljati". Predsednik Saveta Evrope Donald Task izjavio je da Rusija smesta treba da oslobodi ukrajinske mornare i brodove i da "prestane sa provokacijama". Nemački list "Frankfurter algemajne cajtung" pisao je da se u utorak očekuje ruska odluka o daljem postupanju sa zarobljenim ukrajinskim mornarima.

Nije dugo čekao, sud u Simferopolju je osudio prvih 12 mornara na 60 dana zatvora zbog ilegalnog prelaska ruske granice. Oficirima će se suditi kasnije. To znači da ih ruska strana ne smatra ratnim zarobljenicima.

Radio *Rossia 24*, sa druge strane, javlja da su ukrajinske akcije "smešne" i da provokacijama žele da prebace na Rusiju odgovornost za totalnu propast sopstvene ekonomije.

Sukobi na istočnoj granici Ukrajine sa Rusijom, uprkos ljudskim žrtvama, odavno više nisu vest. Možda i zbog toga što je Zapad nemoćan da na bilo koji način utiče na Moskvu da promeni svoju politiku koja je dovela do uvođenja sankcija, a ni na svog štićenika Ukrajinu. Ako ništa drugo, nova eskalacija ponovo je skrenula međunarodnu pažnju na rat koji se pretvorio u trajno stanje. ¶

JOVAN HIRŠL

Zaglibljeni u ratu

U eksploziji u Kabulu 20. novembra 2018. poginule su 43 osobe, a 80 je ranjeno blizu sale za venčanja u kojoj su se okupljali ljudi da bi proslavili islamski praznik Mevlud, koji obeležava podsećanje na rođendan proroka Muhameda, na njegovo učenje, kao i na ljubaznost i saosećajnost. Talibani negiraju da su odgovorni za taj napad mada su i oni i Islamska država preduzimali takve napade u poslednje vreme.

Dva dana kasnije, eksplozija unutar vojne baze na istoku Avganistana usmrtila je 27 vojnika, a 57 ranila.

Pod naslovom "Ubistva, bombe na putevima i vazdušni napadi: jedan dan u Avganistanu" "Gardijan" 7. oktobra nabraja trideset različitih napada u 16 provincija (gotovo polovina Avganistana), u kojima je ubijeno 60 ljudi za 24 časa 30. juna, u danu kada je prekinuto jedno od primirja: 1 ujutru, 2 ujutru, 5.40 ujutru, 6.45 ujutru... Zatim u 16.30, 21.40, 22.00, 22.15, 22.55, 23.00, 23.05...

Tragedija kao loša normalnost? Avganistanski mediji objavili su samo nekoliko vesti o tim krvoprolićima, a međunarodni jednu jedinu.

9/11 I OPERACIJA "TRAJNA SLOBODA"

Deca rođena kada je počeo taj u Americi gotovo zaboravljeni rat ulaze u godinu punoletstva: 7. oktobra, navršilo se 17 godina od kada su američke trupe pokrenule Operaciju "Trajna sloboda" (Enduring Freedom), koju je 83 odsto Amerikanaca odobravalo, sudeći po istraživanju sprovedenom nekoliko meseci nakon ulaska u rat.

Nakon sedamnaest godina rata 49 odsto Amerikanaca pesimistično zaključuje da su SAD neuspešne u postizanju ratnog cilja u Avganistanu, dok samo trećina (35 odsto) kaže da je ta ratna misija uglavnom uspešna, proizilazi iz istraživanja koje je Centar Pju (Pew Research Center) sproveo 18-24. septembra 2018. među 1.754 odrasla Amerikanca.

Amerikanci su krenuli u taj rat u ratnoj psihozi nakon što su pripadnici Al Kaide ubili skoro tri hiljade ljudi tako što su 11. septembra 2001. oteli četiri putnička aviona, od kojih su se dva obrušila na Svetski trgovinski centar u Njujorku, a jedan na Pentagon u Vašingtonu.

Grupu otmičara je predvodio Egipćanin Muhamed Ata, a petnaest njih je poticalo iz Saudijske Arabije. Nijedan od devetnaest otmičara nije bio državljanin Avganistana, koji je u to vreme bio baza Al Kaide.

Samo nedelju dana nakon napada u Njujorku i Vašingtonu, američki predsednik Džordž Buš mlađi dobio je ovlašćenje za rat, pozvao talibanski režim da isporuči Sjedinjenim Državama sve lidere Al Kaide, obećao da će pobediti u ratu protiv terorizma i 7. oktobra 2001. zvanično pokrenuo Operaciju "Trajna sloboda". Vojska SAD, uz podršku Velike Britanije, započinje bombašku kampanju (B-52) protiv talibana. Kanada, Australija, Nemačka i Francuska obećavaju podršku i dvanaest dana nakon početka bombardovanja u Avganistan stižu i koalicione trupe.

To je bio gest međunarodne solidarnosti protiv terorističkog užasa koji je pogodio SAD i činjenice da je dve godine pre toga Savet bezbednosti UN usvojio Rezoluciju 1267 kojom je uveo sankcije protiv Al Kaide i talibana zbog njihove terorističke aktivnosti.

MISIJA OKONČANA

U tom "ratu protiv terorizma" olako je proglašena pobeda, koja još daje gorke plodove.

Američki ministar odbrane Donald Ramsfeld je 1. maja 2003. u Kabulu izjavio da je došao kraj "velikim borbama". To se poklapa sa porukom predsednika Džordža Buša mlađeg, koji, doduše, nije izgovorio rečenicu "Misija je završena" (mission acomplished), kako mu je spočitavano (to je pisalo na baneru iznad njegove glave), već je rekao da su glavne bitke u Iraku završene i da su Sjedinjene Američke Države pobedile.

To još nije bio ni "početak kraja".

Sredinom 2008. godine, sedam godina nakon proglašenja pobede u Avganistanu i Iraku bilo je belodano jasno da ništa nije gotovo – SAD su još držale oko 33.000 vojnika u Avganistanu i više od 140.000 u Iraku.

Predsednik Barak Oba-

Fotografije: AP Photo

Deca rođena kada je počeo ovaj u SAD gotovo zaboravljeni rat ulaze u godinu punoletstva, a Vašington još uvek ne zna kako da iz njega izađe mada je još 2003. proglasio pobedu – zbog procene da je poraz skuplji od vođenja rata

ma je 27. marta 2009. najavio novu američku strategiju za razbijanje Al Kaide, uz raspoređivanje dodatne četiri hiljade vojnika radi pomoći u obuci avganistanske vojske i policijskih snaga. Međutim, komandant Zajedničkih snaga za specijalne operacije general Stenli Mekristal tražio je dodatnih 40.000 vojnika.

Opozicija avganistanskom ratu je u to vreme već bila srušila holandsku vladu. Holandija i Kanada su najavile povlačenje svojih 4500 vojnika.

Amerikance nervira oprez koalicionih partnera. Mekristal putuje u "najanti-mekristalovski grad" Pariz da bi sprečio povlačenje Francuza, koji su u tom periodu u Avganistanu izgubili 40 vojnika.

On, koji je pet godina pre postavljanja na komandnu dužnost ra-

dio na tajnim operacijama i ne voli luksuzna mesta, pokazuje srednji prst svom načelniku štaba Čarliju Flinu koji ga u šali pita da li s položajem dolazi i ta večera u hotelu "Vestminster". Kaže da bi više voleo da ga puna soba ljudi šutira u zadnjicu nego da ide na tu večeru, s kim beše, s nekim francuskim ministrom. Flina pita ima li novih podataka o dvema eksplozijama koje su uzdrmale Kabul i kvarile njegove pregovore s Francuzima.

Kasnije, u razgovoru s vojnicima pod šatorom u Kandaharu čuje rečenicu vodnika Keneta Hiksa: "Ser, neki momci ovde misle da gubimo, ser!"

I sam Mekristal je priznavao da su kampanje protiv pobunjenika u Avganistanu neuredne, skupe i da lako mogu biti neuspešne. "Čak i Avganistance zbunjuje Avganistan", govorio je.

Obama ga je smenio zbog njegovih ponižavajućih komentara u magazinu "Roling stoun" o potpredsedniku Džou Bajdenu i specijalnom izaslaniku u Avganistanu Ričardu Holbruku.

Kada je 1. maja 2011. Obama objavio da su američki specijalci u Pakistanu ubili "teroristu broj 1" Osamu bin Ladena, na ulicama i trgovima Njujorka bilo je slavlje kao posle fudbalske utakmice. Obama najavljuje povlačenje trideset hiljada vojnika, ali plan se pokazuje nerealnim. To je bilo još jedno uzaludno proglašenje pobede.

ALŽIR, VIJETNAM, AVGANISTAN

Obama je podržavao, ali generali "nisu kupili" COIN – strateški plan o integraciji vojnih i civilnih resursa radi jačanja lokalne vlade i osvajanja srca i duša lokalnog stanovništva. Ta fraza je upotrebljavana i u Vijetnamskom ratu, a kao ni tamo, nije se "primala" ni u Avganistanu.

Teško je zamisliti da američki vojni personal bez poznavanja jezika, s veoma površnim poznavanjem avganistanske kulture može da isporuči sve što od njega traži COIN manual.

Tipični 21-godišnjak je pod teškim pritiskom da osvoji srce i dušu svoje tašte, a teško je očekivati da to uspe s etnocentričnim Paštunom, piše magazin "Forin afers" u članku o ograničenjima te doktrine protiv pobunjenika.

A taj plan je, navodno, pravljen na osnovu naravoučenija iz nekih od zapadnih vojnih sramota: iz gadnog rata Francuske u Alžiru (izgubljen 1962) i iz američkog fijaska u ratu u Vijetnamu koji je od 1954. do 1975. odneo 58.220 života američkih vojnika, 1,1 milion života severnih Vijetnamaca i pripadnika Vijetkonga (Fronta za oslobođenje Južnog Vijetnama), 250.000 južnovijetnamskih vojnika i oko milion civila na obe strane, a oterao u izbeglištvo dva miliona ljudi. Eksplozivno antiratno raspoloženje iz 1968. protiv Vijetnamskog rata tada je uzdrmao Ameriku.

To raspoloženje zamenili su tiha skepsa i potiskivanje saznanja da se rat još vodi.

Dva dana nakon obeležavanja sedamnaeste godišnjice Operacije "Trajna sloboda" načelnik američkog generalštaba general Mark Milej je na jednom skupu u Vašingtonu lamentirao nad tim što se po naslovima vesti teško može primetiti da je Amerika i dalje zemlja u ratu.

Posle svega, oko 66 odsto republikanaca i trećina demokrata smatra da je ulazak SAD u taj rat bio ispravan.

Možda je u toj početnoj dilemi i ključ neuspeha. Našli su gde će primeniti formulu "neprijatelj mog neprijatelja je moj prijatelj" (videti tekst u okviru). A prijateljstvo košta.

PARTNERSKI PREZIR

Avganistanski predsednik Hamid Karzai je zahtevao 10 milijardi dolara godišnje u narednoj deceniji za »

rekonstrukciju ratom opustošene zemlje kada se na desetogodišnjicu početka rata u Avganistanu u Bonu, u Nemačkoj, 5. decembra 2011. desetine predstavnika zemalja i organizacija ponovo sastalo da bi osmislili "mapu saradnje". Konferencija nije uspela.

Karzai je kasnije kritikovao pripadnike Avganistanske nacionalne armije da su više američki plaćenici nego autentična narodna vojska. Ministre iz svog tehnokratskog kabineta i šefove agencija čije su kancelarije bile pune stranih savetnika nazivao je američkim špijunima i lakejima.

Krivica za neuspeh u američkoj štampi polako se prebacuje na lokalne faktore.

"Njujork tajms" 8. avgusta 2018. pod naslovom "Rat bez kraja" opisuje haotično stanje. Vlade u Avganistanu i u Iraku, na koje su SAD potrošile milijarde dolara, slabe su, brutalne i nepouzdane. Većina infrastrukture koju su Sjedinjene Američke Države izgradile napušteno je. Od škola ili postaja ostale su ljuske, opljačkani i opustošeni spomenici zaboravljenih planova.

"Partnerske institucije" na čije su stvaranje potrošene milijarde dolara zamenili su pedofili, mučitelji i lopovi, stotine hiljada komada oružja koje su predate potencijalnim saveznicima nestale su, stigavši na crno tržište ili u ruke neprijatelja Vašingtona.

Islamska država je sponzorisana ili ohrabrena da vrši terorističke napade širom sveta – potpuno suprotno od onoga što je "rat protiv terora" trebalo da spreči.

Oblasti koje su nekada promovisane kao markeri napretka protiv pobunjenika postale su *no-go* zone, konstatuje "Njujork tajms".

Žetva opijuma je 2017. dostigla 9.000 tona, a za deset godina u provinciji Helmand površine pod makom uvećane su za 79 odsto, na 144.000 hektara. Opijum obezbeđuje 60 odsto talibanskog budžeta, pa su na osnovu Trampove odluke da pobedi u Avganistanskom ratu tamo poslati avioni F-22 i bombarderi B-52 da bi uništili 10 talibanskih heroinskih laboratorija, mali deo od 500 rafinerija te vrste u Avganistanu, piše britanski "Gardijan".

PRIVATIZACIJA RATA

"Departman za odbranu šalje brze avione od 100 miliona dolara da gađaju opijumska polja vredna 100 dolara, mi nećemo raditi ništa slično", izjavljivao je u poslednje vreme Erik Prins, osnivač bezbednosne kompanije Blekvoter (*Blackwater*) koji je, kako piše britanski "Indipendent", svuda nudio da se racionalizuje i restrukturira, odnosno privatizuje rat u Avganistanu, na koji, po njemu, SAD troše 76 milijardi dolara godišnje, što je više od godišnjeg vojnog budžeta vlade Njenog Visočanstva.

On lobira za predlog da mali timovi sastavljeni od bivših pripadnika zapadnih snaga, "veterani, a ne plaćenici" budu mentori avganistanskih trupa – živeli bi, trenirali i išli u borbu s njima – uz podršku kompanijskih aviona kojima bi piloti bili Firmini, a kopiloti i strelci avganistanski. Kaže da zna prilike i da je tamo 26 njegovih helikoptera i do sada letelo.

Na pitanje "Njujork tajmsa" kako bi predlog Erika Prinsa mogao da izgleda u praksi, mnoge političke ličnosti ukazale su na primer avganistanskih specijalnih milicija koje su u aranžmanu CIA bile aktivne u nekoliko delova Avganistana i više puta bile optužene za nasilje nad civilima.

Predsednik Avganistana Ašraf Gani odbacio je zahteve za sastanak sa Prinsom, rekavši da "strani plaćenici nikada neće biti dozvoljeni u ovoj zemlji". Njegov savetnik za nacionalnu bezbednost je saopštio da avganistanska vlada neće dozvoliti da borba protiv terorizma postane "profitni posao".

"Njujork tajms" piše da je Prins takođe organizovao prezentacije svog predloga kao pokušaj da iskoristi mineralno bogatstvo u Avganistanu – što je omiljena tema predsednika Donalda Trampa, koji se žalio da Sjedinjene Države ne dobijaju dovoljno sredstava od svojih ratnih napora.

Kompanija Blekvoter dobila je stotine miliona dolara u vojnim ugovorima sa SAD, uglavnom u Iraku, ali je dospela na crnu listu nakon što su njeni "izvođači" 2007. godine masakrirali civile u Bagdadu, konstatuje "Njujork tajms".

Primer na koji se Prins poziva je Istočnoindijska kompanija koja je stvorila vlastitu imperiju u Indiji i, koristeći lokalne resurse, delovala 200 godina. "Ne zagovaram kolonizaciju, naravno, ostavimo po strani politiku ", rekao je Prins za "Indipendent". Istočnoindijska kompanija je napravila ogromnu količinu novca za svoje akcionare i britansku krunu, ali se u Indiji na nju gleda kao na sredstvo brutalne eksploatacije, primećuje "Indipendent", uz napomenu da je Robert Klajv (*Robert Clive, "Clive of India" 1725–1774*), britanski oficir i privatnik koji je u Indiji uspostavio dominaciju Istočnoindijske kompanije bio osuđen pred parlamentom u Londonu zbog zlostavljanja i korupcije i da je taj kvazi vicekralj Indije završio kao usamljenik,

koji je počinio samoubistvo prerezavši grlo britvom.

Svoju strategiju Prins je, kažu, predložio Beloj kući, naišavši na podršku Stiva Banona, tada Trampovog glavnog stratega i Trampovog zeta Džareda Kušnera, ali su je odbili tadašnji savetnik za bezbednost general Herbert Mekmaster, tadašnji državni sekretar Reks Tilerson i general Džejms Matis, koji zagovara jačanje američkog vojnog angažovanja u Avganistanu, što se videlo po bacanju majke svih bombi na pećine Tora Bora 2017. i po slanju novih 3000 vojnika u Avganistan.

To, zapravo, dramu vraća na početak.

Ili je to još jedno pokazivanje snage pred neke pregovore. Povremeno se, naime, pojavljuju vesti o kontaktima Amerikanaca s talibanima u Kataru i o sveavganistanskim pregovorima u Moskvi, u koju su talibani nakon mnogih godina neprijateljstava, na zadovoljstvo Rusa, ipak došli, dok su Amerikanci tamo zasad samo poslali posmatrače.

BRAĆA PO ORUŽJU: Avganistanski i američki vojnici

RATNE ŽRTVE

Prema listu "Militari tajms", general Mark Milej je pomenuo podatak da je u ratu koji se nastavlja za tih sedamnaest godina poginulo ili ranjeno 58.000 Amerikanaca (mnogi od njih su pripadnici armije).

Jedan izvor tvrdi da je u Iraku i Avganistanu poginulo oko 7.000 američkih vojnika (u Avganistanu 2.400), a da je ranjen 20.431 američki vojnik u Avganistanu, a u Iraku njih 33.328.

Predsednik Avganistana Ašraf Gani saopštio je ovih dana da je samo od 2015. do 2018. poginulo oko 30.000 avganistanskih vojnika – 20 poginulih dnevno.

Institut "Votson" za međunarodne i javne poslove na Univerzitetu Braun u Rod Ajlandu je sredinom novembra 2018. objavio izveštaj profesorke političkih nauka Nete Kraford o ljudskoj ceni " post 9/11" ratova (*Human Cost of the Post-9/11 Wars: Lethality and the Need for Transparency, Watson Institute for International and Public Affairs at Brown University*).

U njemu se konstatuje da je u Avganistanu, Iraku i Pakistanu od 2001. godine život izgubilo 480.000 i ranjeno 507.000 civila, naoružanih boraca, policajaca i pripadnika američkih i savezničkih trupa.

Neta Kraford uočava da je potcenjen broj ljudi koji su ubijeni u ratovima Sjedinjenih Država posle 11. septembra, uprkos pokušaju mnogih nevladinih organizacija da ih registruju.

Na primer, desetine hiljada civila možda je poginulo u preuzimanju Mosula i drugih gradova od Islamske države, ali njihova tela verovatno nisu otkopana, kaže se u izveštaju Instituta "Votson".

U Avganistanu, konkretno, Sjedinjene Države i njeni saveznici su u okviru doktrine o izbegavanju kolateralnih žrtava koju je podržavao predsednik SAD Obama uspeli da smanje broj civila ubijenih u vazdušnim napadima, ali u poslednjih nekoliko godina veliki broj civila ubile su "provladine snage".

Oko polovine od 2,6 miliona izbeglica iz rata u Avganistanu registrovano je u Pakistanu (1,3 miliona ljudi), a u Iranu živi više od 900.000 Avganistanaca. Većina izbeglica od rata protiv Islamske države u Iraku i Siriji našla je utočište u Turskoj – gotovo 3,5 miliona ljudi. Iran je takođe primio skoro milion Sirijaca i Iračana.

Izgleda da najave izlaska Amerikanaca iz Avganistana nisu toliko uslovljene neraspoloženjem javnog mnjenja, koje počinje da sumnja u uspeh američke misije, možda više i ne veruje u floskule o takozvanom čistom ratu, ali nije revoltirano zbog nivoa američkih žrtava – a ni kolateralnih. Ljuti su zbog kolateralnih žrtava koje izazovu drugi, za to se brinu korporativni mediji.

CENA PORAZA

Priča o izlasku iz Avganistana vezana je za novac. Prema pisanju magazina "Forin afers", na svakog vojnika u Avganistanu američka vlada troši milion dolara godišnje.

Institut "Votson" je 14. novembra 2018. objavio i izveštaj o ceni rata (*Cost of war, Neta C. Crawford, November 14, 2018*) iz koga proizilazi da američki ratovi u Avganistanu, Iraku, Siriji i Pakistanu od početka 2001. američke poreske obveznike koštaju 5,6 biliona dolara. To je više nego tri puta veća suma od one koju objavljuje Departman za odbranu, po kome su ukupni troškovi tih ratnih sukoba od 2001. godine iznosili oko 1,5 triliona dolara. Izveštaj Pentagona pokriva operativne troškove vezane za rat, uključujući plaćanje trupa, obuku, transport, opremu, medicinske usluge, hranu i odeću. Od 1,5 triliona dolara, približno 730 milijardi dolara potrošeno je u Iraku. Na rat u Avganistanu otišao je najveći deo ostatka.

Institut "Votson" je, međutim, u ratne troškove uračunao ne samo potrošeni novac već i visinu preuzetih obaveza – troškove ratnih zajmova i dugoročni trošak za brigu o veteranima, koji je procenjen na oko bilion dolara do 2056. Departman veteranskih poslova predviđa da će broj ratnih veterana nastaviti da raste i da će ih 2039. godine biti više od 4,3 »

Neprijatelj mog neprijatelja

Amerikanci su već osamnaestu godinu zaglibljeni u ratu u Avganistanu čitavih 39 godina zahvaćenom građanskim ratom, punom krvavih preokreta kojima su i oni kumovali.

Prosovjetski predsednik Nur Muhamed Taraki je 1979. svrgnut atentatom (navodno udavljen jastucima). Potom je vlast preuzeo Hafizulah Amin, koga je Leonid Brežnjev sumnjičio da se naginje ka NATO i namiguje Kinezima. Usledila je sovjetska invazija, pa je na čelo Avganistana doveden Babrak Karmal. On je u vreme Gorbačova svrgnut (dobio azil u Moskvi), a novi šef je 1986. postao Muhamed Nadžibulah. Nakon sovjetskog povlačenja 1989, propasti SSSR-a i sloma komunizma, njegova vlast doživela je raspad aprila 1992. Nadžibulah je još četiri godine živeo u utočištu u kompleksu Ujedinjenih nacija u Kabulu, u koji su 1996. provalili talibani, ubili i njega i njegovog brata i njihova tela obesili ispred predsedničke palate.

Tokom novog avganistanskog rata (1992–1996) tokom koga je ubijeno 50.000 Avganistanaca, talibani su preovladali i pod komandom mule Muhameda Omara proglasili Islamski Emirat Avganistana. Uspostavili su Ministarstvo za promociju vrednosti i prevenciju greha, uništavali kulturne spomenike kao što su džinovske figure Bude, ograničili prava žena, progonili naročito Hazare i šiite. U to vreme dobijali su podršku od Pakistana (vojnu), a diplomatski su ih priznale vlade Saudijske Arabije, Pakistana i Katara koje su bile prijatelji Amerike.

Verujući da su oni snaga koja bi konačno mogla da okonča nasilje, talibane je tada podržao Hamid Karzai koji je 2001. pozvao savezničke zemlje da pročiste njegovu naciju od stranih (arapskih, po BBC-ju) terorista Al Kaide koji je, prema sporazumu raznih frakcija tokom pregovora u Bonu u Nemačkoj, došao na čelo Avganistana.

On je, inače, tokom rata protiv sovjetskih štićenika 1980-ih pomagao u organizovanju mudžahedina Paštuna, mada kažu da nije učestvovao u borbama, već u prikupljanju novca u Pakistanu. Posle sloma Nadžibulahove vlasti vratio se u Avganistan i postao zamenik ministra inostranih poslova. Kad su na kraju građanskog rata (1992–1996) pobedili, talibani su mu ponudili mesto ambasadora u UN, ali je on odbio. Kad je njegov otac 1999. ubijen dok se vraćao s molitve, sumnjao je da je to bilo delo talibana. Prema američkom Nešenel pablik radiju, tvrdio je da su talibani pod kontrolom pakistanske obaveštajne službe.

Protiv talibana se u to vreme borila Severna koalicija koju su sačinjavali Uzbeci, Hazari, Turkmeni i nešto Paštuna. Na čelu je bio Ahmad Šah Masud, zvani Lav iz Panđšira komandant mudžahedina iz Avganistanskog (antisovjetskog) građanskog rata 1979–1989. Sever Avganistana i dolina Panđšir bili su jedine teritorije u zemlji koje talibani nisu nikada osvojili.

Dva dana pre napada na Svetski trgovinski centar i Pentagon, Ahmada Šaha Masuda ubili su pripadnici Al Kaide, navodno zbog sumnje da su neke ljude u njegovom okruženju američke službe vrbovale radi ubistva Bin Ladena.

POLAGANJE ORUŽJA: Bivši talibanski ratnici u Jalalabadi

»

miliona. Kako oni budu starili, troškovi za njihovu zdravstvenu zaštita i potrebe za negom invaliditeta će se povećati.

Uračunato je i to što je američki Departman odbrane između 2010. i 2015. kupovao u proseku 102 miliona barela goriva godišnje i bio najveći pojedinačni korisnik nafte u svetu.

NEMA NAČINA DA OVO FUNKCIONIŠE

Američki ratni tempo u Avganistanu zapravo diktira izreka Marka Mileja da je od prevencije rata skuplje vođenje rata, a da je od vođenja rata skuplji poraz.

U Avganistanu i u Iraku misija američkih vojnika svela se samo na to da se brinu jedni o drugima, čuvajući svoja robusna utvrđenja koja su u vojničkom slengu nazivana "spužve za metke". Skriveni talibani bi zapucali na izolovanu bazu, američki vojnici bi uzvratili vatru, pa bi se napadači povukli, a Amerikanci zapucali iz bacača ili iz artiljerije, a pre nego što avioni počnu da bacaju bombe po brdima.

Da su mnogi civili protiv Amerikanaca, indikatori su bili svuda – od hladnih pogleda, do sela u kojima nema borbeno sposobnih muškaraca, koja izgledaju kao dolina žena, dece i staraca. Mlađi ljudi se skrivaju u planinama. Amerikanci bi ih viđali samo petkom, kada bi ostavili oružje da posete džamiju u Babejalu.

Pentagon je govorio o odvajanju pobunjenika od stanovništva. Šta ako su pobunjenici bili stanovništvo?

Takvo stanje "Njujork tajms" plastično opisuje i kroz priču o specijalisti Robertu Sotou, koji je bio obuzet strahom kada su vojnici jednog popodneva početkom aprila 2009, mrmljajući grube reči, napustili svoju isturenu bazu Outpost Korengal na jednoj planinskoj kosi u istočnom Avganistanu. Njegova grupa se, inače, u radiokomunikaciji zvala Vajper (*Viper* izraz za opasnu zmiju i opasnu lukavu osobu).

Mnogi od vojnika su smatrali da je njihov plan budalast i opasan – gubitak vremena frustrirane vojne jedinice koja pokušava da pokaže aktivnost u haotičnom ratu.

Soto je imao deset godina 11. septembra 2001. kada mu je učitelj rekao da su avioni udarili u kule Svetskog trgovinskog centra, a otac – da je Amerika na-

Pre toga je Masud upozoravao Amerikance da Al Kaida sprema veliki napad. Ubistvo Masuda bilo je prvi samoubilački napad u avganistanskom ratu, pre toga bombaši samoubice tamo nisu postojali. Ubili su ga tobožnji novinari koji su došli da ga intervjuišu, a eksploziv je bio skriven u kameri.

Saudijac Osama bin Laden je u kasnim 1980-im vodio terorističku grupu iz Avganistana i Pešavara u Pakistanu, pa delovao u Sudanu 1991. godine, pa se vratio u Avganistan, gde ga je štitio osnivač talibanskog pokreta mula Muhamed Omar, koji je bio pripadnik mudžahedina u vreme borbe sa sovjetskim trupama i na čelu Avganistanskog Emirata 1996–2001.

Tokom američke intervencije 2001. Osama bin Laden se sklonio u kompleksu pećina Tora Bora, u čijoj je izgradnji i opremanju mudžahedinima tokom rata protiv Sovjeta, navodno, pomagala CIA. Kompleks Tora Bora Amerikanci su tada bombardovali puna 72 sata, ali Bin Laden je, navodno, na konju pobegao u Pakistan 16. decembra – samo dan pre nego što su avganistanske snage zarobile dvadesetak preostalih pripadnika Al Kaide.

istočno od Kabula

U potiskivanju talibana važnu ulogu odigrao je general Abdul Rašid Dostum, Uzbek po ocu, Turkmen po majci. On je u toku građanskog rata 1979–1989. bio protiv mudžahedina, pa prešao na njihovu stranu i kontrolisao severni deo Avganistana (po njemu nazvan "Dostumistan"), i borio se protiv talibana, pred kojima je 1997. pobegao u Tursku. Dostum je preživeo i žešći izazov – napad talibanskog bombaša samoubice.

Vratio se u Avganistan pre dolaska Amerikanaca, a snage pod njegovom komandom su uz vojnike američke koalicije brzo potiskivale talibane koji su Kabul napustili već 13. novembra, a Džalalabad 14. novembra 2001.

Posle su, u vreme Obaminog mandata, Amerikanci pokrenuli istragu bez rezultata protiv generala Dostuma zbog navodnog ubistva 2000 talibana koji su se 2001. kod Mazare Šarifa predali njegovim snagama. Kako je pisala španska "Avangardija", krvava istorija Mazare Šarifa svodi se na to da su talibani, kad su tamo zavladali 1997, ubijali Hazare, a ovi se, kad je došlo oslobođenje, masovno svetili zarobljenim Paštunima. Za mandata predsednika Karzaija, Dostum je bio načelnik štaba vrhovne komande i ministar vojni. Od 2014. je potpredsednik Avganistana.

Američki magazin "Nejšen" pisao je da su 2016. EU, Kanada i Australija tražile da se protiv Dostuma sprovede i detaljna istraga zbog navodnog seksualnog nasilja nad političkim rivalom Ahmadom Iščijem, koga su generalovi ljudi navodno oteli tokom jedne buskaši utakmice (бузкаши, buzkashi – igra na konjima s trupom ovce, nalik na polo), držali ga u privatnom zatvoru, mučili ga, silovali pomoću puščane cevi i pretili da će ga baciti konjima pod kopita i njime igrati buskaši.

U junu 2018, u trenutku kada se vraćao nakon skoro godinu dana novog egzila u Turskoj, u koju se sklonio zbog optužbi za torture nad političkim rivalom, preživeo je atentat. Kolona vozila u kojoj je bio napustila je kabulski aerodrom samo nekoliko trenutaka pre nego što se bombaš samoubica razneo usmrtviši 14 osoba. Odgovornost za napad preuzela je Islamska država protiv koje Dostum ratuje od 2014. ¶

padnuta. Sa 19 godina, kao student drame iz Bronksa, prijavio se u vojsku motivisan željom da zaštiti SAD od novog terorističkog napada. U tom trenutku njegova baka, u čijem stanu u Bronksu su živeli, bila je u svom rodnom selu u Portoriku. "Da sam bila tu, ne bih mu dala da ode", govorila je kasnije.

Nekoliko narednika sa iskustvom iz Iraka i Avganistana koji su ga obučavali, Soto je smatrao najimpresivnijim ljudima koje je ikada sreo. U bazi Fort Hud u Teksasu pridružio se Prvoj pešadijskoj diviziji, predviđenoj za takozvanu rotaciju u Avganistanu. Narednik Tomas Rajt je odredio da *fucking new guy* Soto bude nosilac municije u mitraljeskom odeljenju.

Sotoa je impresionirao Nejtan Koks, vodnik sa iskustvom iz Bosne i Iraka i sa istetoviranim simbolom knjiškog moljca. On je kao i Soto bio umetnički nastrojen, pa je ponekad crtao portrete oficira. Soto je pored glumačkog talenta bio i muzički nadaren, i zabavljao je vojnike pesmama po želji: *R&B, rap, rock, hip-hop, the blues*...

U Avganistanu Sotov idealizam se brzo pretvorio u realizam, dok je postajao napetiji nego ranije i stariji nego što jeste, pod teretom duhova poginulih prijatelja i uzora.

Početkom aprila 2009. misija Sotovog voda bila je da se spusti niz planinsku padinu i pokuša da postavi noćnu zasedu talibanima. Bilo ih je oko 30 muškaraca, s puškama i mitraljezima ojačanih sa izviđačima, mešavinom prvobitnih članova voda i vojnicima koji su zamenili ranjene i mrtve. Sa zamenama, taj vod je bio popunjen sa oko dve trećine.

Soto je osećao "da neke oči" prate patrolu. "Nema načina da ovo funkcioniše," rekao je.

Pre mraka postavili su zasedu na nekom ćuviku. Vazduh je bio hladan i Soto je drhtao. Izvadio je suvi donji veš i čarape iz ranca, promenio odeću, pojeo proteinsku tablu i zalio je vodom. Video je bazu svoje jedinice odozgo preko otvorenog prostora i shvatio da bi tako morala izgledati militantima kada bi napali.

Daleki poziv na molitvu odjekivao je u planinskom vazduhu. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Kako pobediti u digitalnoj revoluciji

"Živimo u vremenu u kom gotovo sve kompanije moraju da pronađu način da odgovore na digitalnu revoluciju. Izazovi nisu samo konkurentske kompanije, već oni dolaze i sa drugih strana"

Jedna od ključnih poruka aktuelne kampanje "Budimo pametni" je da će 65 odsto današnjih prvaka raditi poslove za koje u Srbiji danas ne postoji obrazovanje. Takve poslove budućnosti stvaraće kompanije koje budu preživele Četvrtu industrijsku revoluciju i uspešno se prilagodile napretku tehnologije koja polako briše granice između fizičkog, digitalnog i biološkog. Na ovom putu transformacije kompanijama je potrebna pomoć da bi prepoznale sve prilike koje novo doba donosi i razumele kako da te prilike iskoriste. Tu nastupaju profesionalci specijalizovani za ovu temu – konsultanti za digitalnu transformaciju među kojima je i tridesetčetvorogodišnji Momir Đekić, koji vodi tim za inovacije u kompaniji TeleGroup, jednoj od 23 članice neprofitne organizacije Inicijativa "Digitalna Srbija".

"VREME" Kako je izgledalo vaše profesionalno putovanje i kako ste postali konsultant za digitalnu transformaciju?

MOMIR ĐEKIĆ: Imao sam neverovatnu sreću da se rodim te "prave" 1984. godine u porodici u kojoj je tehnologija bila svakodnevica. Moj otac je naučnik koji se bavio razvojem raketnih sistema u Vojnotehničkom institutu i u mom stanu je postojao računar, drevni osmobitni ZX Spectrum. Sa šest godina sam počeo da programiram, a engleski sam učio čitajući uputstva za programiranje na Basic programskom jeziku. Tek sa 10 godina sam napisao nešto zapravo korisno (smeh), a to je bila igra "potapanje podmornica" da više ne bismo morali da crtamo šablon za podmornice pola sata pred svaku igru. Nakon završetka beogradskog ETF-a, ali i poslovne škole na Bledu u Sloveniji, imao sam priliku da radim u korporaciji, regionalnom softverskom lideru, ali i startap kompaniji iz sveta Fintech-a, koja je radila na novim proizvodima za finansijsku industriju Australije.

Kako velike promene traže svež pogled na suštinu, tako sam se i ja, krećući se u IT krugovima, upoznao sa ljudima iz TeleGroupa, koji su se zaputili na put promena. Posle gotovo dvadeset godina tehnološkog utemeljivanja tržišta telekomunikacija, energetike i javnog sektora, kompanija TeleGroup je uhvatila talas digitalne revolucije i počela da razmišlja o proširenju svog portfelja usluga. U svom središtu je pozicionirala inovaciju što se poklapa sa mojim viđenjem tehnološke stvarnosti. Vremenom, iskristalisali smo put ulaganja u novo, zbog čega smo formirali tim koji se danas bavi inovacijama u beogradskom co-working prostoru ICT Huba, izmešten iz kompanijskog sedišta. Tu smo okruženi mladim i kreativnim ljudima iz različitih poslovnih provenijencija.

Najstariji član vašeg tima za inovacije ima 22 godine. Kako ste oformili ovaj tim?

Skupili smo se na neverovatan način. Na jednoj od poznatijih tehnoloških grupa na Fejsbuku kontaktirao nas je momak od 17 godina sa idejom za saradnju. Upravo se taj najmlađi član tima pokazao i najagilnijim – u kratkom roku učestvovao je na svim hakatonima u ICT Hub-u (osvajao je čak i nagrade) što je našem timu donelo poznanstva ne samo sa stanarima ovog prostora, već i mnogim kompanijama koje ulažu u inovacije. Njegovim zalaganjem probuđena je nova energija koja nas sve čini mladima, a mladi su uvek inspiracija. Mladi se mogu promeniti u sekundi. Bez obzira na industriju, mladi menjaju kontekst i smišljaju ideje bez zadrške. Tada, čak i mi stariji, sa usađenim strahom od rizika, dobijemo motiv da taj strah prevaziđemo i kažemo: "Idemo! Idemo dalje!".

Da li je u bližoj prošlosti postojao "proto-digitalni konsultant" ili je ovo zanimanje potpuno novo?

Kada kuvaš kvalitetno jelo, osnova je u temeljcu ili kako se drugačije kaže, bujonu. U današnjem, instant svetu, retko ko kuva bujon od pravih sastojaka. Koristimo kocku, koju prokuvamo za par minuta i time dobijamo zamensku, instant varijantu bujona. Slično je i u ovom našem poslu. Prečesto želimo da rešenje dobijemo instant, a suština je u tome da moramo pustiti vreme da odradi svoj posao. Ipak, i sastojci moraju biti pravi.

Sve revolucije ovog sveta su slične u tome da se ništa u njima ne dešava po prvi put. Mi smo u procesu promene otkako postojimo. Isti izazov su imali naši roditelji i njihovi roditelji – kako da se pronađu u novom svetu? Moj posao je, suštinski, da pomognem ljudima da shvate da je digitalna revolucija odavno počela, da smo svi njen deo i da pronađu način da iz nje izađu kao pobednici.

Šta je, zapravo, posao konsultanta za digitalnu transformaciju?

Reč je o suštinskoj transformaciji, nikako formalnoj. Posao konsultanta je da pronađe načine na koji kompanija može inovirati, menjati poslovni model, uvoditi nove proizvode ili usluge, a sve u cilju povećanja prometa ili profita, smanjenja troškova, povećanja operativne efikasnosti i zadovoljstva svojih korisnika. U ovim je procesima tehnologija samo alat – nikako svrha samoj sebi. Kao jedan od svega dvadeset konsultanata pri Centru za digitalnu transformaciju, osnovanom od strane Privredne komore Srbije, sa koleginicama i kolegama putujem po Srbiji i pomažem kompanijama da pro-

Foto: Digitalna Srbija

Sve revolucije ovog sveta su slične u tome da se ništa u njima ne dešava prvi put. Mi smo u procesu promene otkako postojimo. Isti izazov su imali naši roditelji i njihovi roditelji – kako da se pronađu u novom svetu

nađu načine da tehnologiju iskoriste na najbolji mogući način.

Kako se zaista digitalno transformiše jedna kompanija? Koje su etape te transformacije i koje su najteže?

Sam izraz "digitalizacija" je opasan jer u sebi krije mnogo toga što ne znamo. To je tuđica koju, ukoliko smo neupućeni, možemo pogrešno tumačiti. Tri su pojma ovde važna: *informatizacija* koja kaže da je: mali Momir sa deset godina igru "potapanje podmornice" sa papira preveo u elektronski oblik. Dakle, reč je o prevođenju iz analogne u digitalnu formu. Sledi *digitalizacija*, u kojoj se bavimo unapređenjem procesa uz pomoć tehnologije. Njen ključni momenat je ono što povezuje svaku industrijsku revoluciju – veći stepen automatizacije. Tek onda dolazimo do *digitalne transformacije* koja prevazilazi procese digitalizacije. Ona podrazumeva sistemsko prilagođavanje promenama što je najvažnija karakteristika opstanka i obezbeđuje nove puteve održivog razvoja. Izreka kaže: "Kada zmija presvuče kožu, ona se menja. Kada gusenica postane leptir, ona se transformiše."

Živimo u vremenu u kom gotovo sve kompanije moraju da pronađu način da odgovore na digitalnu revoluciju. Izazovi nisu samo konkurentske kompanije, već oni dolaze i sa drugih strana. Ova transformacija govori o promeni u pozicioniranju biznisa u odnosu na korisnika – onaj koji ponudi brži i jednostavniji sistem koji korisniku daje moć, taj je napravio ključni korak i jednim potezom "obrisao" konkurenciju! Šta je zajedničko za Airbnb, Booking, Uber ili Car:Go? To što su stavili korisnika u centar i napravili revoluciju.

Ljudi vole da probaju novo i da vam kažu šta misle o tome, a uglavnom nemaju pojma šta hoće (smeh), i zato je poenta digitalne transformacije ne da pitate ljude šta žele, već da razumete njihove potrebe, težnje i da ponudite rešenje koje će probati i utvrditi šta im zaista odgovara. Najteži korak je prvi, a to je spoznaja igre koju kompanija mora da igra, a ta igra je beskonačna. Često se susrećem sa kompanijama koje, recimo, imaju sve neophodne softvere, ali nemaju strategiju – imaju samo taktiku. To je veoma loša partija šaha u kojoj čekate nečiji potez i stalno ste reaktivni, a morate biti proaktivni, stalno tražiti prilike i kreirati poteze u skladu sa sopstvenim željama. Često čujemo od kompanija kako one imaju iskustva u radu i da im nije potrebna podrška ovog tipa. Moj komentar na to je pokušaj da ih usmerim na konkurenciju koju oni ne vide, koja je "ispod radara".

Namesto da stalno jurcamo tražeći način da se "nivelišemo" sa drugima, suština je da je digitalna transformacija dugotrajan proces. Zato mora da postoji strategija, a naša uloga je upravo u tome da im pomognemo da naprave strategiju i da kao organizacija proaktivno učestvuju u procesu digitalne transformacije, učeći na svakom koraku ovog dugog puta.

Kako savetujete svoje "štićenike" o budućnosti?

Najbolji način da se ostane konkurentan u ovom brzopromenljivom vremenu jeste stalno učenje. U tom smislu, ključna je želja da stalno iznova otkrivamo sebe. Ipak, treba obratiti pažnju da iskustvo nema zamenu, a da bismo ga ostvarili, moramo ga živeti. ¶

ALEKSEJ KRPAN

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

ZORAN STANOJEVIĆ

Ceo život u zrnu pirinča

Svaki čovek koji je u svoje telo ubacio neku tehnologiju može se smatrati kiborgom, tako barem misli Nil Harbison koji je nesumnjivo spoj čoveka i mašine. Budući da je daltonista, on je u glavu ugradio čip sa antenom koji mu boje prevodi u tonove, a može da komunicira i sa drugim elektromagnetnim talasima koji dopiru do njega. Zvanično je priznat kao kiborg, ima potvrdu britanske vlade za to. Proletos je bio u Beogradu i potpuno je normalna osoba, osim što mu iz glave viri žica, poput nekog čuperka.

Gledajući Harbisona, pomislite kako ipak ne biste išli tako daleko, ali njegova definicija u kiborge ubraja i ljude sa pejsmejkerom ili one koji koriste visokotehnološke proteze, obično za ekstremitete. Sada bi se ta lista mogla dramatično proširiti na gotovo sve nas. Pod uslovom da pristanemo da se čipujemo, odnosno da nam u šaku ugrade čip veličine zrna pirinča.

Ne radi se ni o kakvoj modi, poput pirsinga koji je daleko invazivniji, već o praktičnoj potrebi. Sve više smo okruženi automatizovanim stvarima koje od nas traže pasvorde, šifre, otisak prsta ili neku sličnu biometriju. Sve se to može ujediniti u malecki, nevidljivi uređaj koji nam potom omogućuje da samo mahnemo ili prislonimo ruku i tako otključamo vrata od stana ili kola, uđemo na utakmicu ili se prijavimo za popust na koji imamo pravo. Umesto da kopamo po torbi ili džepovima u potrazi za ključem ili karticom koje smo zaboravili kod kuće. A ruka nam je, kako bi se reklo, uvek pri ruci.

Čipovanje je uzelo maha u Skandinaviji, posebno u Švedskoj gde ima već četiri hiljade ljudi koji tu tehnologiju koriste. Ugrađivanje košta malo manje od dvesta dolara, a mogućnosti se svakodnevno šire. Recimo, da biste nekome dali svoje podatke ili se sprijateljili na društvenoj mreži, dovoljno je da mu rukom tapnete po telefonu. Ne trebaju vam vizit karte niti kompjuter.

Stručnjaci kažu da Švedska prednjači jer njeni građani imaju veliko poverenje u institucije, te ne brinu da li bi neko mogao da zloupotrebi njihove podatke. Takođe, skloni su ranom prihvatanju noviteta, naročito tehnoloških.

Mi ostali, koji svako unapređenje najpre sagledamo sa mračne strane, strahujemo od toga da nam neko ishakuje čip i sa njega poskida i šifre i podatke o našem zdravlju, što se takođe stavlja u memoriju čipa kako bi nam olakšalo razne kritične situacije.

Ugrađivanje je lako i bolno koliko i vađenje krvi iz prsta, kažu. Lako se i vadi ako odlučite da se iz kiborga vratite među običan svet. Predviđa se da bi ta tehnologija u skorije vreme mogla da se omasovi toliko da će nečipovane gledati popreko. Kao što gledamo nekoga ko nam kaže da ne koristi mobilni telefon.

Kada se to ostvari, za overavanje bilo kakvog ozbiljnog dogovora biće dovoljno da se rukujemo... ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

O BORSKOJ BELEŽNICI (6.)

ALEKSANDAR ZOGRAF.

RADNOTIJEVA GRUPA JE NASTAVILA MARŠ PRE NEGO ŠTO SE POKOLJ U CRVENKI DESIO, ALI SU NADOMAK SIVCA BILI PRESRETNUTI OD GRUPE NEMAČKIH VOJNIKA KOJI SU OTIMALI PRSTENJE I PREOSTALE VREDNOSTI OD LOGORAŠA. MUZIČAR MIKLOŠ LORŠI (LORSI MIKLÓS) NIJE ŽELEO DA SE ODVOJI OD VIOLINE KOJU JE VEZAO ZA LEĐA, NAKON ČEGA JE U NJEGA PUCAO VOJNIK... RADNOTI JE SA JOŠ JEDNIM LOGORAŠEM PRIDRŽAO LORŠIJA, KADA JE USLEDIO PUCANJ U GLAVU. RADNOTI ĆE KASNIJE TOKOM PUTA NAPISATI PESMU PODSTAKNUT OVIM STRAŠNIM DOGAĐAJEM, ISPISANU NA ETIKETI OD MEDICINSKOG SREDSTVA, KOJA JE BILA UMETNUTA U BELEŽNICU IZ BORA...
NAKON PRELASKA MAĐARSKE GRANICE, RADNOTI SE ZATEKAO U GRUPI KOJA JE BILA PRISILJENA DA TOKOM DESETAK DANA RADI U FABRICI KOŽE U MOHAČU... VEĆ SASVIM ISCRPLJEN, RADNOTI JE TU NAPISAO KRATKU PESMU "TREĆA RAZGLEDNICA"
...
NASTAVIĆE SE

Jesen

U redu, neću reći da je to baš normalno (uostalom, šta je normalno?), ali volim jesen. Uzbudim se kad je, u septembru, osetim u nozdrvama. U oktobru se, kada zasjaju hladni dani, ispunim neuporedivim samopouzdanjem. Novembarsko tmurno, hladno i kišovito vreme gura me u spokoj. (Pretpostavljam da i bubašvabe osećaju sreću u vlažnim i hladnim sredinama.) Pogled mi slobodno prolazi kroz gole grane. Najzad se, onako natmuren, uklapam u sveopšte (ne)raspoloženje, ali u sebi nisam taman. Naprotiv.

Naravno da sam se pitao šta je razlog tome. Kao mladog čoveka proleće me je guralo u očaj. Kako bi devojke, postepeno, odbacivale slojeve odeće sa sebe i sve više ogoljavale ruke, noge i grudi, tako sam ja tonuo u tamu jer nisam mogao da podnesem svoje mršave ruke i pikljave noge, mrzeo sam svoja uska ramena do tada fino upakovana u zimsku jaknu. Kako su se devojke, omamljene čulnošću, sve glasnije smejale, ja sam postajao sve tiši i povučeniji. Leto bi donosilo izvesno opuštanje pa bih, malo ohrabren sveopštom golotinjom, sebe bodrio time da ne izgledam kao skelet nego sam, eto, vižljast, a ruke i noge nisu anatomski rekviziti prevučeni kožom, nego su, na primer (ubeđivao sam sebe), srazmerne. Srazmerne čemu? Toliko daleko nisam smeo da idem u istraživanju sopstvene telesnosti, naročito zato što me, uprkos vižljastosti i srazmernosti, devojke i dalje nisu primećivale, ali sam makar nosio majice, a ne, kao do sredine jula i kao pravi iskompleksirani kreten, košulje s dugim rukavima. (Do kratkih pantalona, ipak, nisam dospeo nikada.) Svojski sam (i bezuspešno) pokušavao da odvratim pogled od ženskih grudi što su, oslobođene težine odeće, podrhtavale ispod tankih majica, dok su zategnuti kvadricepsi butina, do kojih kratke haljine nisu dopirale, bili čista tortura za mene. Mrzeo sam proleće. Mrzeo sam leto. Zato mi je jesen donosila olakšanje, a devojke, zasićene letnjim sokovima, primirile bi se, te bi po koja i obratila pažnju na mene. Posle se, kad sam postao Džordž Kluni, to unekoliko promenilo, ali proleće, svejedno, nisam uspeo da zavolim.

Foto: Marija Janković

U međuvremenu, na jesen su se događale i neke teške stvari, ali, iz nekog razloga, pamtim samo one dobre. Prvi boravak u Parizu dogodio se u jesen. Potom i drugi. Upravo u vozu za Pariz, te 1987. godine, pročitao sam prvu rečenicu *Ranih jada*, da je nikada više ne zaboravim (navodim po sećanju): "S jeseni, kada počnu vetrovi, lišće divljeg kestena pada strmoglavce, s peteljkom naniže. Tada se začuje tup zvuk, kao da je ptica udarila kljunom o zemlju". Iako mi je ideološki bio gadan, od svih praznika najviše sam voleo 29. novembar i majčine sarme koje su išle s njim. (Danas praznike ni ne pamtim. Umem da dođem na posao i ne zateknem nikog, obaveste me ljudi na ulazu u zgradu da je državni praznik. Koje države, pitam?) Sećam se i jesenjeg lova na zečeve, u kojem sam bio zadužen da dižem galamu, plašim ih i teram u ogromne razapete mreže. Ne sećam se da li sam nekog uspeo da preplašim, ali jedan poveliki koji je, poput nindže, iskočio iz grma, na mrtvo je ime isprepadao mene. Posle svega bio sam mokar, blatnjav i umoran, ali gulaš sa zečetinom bio je genijalan. Na jesen je A. najzad pristala da spava sa mnom. Svoj prvi veliki prevod završio sam u septembru. Sajam knjiga je uvek u oktobru. Važan mi je 16. novembar. Na jesen je fudbal u punom jeku, kako evropski tako i američki. Ali ponad svih spoljašnjih povoda, adolescentskih kompleksa, psiholoških uslovljenosti ("jesenja depresija") i plašenja zečeva, postoji u jeseni jedna vrsta postojane radosti koju sam, mislim, uspeo da usvojim: prilepim se za sebe na takav način da me, na sopstveno iznenađenje, ta slepljenost ne žulja. U dugim jesenjim šetnjama, čak i kada sipi, čak i kada je hladno, retko mi šta skrene pažnju sa udubljenosti u sebe, te me, neretko, obuzmu "navala misli i pomama pisanja" (Slobodan Jovanović). Tada sam, kao šetač kojeg puna bešika tera na odvažnu akciju, prinuđen da svratim u kafe i tamo, uz produženi espreso s mlekom, grozničavo zapisujem ono što mi se, do tog trenutka, vrzmalo po glavi. Zapisivanje, ponekad, traje i duže od šetnje. Jesenja su čitanja čvršća, dublja, koncentrisanija nego, recimo, prolećna. A svako jesenje čitanje istovremeno je i pisanje. Telo pamti i neke teške jeseni, seća se hladnoće i blata, ali upravo se zbog toga, valjda, oseća tako dobro u toplom, pokriveno ćebetom ispod kojeg vire samo prsti koji drže knjigu. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

VIOLA DAVIS
MICHELLE RODRIGUEZ
ELIZABETH DEBICKI
CYNTHIA ERIVO
COLIN FARRELL
BRIAN TYREE HENRY
DANIEL KALUUYA
JACKI WEAVER
CARRIE COON
WITH ROBERT DUVALL
AND LIAM NEESON

OSTAVLJENE BEZ IČEGA. SPREMNE NA SVE.

UDOVICE

A FILM BY
STEVE McQUEEN

TWENTIETH CENTURY FOX AND REGENCY ENTERPRISES PRESENT IN ASSOCIATION WITH FILM4 A NEW REGENCY/SEE-SAW FILMS/LAMMAS PARK PRODUCTION
A STEVE McQUEEN FILM WIDOWS MUSIC BY HANS ZIMMER EXECUTIVE PRODUCERS BERGEN SWANSON ROSE GARNETT DANIEL BATTSEK SUE BRUCE-SMITH
PRODUCED BY IAIN CANNING, p.g.a. EMILE SHERMAN, p.g.a. STEVE McQUEEN, p.g.a. ARNON MILCHAN, p.g.a. BASED ON "WIDOWS" BY LYNDA LA PLANTE SCREENPLAY BY GILLIAN FLYNN & STEVE McQUEEN
REGENCY SEE-SAW FILM4 DIRECTED BY STEVE McQUEEN WIDOWSMOVIE.COM MCF 20th CENTURY FOX

U BIOSKOPIMA OD 22. NOVEMBRA

Zadovoljstvo
u vožnji

THE BOSS.

NOVI BMW X5.

Šef je tu da pokaže svima gde im je mesto: sasvim novi BMW X5. Njegovo prisustvo je očigledno i jasno – uspravno, moćno i elegantno. Moćna jednodelna prednja rešetka ukazuje na to šta će se dogoditi kada duboko udahne. A preuređeni X dizajn farova ne ostavlja nikakvu sumnju u to ko će preuzeti vođstvo. Opremljen novim tehnologijama za veću bezbednost i maksimalnu dinamičnost vožnje na svakoj površini, novi BMW X5 zna kuda je krenuo. I kako da tamo stigne prvi.
Zakažite test vožnju na www.bmw.rs.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec